

פרוטוקול הוועדה להצעת מדיניות
להסדרת התיישבות הבדואים בנגב

ישיבה מס' 24, מיום 22.05.2008

חברי הוועדה:

אליעזר גולדברג – יו"ר, שופט בית-המשפט העליון בדימוס

בלהה גבעון

פייסל אלהוזייל

עו"ד יורם בר סלע

אחמד אלאסד

דודו כהן

יוסי ישי [לא נוכח בישיבת היום]

שרון גמבשו [לא נוכח בישיבת היום]

מרכזת הוועדה: שרון ניקוליץ'

מוזמנים לישיבת היום:

ד"ר יוסף בן דוד, עמ' 2 עד 46.

עו"ד אחמד אמארה, מר טיילר גיאניני, מר סקוט פלטרוביץ', עמ' 47 עד 72.

פרופ' מוטי מירוני, דו"ח cbi, עמ' 72 עד 94.

מר עלי אלקורען, עמ' 94 עד 101.

ד"ר חיים סרברו, מנכ"ל "המרכז למיפוי ישראל", עמ' 101 עד סוף הפרוטוקול.

הערה: הפרוטוקול לא עבר הגהה, לא אושר ואין אחריות לגבי הדיוק והאמור בו.

פרוטוקול

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני פותח את הישיבה. המוזמן הראשון היום בפני הוועדה הוא ד"ר יוסף בן דוד. ד"ר בן דוד כבר הופיע בפני הוועדה, אם אינני טועה זה היה בישיבתה הראשונה ואנחנו ביקשנו ממנו להשלים את דבריו בישיבה זאת.

בבקשה, ד"ר בן דוד.

ד"ר יוסף בן דוד: אני בעצם בפעם הקודמת הייתי אומר שהגשתי לכם חומרי רקע להכרת החברה הבדואית והגענו למקום שבו היינו צריכים להתחיל ולעסוק בקונפליקט הקרקעי או בסכסוך הקרקעי שבין הבדואים לבין המדינה ואני אתחיל בעובדות שהן כמובן ידועות לכולנו והן טריוויאליות, אבל בכל זאת, אם לא נזכיר את הדברים הללו, אנחנו, יהיה לנו קשה להשוות, יהיה לנו קשה גם לדון במה שיבוא בהמשך.

ואני מתחיל בעניין העובדות. אל"ף, ידוע לנו שקיים קונפליקט קרקעי בין הבדואים לבין המדינה, הוא מתמשך ועד עכשיו הוא לא היה פתור, עקב הסיבות שאנחנו נעמוד עליהן בהמשך.

שניים. לבד מהסדרי הקרקע של חוק השלום, כל הצעות הפשרה של המדינה לבדואים נדחו על-ידם, משום שהתנאים שהם הציעו לא היו קבילים ושנית, גם חוק השלום, שכביכול היתה הסכמה לגביו, התגלה מאוחר יותר כ-לא קביל, כי המדינה חשבה שזה יהיה מנוף להמשך וכי חוק השלום כביכול הוא טוב, אבל היא התבדתה בכך שאיש אחרי חוק השלום וביצועו, לא בא אל המדינה ואמר - אני מוכן ללכת להסדר על-פי המודל של חוק השלום.

אנחנו מדלגים פה על הרבה מאוד עובדות וניגש ישר לשנת 2003. לקראת 2003, ראש הממשלה דאז, אריק שרון, שהסתובב בנגב, מכיר אותו מאז ומתמיד, חשב שכשר וגם כתושב הנגב, המצב הזה לא יכול להימשך, בעיקר עקב שתי עובדות מרכזיות והרות גורל, אל"ף, הפלישות והשגות הגבול של הבדואים שכללו גם את הבנייה הבלתי חוקית, שהיתה בלתי נסבלת מעצם התופעה ובי"ת, שלא ייתכן שבמדינת ישראל תחייה אוכלוסייה במצב שולי שבשולי שבשולי. פי שלושה. ולכן, הוא הטיל על שר התמ"ת דאז, אולמרט, להכין הצעות פשרה לבדואים כאלה שתהיינה קבילות עליהם ותהיינה גם נסבלות מבחינת המדינה.

הואיל ואולמרט עצמו לא יכול היה להקדיש את זמנו לנושא הזה, הוא הטיל את הנושא על הגב' ציפי לבני, אז שרת הקליטה, ובאפריל 2003 הוגשו לבדואים הצעות הפשרה שלה, יחד עם התוכניות לפיתוח היישוב הבדואי, וההצעה נדחתה מכל וכל, שוב, משום שהאנשים שעבדו אתה, אולי היו מקצוענים, אבל הם עשו מה שהם חשבו שהמדינה רוצה לשמוע ולא היא. הם לא היו אובייקטיביים, כל אחד מעמדה מקצועית אישית שלו, לא היה אובייקטיבי ולכן ההצעות לא היו טובות והיה צורך לשנות ולשפץ אותן והיו גלגולים שונים עד שהביאו אותנו הלום, עד היום, עד להקמת ועדה זו וגם מינוי הרשות החדשה להתיישבות הבדואים.

אנחנו הולכים לקונפליקט הקרקעי ורוצים לראות מאין הוא בא, ממה, מאיפה הוא נובע. הוא מתחיל בחוק העותומאני, שראשיתו ב- 48, אבל הפקודה עצמה התפרסמה ב- 1858, ואז בעצם פרצו גם מלחמות השבטים. מדוע? מפני שכל אחד רצה לתפוש כפי יכולתו בשטח, משום שהם ידעו שבאחד המועדים, מתישהו, השלטון ינציח את המצב, את הגבולות השבטיים, ומכאן גם

מתחיל הסכסוך, כבר אז, עם המדינה. אבל אז היתה גם תקופת שלטון השייח'ים והבדואים שהשתלטו על האדמות אמרו - אנחנו לא הולכים אל השלטון ולא מבקשים ממנו להכיר באדמות שלנו. מה פתאום? אנחנו נמצאים פה מימים ימימה, אבות אבותינו לחמו, אבות אבותינו רכשו חלק מהקרקעות וכך התחיל אז כבר הסכסוך הקרקעי בין המדינה העותומאנית, אז, לבין הבדואים, זה עבר גם לתקופה של הבריטים ואותה מורשת משפטית עברה גם למדינת ישראל והבדואים שניתנה להם הזדמנות שנייה לבוא ולתבוע את הקרקעות, אם לא לרשום אותם בטאבו, לפחות לתבוע אותם, לא באו.

ב- 1929, פקודת הקרקעות של המנדט, כי הראשונה היתה ב- 1921, הזמינה את הבדואים שוב לבוא ולתבוע והבדואים לא באו מפני שהם אמרו - לא ייתכן שאנחנו נבוא לתבוע אדמות שלפי דעתנו, שייכות לנו. וכאן מתחיל הקונפליקט במדינת ישראל, כאשר, יו"ר, אליעזר גולדברג: רק רגע. אם אתה מחזיר את השקף. יש שם שתי שורות אחרונות שאני לא, אולי תקרא לנו בבקשה, את שתי השורות האחרונות באדום.

ד"ר יוסף בן דוד: ההנחיה הסודית משהו, להימנע,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה סודית?

ד"ר יוסף בן דוד: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ההנחיה הסודית?

ד"ר יוסף בן דוד: מהגשת תביעות, תביעות נגד, מצד המדינה, נגד תובעי הזכויות. מה אני רוצה לומר בזה?

כיוון שהמדינה לא מכירה ולא הכירה אף פעם, מסתבר גם שהטורקים

לא הכירו, פרופ' רות קארק ופרופסור אחר מהאוניברסיטה, בשם שילה, נדמה לי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה לא הכירו?

ד"ר יוסף בן דוד: שנייה אחת. הרי הטענה של הבדואים היא, ועד היום, אם אתה שומע חלקים מהמנהיגות, כולל ראש המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים, הם יאמרו לך - כבר הטורקים הכירו בנו כבעלי זכויות קרקע. זה לא חשוב שאנחנו לא ביקשנו ולא רשמנו.

לאור הטענה הזאת, הלכו שני חוקרים מהאוניברסיטה, בהנחייתו של מר כץ שהיה ראש מינהלת הבדואים, נסעו לאיסטנבול ובדקו בארכיונים של המדינה ולא מצאו שום אזכור לזכויות הקרקע של הבדואים, אדרבה, היה כתוב שהם נעדרי קרקע, משום התכונה הנוודית שלהם ורק לאור זה, אנחנו מבינים שרק כאשר הם יגיעו לשלב של נוודות למחצה ושילוב חקלאות בשנת ה-20, ה-30 וה-40 של המאה ה-20, הם יטענו בפני הבריטים ואחר-כך בפני המדינה, שהם היו חקלאים והם מביאים גם הוכחות לכך, גם מהתיעוד היהודי, וגם מהתיעוד שלהם, התיעוד היהודי מסתמך, אראה לכם, התיעוד היהודי מסתמך על מפה ששרטט בזמנו ברסלבסקי, והוא כותב בפירוש, מסמן בפירוש את הגבולות השבטיים ואת שטחי הדירה שדיברנו עליהם בפעם הקודמת, הדירה היא כוללת את כל המתחמים השבטיים, שהבדואים החזיקו בזמנו, הנה המפה, זו המפה של ברסלבסקי, אם לא איכפת לכם, וכל סימן אדום מלמד שכאן היו הדירות של הבדואים ועל סמך זה הם גם אומרים - אתם הכרתם בנו. ולא רק זאת, אלא עצם העובדה שמכרנו אדמות לתנועה הציונית והתנועה הציונית באה אתנו לירושלים לטאבו כדי לרשום את הקרקעות, זו היתה הכרה בנו כבעלי זכויות קרקע, אחרת,

יו"ר, אליעזר גולדברג: המפה הזאת,

ד"ר יוסף בן דוד: כן, מה?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: איזה,
 ד"ר יוסף בן דוד: ספר של ברסלבסקי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן כן, זה שמעתי. איזה תקופה היא משקפת?
 ד"ר יוסף בן דוד: 47. 47. תש"ז.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן. טוב.

ד"ר יוסף בן דוד: הבדואים היום עדיין אומרים - לנו יש זכויות קרקע. זאת אומרת, פה אנחנו רואים את הפער בין שתי התפישות. קודם כל, על העובדות המעשיות בשטח. שנית, לגבי החוק. החוק של המדינה הוא סיפור אחד, החוק שלנו, השבטי, המסורתי, הקוד שלנו, גם הוא קובע במשהו, ואיש לא יכול להסיג גבול של מישהו אחר, על-סמך זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תאמר לי, אין מפות שקדמו לברסלבסקי?
 ד"ר יוסף בן דוד: כן, יש לנו מפות של ה- PEF מהמאה ה-19, וגם שם אתה תראה שבעצם ארץ ישראל באותה תקופה לא היתה כמעט מיושבת, גם בכפריים, רוב השטחים היו מסומנים כשטחי חסות ומחייה בדואיים. אני יכול להביא את המפה הזאת, אתם יכולים למצוא את זה גם באינטרנט,

עו"ד בר סלע: כן? באינטרנט?

ד"ר יוסף בן דוד: או במחלקה לגיאוגרפיה. בשבילי זה קצת קשה, כי אני אצטרך ללכת ולבקש. יכול להיות שכב' השופט, בהשפעה שלו, יוכל להשיג את מפת ה- PEF ואז או או אני אביא לכם מפה יותר טובה, קטנה אמנם, אבל היא מסכמת, זה דוקטורט של אדם בשם מוחמד יוסף סוואעד, מהצפון, שעשה באמת עבודה מאוד יפה, גם MA, גם דוקטורט, ושמה הוא מציג את המפה של ארץ ישראל במאה ה-19 שבה הוא מוכיח שבאמת

בעצמו, כערבי, דבר שדרך אגב יכול לשמש אותנו גם, לגבי הטענות שלנו כלפי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הוא מוכיח? מה אתה אומר הוא מוכיח? ד"ר יוסף בן דוד: שארץ ישראל היתה מחולקת כשטחי חסות בדואיים. זה רק קטע מהמפה, אבל הוא עוד קדם לכך במאה שנה ואולי יותר אפילו, הוא מאשר גם את התפרושת ששרטטה ה- PEF זה הקרן הבריטית לחקירת ארץ ישראל.

בלהה גבעון: אתה מדבר על כל תחומי ארץ ישראל או רק הנגב? ד"ר יוסף בן דוד: כל תחומי ארץ ישראל ובכלל המזרח התיכון, הראו אז בפירוש שהמזרח התיכון נשלט על-ידי הבדואים ורק אחר-כך, כאשר התחילה ההתיישבות היהודית באמצע המאה ה-19, ובעקבותיה גם באו כחיקוי ההתיישבות וההגירה הערבית, אז מתחילים להופיע שמות של כפרים שעוקבים אחרי התנ"ך או אחרי שמות שהתקיימו באמת בעבר.

זוהי המפה, עליה נסמכים הבדואים עד עצם היום הזה, אבל לומר, לומר שיש להם הוכחות לכך שיש להם טאבו או כל צורה אחרת של הכרה מצד השלטון העותומאני או הבריטי - זה לא נכון. וזה צריך להיות ידוע לנו, כאשר אנחנו באים לנהל אתם משא ומתן והטענה שלהם היא באמת שכביכול הכירו בזכות הזאת ואפילו ב-26 בדצמבר 2006, כאשר אתה זוכר, דודו, אתה זוכר את הישיבה אצל השר, כאשר ראש המועצה לאזורים, לכפרים הבלתי מוכרים, אמר לשר - יש לנו טאבו, הטורקים הכירו בנו, ואז אמרו לו כולם בעצם, כל מי שיודע טוב ממנו, מה באמת יש בארכיונים של העותומאנים, של השלטון העותומאני, שזה לא נכון ולכן הטענה הזאת נשללת מאליה ואנחנו צריכים לדעת, כאשר אנחנו באים לנהל משא ומתן גם על התמורות והפיצויים שלהם אין

זכויות ולא בגלל הטענה שהיו נוודים וכנוודים, לא היו להם נחלות קבועות, זה לא תופש כי הם בינתיים שינו את התרבות שלהם, בינתיים הם הפכו להיות גם חקלאים וגם נוודים למחצה, והטענה שלי היא, אם הם באים אלי ואמרתי את זה גם בפני השר והמנכ"ל שלו בזמן של משרד השיכון, שאין להתחשב בזה משום שבאמת לבדואים אין ולא על-סמך העובדה שהם היו נוודים, כי לנוודים יש טריטוריות, אבל שום פרצלציה לא היתה שם עד אשר הם הפכו לחברה חקלאית גם כן.

בטבלה הזאת אני מראה את התפתחות הסכסוך הקרקעי וכמובן מאוד מאוד מאוד בקיצור, משום שבמסגרת הרצאה כזאת זה לא, זה אמנם מסתמך על הדו"ח מחקר שלי, אבל לצורך ההופעה בפניכם, אני קיצרתי מאוד, אחרת הייתי צריך להרצות פה הרבה הרבה יותר שעות.

ממה התחיל כל העסק? בעצם, למה בכלל פרץ סכסוך? מי היה בכלל צריך את כל הנושא הזה? היית משאיר אותו, נווד - נווד, חקלאי - חקלאי. אבל זה לא יכול היה להימשך, משום שבשנים 62 - 64, התחילו הבדואים לבנות וכאשר התחילו לבנות, הם לא בנו באופן ספונטאני, יש תיעוד על כך שהם באו ושאלו עוד את המושל הצבאי, לפני שהוא בוטל ב- 62, באו וביקשו משמעונים, אני לא יודע אם פייסל זוכר את התקופה הזאת, באו וביקשו רישיונות בנייה, מפני שהם לא רצו להיות עבריינים. אבל המציאות מקדימה את החוק. מקדימה את הכללים. ולכן, היה צורך מצד המדינה להתחיל להגדיר איפה מותר ואיפה אסור להם לבנות. ולכן, אלה השנים גם, דודו, אתה היית אז פה בסביבה?

דודו כהן: אני באתי בתחילת 2002.

ד"ר יוסף בן דוד: אז התחיל אולי לפי התייעוד אתה תראה גם, התחיל התכנון לשלושת היישובים הראשונים שיקומו עבור הבדואים ואז התחיל גם הסכסוך. מה זאת אומרת שאנחנו נבקש רישיונות על אדמה ששייכת לנו? אבל המדינה העמידה אותם על טעותם, אמרה שבכל מקום, כולל הכפר הערבי ששם בנו באופן ספונטאני עד אז, להתחיל לחשוב איך לפתור את הבעיה של הקרקע, כי היתה סכנה שאנשים יתחילו לבנות על שטחים לא שלהם ואז גם תכנון את שלושת היישובים הראשונים ובהם וביניהם את תל-שבע הידועה לשמצה, מבחינת הצלחתה או אי-הצלחתה, ואנחנו עוברים משם לשנת 66, שזה היתה שנה נוספת בביטול הממשל הצבאי, היו שני מועדים בביטול - פברואר 62 וגם 66, ולמה כל-כך? משום שזו היתה תקופה של בצורת, 57 עד 63 היו שבע שנות בצורת קשות מאוד בנגב, והממשל נאלץ להנפיק לבדואים רישיונות לצאת ולרעות במערב הנגב וגם במרכז הארץ ואז הוקמו גם ההתנחלויות, לאורך כל ארץ ישראל, עד הכרמל.

אם אנחנו חוזרים רגע אחד לאריק שרון ולהצעת הפשרה של 2003, אריק שרון שראה את המציאות לא רק בנגב הוא ראה גם את ההתנחלויות בכל הארץ, חשב - מה זה? הבדואים פה כובשים לא רק את הנגב, גם את ארץ ישראל וחייבים להחזיר אותם. ובאמת, בשנת 77 אריק שרון התחיל בפעולה של הסיירת הירוקה, מה שנקרא אצל הבדואים [ערבית] הסיירת השחורה, משום שהיא התחילה להגביל את התנועות שלהם, אפילו שזה היה לצורכי מרעה וזה היה מעשה מאוד הומאני לתת להם באמת ללכת ולרעות במקומות אחרים בארץ. ב- 77 אמר אריק שרון דבר פשוט מאוד וזה מופיע בעיתונות באותה תקופה - בדואי שלא יחזור לנגב, לא יהיו לו שום תביעות קרקע.

ולכן, תחת האיום הזה, הבדואים חזרו כמעט כולם לנגב, אלא אם כן למישהו לא היתה אדמה, כמו כמה קבוצות קטנטנות, משפחות שנשארו בראשון לציון והמשיכו לעבוד שם בפרדסים או במקומות אחרים. אבל לבד מאלה, כל הבדואים חזרו למקומות מושבם והתחיל בום אדיר של בנייה בלתי חוקית. זאת אומרת, איפה לחפש את זה? אתם תחפשו את זה ב- 77 בעיקר, כאשר אריק שרון התחיל להביא את כולם. עד אז היתה כמובן בנייה בלתי חוקית. אבל אז גם כיוון שהבדואים גם רצו למצוא שטחי מרעה חלופיים, הם התחילו גם לפלוש לאדמות מדינה שלא במסגרת הקמת בתי-מגורים אלא גם מחוץ אותם שטחים שגם חבצלת, אולי חבצלת, המשרד שלה וגם מנהלת הבדואים, אומדים אותם ב- 180, 200 אלף דונם. זאת אומרת, יש פה בעיה לא רק לגבי תביעת זכויות קרקע, אלא גם לגבי אכיפת חוקי הבנייה, אם וכאשר יהיה הסדר ואני מציע לשופט שאם יהיה חוק כזה, אז הפעולה הראשונה תהיה אכיפת החוק.

אם לא נתחיל משולחן נקי, לא נגיע אף פעם לשום דבר והבדואים יחזרו ויפלוש מחדש לאדמות מדינה.

מה רצית, בבקשה?

עו"ד בר סלע: אתה באמת חש שב- 1977 יש תנועה גדולה של בדואים ממרכז וצפון הארץ, חזרה לנגב?

ד"ר יוסף בן דוד: תבוא אלי הביתה ותראה את העיתונות. אני אוסף את העיתונות מ- 66. אתה יכול גם לגלוש באינטרנט של כל העיתון ולבקש את הערך בדואים ותמצא את זה שם, על אחריותי. אני חוקר רציני, סך-הכל. ככה יהודה חושב, לא?

טוב, אני ממשיך הלאה.

אנחנו מגיעים לחוק השלום. אנחנו מגיעים לחוק השלום והסכסוך קיים, רבותיי. חוק השלום לא פתר שום בעיה. הוא פתר למדינה בעיה מקומית, כאשר היה צריך להעביר את שדה התעופה, אחד משדות התעופה בסיני, למקום מסוים, שאכלס 6,000 כ- 6,000 בדואים משבטי עדולם באזור תל-מלחתה, ובכדי להציע להם מגורים חלופיים, הוחלט להקים את כסייפה ואת ערוער אבל למורת רוחה של המדינה, לא כל הבדואים באו ויש עדיין ספיחים גדולים מאוד מתל-מלחתה, אנשים שלא נכסו, משום שלא פתרו להם את בעיית הקרקע והבעיה הזאת נמשכת לא רק שם, היא נמשכת בתוך הקווים הכחולים, היא נמשכת בכל מקום אחר. כל עוד לא יהיה הסדר של ממש, לדעתי, לא תיפתר הבעיה.

אני הולך לסוף. לסוף. הפרק האחרון שלי, בדו"ח, במודל שבנית ותראו אותו עוד מעט בשעה השנייה, אחרי כל הבדיקות וכל ההסכמות שקיבלתי בשבועה כמעט, כמעט בשבועה, אני שואל – האם בכל-זאת תיתכן פשרה?

וכאן אני מרגיש שלקחתי לעצמי משימה מאוד אחראית, לא שמישהו אמר לי, אם הבדואים לא יבואו אנחנו נתלה אותך, לא. אבל אני מרגיש שאם הם לא יבואו, או רובם או חציים לפחות, אז יכול להיות שאני לא עשיתי מחקר טוב. לי יש הרגשה שעשיתי מחקר טוב ואתם תשפטו כאשר דו"ח המחקר והמודל יגיעו אליכם.

עכשיו, טוב, מה קורה כיום?

כיום, תחת ההנחיה של היועץ המשפטי לממשלה, לא להרוס מבנים, ובכל-זאת נהרסים מבנים, הבדואים מגיבים במשנה מרץ ואתה יודע את זה, דודו, אתמול זה היה גם בטלוויזיה, במשנה מרץ, בעזרת גורמים לאומניים, לכן אני אומר – להתחיל עם העטיפה מהר, כדי שהם יעברו, שיהיה הסדר אתם, לרצות אותם בכל,

לפני שהתנועה האסלאמית והגורמים הלאומניים יתלבשו על כל העסק ויטרפדו לנו את כל הפרויקט של יישוב הבדואים. רבותיי, לעשות את זה מהר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה לעשות מהר?

ד"ר יוסף בן דוד: קודם כל להפסיק להרוס. מה הטעם להרוס היום, כאשר מחר התנועה האסלאמית מקימה להם מחדש את המבנים?

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא הבנתי. אתה מדבר מצד אחד על אכיפה, ומצד שני אתה אומר לא להרוס.

ד"ר יוסף בן דוד: כן, מה זה אכיפה? לאחר שאתה, לאחר שאתה בא אתם לידי משא ומתן ומרצה אותם לפי ההמלצות שלי. אם ההמלצות שלי הן לא טובות, תחליט אתה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עוד לא מובן,

ד"ר יוסף בן דוד: אבל כדאי לך כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא, עוד לפני שאתה מגיע להמלצות, אני רוצה להבין את ה,

ד"ר יוסף בן דוד: אכיפה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: קודם כל, אתה קורא לזה אכיפה, אני קורא לזה אכיפה. שלא נתבלבל. מצד אחד,

עו"ד בר סלע: לא, כי מה שקורה באמת זה עקיפה במקום אכיפה.

ד"ר יוסף בן דוד: לא, אכיפה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מצד אחד, אתה מדבר על אכיפה ואתה אומר אם אין אכיפה, לא עשינו כלום. מצד שני, אתה אומר - אין טעם להרוס בתים שנבנו ללא רישיון. איך שני הדברים האלה מתיישבים יחד? אני עד עכשיו לא מבין. אולי תבהיר לנו, איך הדברים מתיישבים. אכיפה ומצד שני - לא להרוס.

ד"ר יוסף בן דוד: כב' השופט, אני אשאל אותך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אם אתה רוצה לשאול אותי, אז זה,
 ד"ר יוסף בן דוד: מה הטעם לאכוף? אני שואל אותך, כאשר אתה מודיע לו
 שבוע מראש שאתה בא להרוס לו את המבנים? הרי הוא לבד
 יעשה את זה ולמחרת יקים את המבנים מחדש.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תראה, אני לא מתווכח אתך על עמדתך לא להרוס.
 אני רק לא,

עו"ד בר סלע: איך זה מסתדר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא מסתדר עם האכיפה.

עו"ד בר סלע: אכיפה שפירושה להרוס ומצד שני, לא להרוס. זו
 השאלה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא מתווכח אתך ואני אומר - תשמע, עמדתך לא
 נכונה. אני לא מתווכח אתך. אני,

ד"ר יוסף בן דוד: מה שמסתתר מאחורי האמירה שלי, זה שכב' השופט,
 הרשות וכל מי שמעורב, יעשו מהר ככל האפשר, להביא את
 הבודאים לידי משא ומתן, לזה אני מתכוון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה משהו אחר.

עו"ד בר סלע: הוא אומר - לפתור את הבעיה בהסכמה,

ד"ר יוסף בן דוד: זה מה שאני אומר.

עו"ד בר סלע: ובסוף, בסוף,

ד"ר יוסף בן דוד: אם לא תתחיל משולחן נקי, משטח מפונה, לא עשית כלום.
 אם אתה לא מסכים, תגיד לי.

אחמד אלאסד: אותם אנשים שהרסו להם, אין להם פיתרון היום.

ד"ר יוסף בן דוד: בבקשה-?

אחמד אלאסד: אותם אנשים שהרסו להם אתמול, הם נשארו באותו מקום,
 ללא פיתרון, והיום, אתמול בנו את הבתים שלהם,

ד"ר יוסף בן דוד: זה מה שאני אומר. היום בנו אותם.

אחמד אלאסד: אז מה, רק חבל,
 ד"ר יוסף בן דוד: היום בנו אותם וחבל על עבודה של 60 שוטרים ושל כל
 המשאבים שמוציאים לעסק הזה.

אחמד אלאסד: אין פיתרון גם לתת להם, להצביע להם על מקום חלופי.
 ד"ר יוסף בן דוד: ההיסטוריה של תביעות הקרקע, טועה מי שחושב שרק
 אתמול שלשום, באו הבדואים והתחילו לתבוע את הקרקע. היו
 כמה מהלכים בהיסטוריה והם מתועדים גם בממשלה. התביעות
 של הבדואים התחילו כפי שאמרתי כבר בתקופה העותומאנית.
 אם אנחנו מדלגים על הכל, ואנחנו מגיעים אלינו, הבדואים ב-49
 שגורשו או הגרו מכאן לארצות ערב ובעיקר לירדן, מיעוטם
 למצריים, לסיני ולרצועת עזה, הותירו מאחריהם את כל האדמות
 שהיום הקרובים שלהם תובעים אותם ולכן כאשר השר ליברמן
 לשעבר אומר, הם גוזלים מאתנו את האדמות, הוא מתכוון לאותם
 650,000 או 600,000 דונם אדמה, שנטשו הנפקדים ואלה
 שנמצאים מחוץ.

אדוני השופט, תתכונן לכך שבין התביעות שלהם ב-2008, הם יתבעו גם
 את האדמות הללו, וזה כבר מופיע כמה שנים בתביעות של
 הבדואים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: איזה קרקע?

ד"ר יוסף בן דוד: קרקע שנטשו הקרובים שלהם והגרו לירדן.
 היום אומרים להם בירדן - אל תעשו שום הסכם אם אתם לא מקבלים
 פיצויים או אם לא מבטיחים לכם שיחזרו אלינו האדמות. ומה
 אומרת הרשות הפלסטינית? הרשות הפלסטינית אומרת דבר
 נורא פשוט - אל תעשו הסכם עם מדינת ישראל, חכו עד שאנחנו
 נעשה הסדר כולל לגבי פלסטין, הם עוד מקווים שהם עוד יחזרו
 ארצה או יקבלו פיצויים ואז יוכלו להשיג עבורם פיצויים יותר

טובים וזה מופיע בעיתונות הערבית. מי שקורא ערבית יוכל למצוא את הנתונים הללו למין היום שרבין לחץ את ידו של ערפאת ואז בא ללאקיייה, אם אתה זוכר, פייסל, אותו איש מהרשות, מה היה שמו? ג'יבריל ראג'וב. ראג'וב. הוא פה מעל במה, בלאקיייה, אמר - להפסיק כל משא ומתן עם המדינה היהודית, אנחנו נשיג לכם תנאים יותר טובים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה, הם תובעים קרקעות ואתה, אבל אתה, נקודת המוצא שלך קודם היתה שאין להם זכויות.

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

עו"ד בר סלע: בעלות.

ד"ר יוסף בן דוד: אבל, במהלך ההיסטוריה החדשה, המדינה שלנו, אחרי הפסיקה של השופט חלימה, פסיקה 218/84, שקבעה שאין לבדואים זכויות, והוא הסתמך על תורה מלומדה מאוד של הרבה מאוד אנשים שחקרו את הנושא כולל אדם בשם אברהם הללי ואחרים שאין להם זכויות קרקע. באה המדינה ואמרה - רגע, כבני ברית, אנחנו נותנים להם, לפני משורת הדין, וזה הופך להיות משפט מפתח, לפני משורת הדין, ומי קבע להם את הלפנים משורת הדין, שזה משהו שהוא בדרכי חזקה, לא אחרת מאשר פליאה אלבק ז"ל. והיא בעידוד המדינה ישבה, בהוראת המדינה, לא השופט, השופט שלא עשה וסיים, אבל המדינה אמרה - יש לנו בני ברית, אנחנו לא יכולים לזרוק אותם, אנחנו שוללים את הטענות אבל אי-אפשר לזרוק אותם ולכן, רבותיי, ניתן להם חזקה. והחזקה לפי הבדיקה שלי, מתכוונת לבעלות. כי כאשר אתה בודק מה קובעים, איזה תעריפים לחזקה, אז זה כמעט כמו זכות בעלות.

ורבותי, הבדואים תמיד התייחסו לכל אמירה ולכל קביעה של המדינה, כאל זכות. נתנו להם תאסויה, אתם יודעים מה זה תאסויה? בשנת 61 התחילו לרשום את התביעות של הבדואים לגבי האדמות שהם תובעים, כבר ב- 61.

אחמד אלאסד: ב- 71 התחיל הרישום.

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא לא, זה התחיל במה שנקרא אז קו תלם, וזה לא כל אחד יודע מה זה. יצאו עם השייח'ים וקבעו את הגבולות השבטיים ואז גם הבדואים מהר מהר עשו את הפרצלציה הפנימית, כשכל ילד יודע מה שייך לו, להוריו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לך ביקורת על כך שראו את ה,

ד"ר יוסף בן דוד: לא, אין לי ביקורת, זכות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: את הזכויות שלהם כזכות חזקה, כחזקה?

ד"ר יוסף בן דוד: לא. אני אמרתי שהמדינה ירתה לעצמה ברגל. אבל אני לא אומר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, כשאדם אומר, אדם אומר שהוא ירה, מישהו ירה לעצמו ברגל, פירושו של דבר שהוא עשה מעשה שלא צריך היה לעשות אותו.

ד"ר יוסף בן דוד: כב' השופט, אתה רוצה שאגיד לך מעבר לזה?

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רוצה שתגיד, תסביר לי,

ד"ר יוסף בן דוד: בבקשה. אגיד לך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה אומר לי - אתה רוצה שאני אגיד לך.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אגיד לך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא רוצה שתגיד לי, אני רוצה פשוט לשאול אותך, ד"ר בן דוד,

ד"ר יוסף בן דוד: תקבל ממני הכל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מבקש לשאול אותך. אני שומע נימה ביקורתית על עמדתה של המנוחה אלבק. אני שומע נימה ביקורתית.

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואני שואל אותך, האם אני צודק בכך שאני שומע נימה ביקורתית או שאתה אומר - לא, אני לא מבקר את הגישה הזאת.

אני מסכים אתה. אז אולי תסביר לי את זה?

ד"ר יוסף בן דוד: כב' השופט, אני אסביר לך בדיוק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בבקשה.

ד"ר יוסף בן דוד: כי אני חושב את עצמי למומחה לנושא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, אין לי טענות. רק הסבר.

ד"ר יוסף בן דוד: בוא אני אגיד לך. זה, מה שהיא החליטה וקבעה, את התכתיב הזה למדינה, הוא שבעצם גרם לבדואים להעלות את המחירים מזמן לזמן. כי הם ראו את עצמם כבעלי זכות, בגלל אותה אמירה. אותו דבר היה בתקופה כאשר נתנו להם את הרישום של התביעה, הם חשבו שזה כבר אישור על כך שיש להם זכות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה צריך היה להיות? אתה אומר - לא צריך,

ד"ר יוסף בן דוד: זה רלוונטי עכשיו? זה רלוונטי?

יו"ר, אליעזר גולדברג: בוודאי שזה רלוונטי.

ד"ר יוסף בן דוד: לאחר ששפכנו את החלב?

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, זה רלוונטי לגבי העתיד.

דודו כהן: שלא נשפוך עוד פעם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: שלא נשפוך עוד הפעם.

בלהה גבעון: שלא יחמיץ.

ד"ר יוסף בן דוד: אני מצפה מכם שלא תשפכו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תשמע, בוא לא נדבר בסיסמאות,

ד"ר יוסף בן דוד: הבדואים צריכים לדעת, לאורך כל הדרך שהם לא בעלי זכויות קרקע במובן המקובל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר. אבל הם יושבים?

ד"ר יוסף בן דוד: הם יושבים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הם לא, הם לא אוויר, הם יושבים.

ד"ר יוסף בן דוד: הם יושבים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הם לא אוויר. לא אוויר. אז אני שואל אותך, אז אני

שואל אותך, הם באים בתביעות, אתה אומר נעשתה טעות

שהכירו בזכות החזקה שלהם,

ד"ר יוסף בן דוד: אי-אפשר לחזור מזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה צריך היה לעשות כדי שנלמד לעתיד?

ד"ר יוסף בן דוד: אין לומר לבדואים אז, היתה פסיקה, של בית-משפט מחוזי,

אתם לא בעלי זכויות במובן המקובל, וכל מה שתציע המדינה,

תהיה מחווה גדולה מאוד, לעומת המצב המשפטי שלכם, שלא

מקנה לכם זכות. ואני אומר היום, היום, לאחר שהטעות נעשתה,

ואולי אתה יודע, אפשר להסתמך עליה מבחינה משפטית, אתה

לא יכול לחזור בך. אתה לא יכול פשוט, המדינה שלנו לא תחזור

בה.

ולכן, להבא, כל מה שנעשה, גם שיהיה שקוף, וזו אחת ההמלצות שלי

בדו"ח, יהיה שקוף, ברור וידוע, ומפורסם קבל עם ועדה, לא רק

לבדואי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ש-ש? ש-ש?

ד"ר יוסף בן דוד: שאין לכם זכויות וכל מה שאתם מקבלים היום מהוועדה

שלנו או על-פי החוק שלנו, הוא מעל ומעבר, מיליון פעם, ממה

שמגיע לכם באמת.

אני לא נגד הבדואים, חלילה, אילו יכלו הבדואים לבוא ולהוכיח לי שיש להם זכויות, כמו משפחת אבו-כאף, משפחת אבו-כאף, יש להם אישורים, טאבו. משנות ה-30, בבאר-שבע, הם לא היו צריכים לברוח לירושלים כדי לרשום בטאבו מפני שזו אדמה שלהם והם לא מכרו לתנועה הציונית, כמו אחרים.

אחמד אלאסד: עכשיו אני לא מבין דבר אחד.

ד"ר יוסף בן דוד: בבקשה-?

אחמד אלאסד: מצד אחד, אתה אומר שהבדואים לא רשמו את האמות, הם היו בזמן העותומאנים, היו פה, הם השתלטו על האזורים האלה, והם התגוררו כאן, אבל הם לא רשמו. עכשיו, הבדואים,

ד"ר יוסף בן דוד: עדיין זה לא אומר שהם היו מקבלים זכות בעלות.

אחמד אלאסד: השאלה, תקשיב, השאלה אם הבדואים, עם תפישת העולם שלו, שהוא לא הכיר ולפי תפישת העולם שלו, הטורקים כובשים והוא לא רצה להשכיר את עצמו לטורקים,

ד"ר יוסף בן דוד: גם אמרתי ... עד 73, הבדואים חשבו שאנחנו ...

אחמד אלאסד: שמע, זה כל אדם יכול לחשוב מה שהוא רוצה לחשוב. אבל זה, תשמע, יש מציאות. יש אנשים התגוררו. היה שלטון זר. השלטון הזה עזב את האזור ועדיין הוא גם לא תובע פה, הטורקים לא תובעים פה. כי אין להם,

ד"ר יוסף בן דוד: מה השלה?

אחמד אלאסד: למה, אני, השאלה שלי, אני אגיד לך מה הבדואים חושבים, ואיך הם רואים את הדברים האלה מזווית אחרת,

ד"ר יוסף בן דוד: אני אגיד לך מה הם חושבים.

אחמד אלאסד: ואני מוכן לחבר אותך, מה הסכסוך האמיתי. הבדואים אומרים דבר אחד, אומרים לך זה שטח שהיה לא של הטורקים, ולמה לא צריך להזכיר לשלם מיסים לכובש? עכשיו הכובש הלך,

נשאר הבדואים. באו הבריטים וגם הם הסתלקו מהשטח הזה,
באו ישראלים, מדינת ישראל הוקמה, ואמרה לו - בוא נעשה
שותפות ביחד.

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

אחמד אלאסד: אחרי 60 שנה אומרים - אין לכם שום זכויות. אז מה זה?
מחזירים אותם ל- 48 ואומרים לך - תשמע, אתה רוצה בכוח?
תעשה בכוח. אתה שופט, אתה מבצע, אתה הכל, תעשה מה
שאתה רוצה, בכוח.

ד"ר יוסף בן דוד: לא.

אחמד אלאסד: אבל מה,

ד"ר יוסף בן דוד: אתה טועה, לא אומרים להם בכוח.

אחמד אלאסד: באים גם אנשים להקה אחרת שאומרת - תשמע, ...

ד"ר יוסף בן דוד: השופט, ואתה נמצא פה, ויהודה נמצא פה, לא כדי לעשות
את זה בכוח, להפך. אני לא,

אחמד אלאסד: אני אומר לך, אני נמנעתי להגיד לך את זה,

ד"ר יוסף בן דוד: ... את האנשים, זה מוקלט גם. אין לי כוח.

אחמד אלאסד: תקשיב אלי. אני מוכן להציג לך, הפיתרון כבר, לפני הוועדה
שתחליט, אני אומר לך, תסתכל מהמדינה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא מבין, זה ויכוח או שלא?

אחמד אלאסד: זה לא ויכוח, זה שאלה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אם שאלה, אז תשאל את השאלה.

אחמד אלאסד: אבל הוא צריך לענות, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא יענה,

אחמד אלאסד: אני שואל אותך שאלה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל רק אם שואלים שאלה.

אחמד אלאסד: הוא יצר אצלי בלבול.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מבקש לא להתווכח. נקודה.
אחמד אלאסד: אני לא מתווכח.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא להתווכח, לשאול שאלה.

אחמד אלאסד: אני שואל אותך שאלה. אני עכשיו מבולבל. פעם אחת אתה אומר הבדואים היו פה, ופעם אתה אומר להם כבר 100 שנה,

ד"ר יוסף בן דוד: לא ביטלתי את ה,

אחמד אלאסד: תסביר לי את העניין הזה.

עו"ד בר סלע: מה השאלה?

ד"ר יוסף בן דוד: סליחה, סליחה, אני עוד לא, בזה שאמרתי שהם היו פה, זו הטענה שלהם, לא שלי. אלא אני אומר לך מהן העובדות. ונא לא לטעות בקביעות שלי.

אחמד אלאסד: אבל תגיד לי, אבל אנשים שעבדו יותר מ- 100 שנה קרקע, לא מגיעות להם זכויות היום? על-פי חוק?

ד"ר יוסף בן דוד: אני לא אמרתי. אני אומר, המדינה תקבע והוועדה הזאת גם תמליץ למדינה, מה יהיה, מה יהיו הזכויות ומה יהיה היקפן. אני אומר, אני אומר, ואם להמשיך אותך, שיש פה פער בין שתי תפישות משפטיות שונות. התפישה הבדואית שרוצה שיכירו בזכויות הבעלות על הקרקע לפי הקוד השבטי, לפי הפרצלציה שהם עשו במשך ההיסטוריה, וזה נכון, זה אומר שהם היו פה. מי מכחיש? איש לא מכחיש.

מצד שני, המדינה אומרת - לא, אין זכויות, משום שאין להם רישום בטאבו. נקודה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. בסדר.

ד"ר יוסף בן דוד: זה אחת מנקודות המחלוקת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, אנחנו את המחלוקת מבינים יפה מאוד. עכשיו הבנתי את דבריך, אתה אומר - לא צריך היה להכיר בזכות החזקה, אבל את זה כבר חלב שנשפך.

ד"ר יוסף בן דוד: אמת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כך אתה אומר.

ד"ר יוסף בן דוד: אמת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עכשיו, מה הלאה? זאת השאלה, מה הלאה?

ד"ר יוסף בן דוד: OK. הלאה זה עבודה שלך, אבל אני אמליץ לך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא,

ד"ר יוסף בן דוד: מה לעשות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, מה הלאה מבחינתך, לא מבחינתי.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אמליץ לך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הלאה מבחינתך.

ד"ר יוסף בן דוד: OK. בפעם הראשונה המדינה הציגה לבדואים הצעת פשרה

וזה היה בתקופת כהונתו של היועץ ליד ראש הממשלה בנימין

גור אריה, זה היה בינואר 75, ואז הוא האמין, כמו כל הממשלות

שהגישו לבדואים הצעות פשרה, הוא פשוט טעה. אנחנו רואים

את זה עד עצם היום הזה, אנחנו פה, רבותיי, בכדי להיות שונים.

אם לא נהיה שונים באופן משמעותי, שוב הבדואים יידחו את

ההסדר ולא לטובתנו. אם אני חוזר עכשיו למשפט האחרון או

לפרק האחרון ששואל האם בכל-זאת תיתכן פשרה? אני אומר -

כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, מהי הפשרה, לדעתך?

ד"ר יוסף בן דוד: הפשרה היא, תכף תקבל אותה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, בבקשה, אני מחכה.

ד"ר יוסף בן דוד: אבל עוד לא גמרתי עם התביעות. אמרתי - היו תקופות של תביעות, כן, אבל יש פה הרבה מאוד מועדים לתביעות של הבדואים, והם זוכרים אותם.

עו"ד בר סלע: יש לי שאלה. פה, בטבלה הזאת, ברובריקה השנייה, 1897, זה התפרושת בדואים בצד מינהלי, על-ידי השלטון העותומאני.

ד"ר יוסף בן דוד: זה גם מנציח את המפה של ה-PEF.

עו"ד בר סלע: זה זהה ל-PEF?

ד"ר יוסף בן דוד: זה זהה ל-PEF.

עו"ד בר סלע: הבנתי.

ד"ר יוסף בן דוד: זה במפה של מוחמד סוואעב.

עו"ד בר סלע: הבנתי.

ד"ר יוסף בן דוד: טוב.

עו"ד בר סלע: ואתה אומר שלמיפוי ישראל יש להם את המפה הזאת?

ד"ר יוסף בן דוד: ודאי.

עו"ד בר סלע: OK.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אתן לך. אני אתן לך עמוד מתוך הספר שלו ותראה. יש שמה מספרים לגבי כל יישוב, כל שבט, ואתה תראה. זה לא בעיה.

עכשיו, הנה אני חוזר אל הטבלה שבה אנחנו רואים את היקף התביעות

של הבדואים. בעצם, על מה אנחנו מדברים? ומה היקף הבעיה

שאנחנו הולכים לפתור, אם אנחנו באמת רוצים שהבדואים יבואו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לאיזה מועד זה מייצג? איזה מועד?

ד"ר יוסף בן דוד: 2007. זה מתוך הדו"ח שלי, 2007. טוב שהערת לי. אני

בעצם, כב' השופט, זה לא השתנה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר.

ד"ר יוסף בן דוד: הרבה זה לא השתנה.

אבל בואו נראה מהם השטחים הנתבעים ובינתיים נתעלם מהתמורות המרביות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: רק אני אומר לפרוטוקול, השקף שכותרתו סך-הכל קרקעות נתבעות וסיכום תמורות מרביות בקרקע וכסף, משקף את שנת 2007.

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

סוג הקרקע הנתבעת. יש לנו מספר סוגים, אפשר ללכת ל- 50 סוגים, אבל אין טעם, אני מציע לשופט גם שכאשר אתם תדונו בחוק ותארגנו אותו, לא ללכת להרבה מאוד סוגים של קרקע. מינימום, הנה, אני קבעתי חמישה מספיק, לא צריך יותר. זה גם משקף את תפרושת האוכלוסייה ואת התביעות שלה. אז יש לנו אדמה מוחזקת ומעובדת, אדמה מוחזקת הררית, וכאן הייתי רוצה להעיר הערה ממש נבזית, סליחה. שייח' חמאד אבו רביע ז"ל, בא אל המדינה תמיד בטענה, כאשר עשו את קו תלם, שכל האזור של ערד זה היה שטח מרעה של אבו רביע. הבדיקה שלי עם מומחה בשם חסן אל נסאסרה, שידע להגדיר כל עשרה מטרים, מהערבה ועד חברון, אמר שזה שקר ולא רק זאת, אלא היו הרבה מאוד מנהיגים בדואים שהשתלטו על אדמות נפקדים ושהשתלטו על אדמות של קרובי משפחה ולא היו להם יורשים והפכו אותם לאדמות שלהם. תשאלו את הבדואים, הם יודעים טוב מאוד מי אלה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מגיע פה ל- 870,000,

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא ל- 600,000.

ד"ר יוסף בן דוד: אמרתי, רגע, 600,000, אלה הם השטחים,

עו"ד בר סלע: בלי חמש.

ד"ר יוסף בן דוד: בדיוק. בלי, עד חמש.

אחמד אלאסד: עכשיו, 400 דונם זה התביעת בעלות ליחיד?

ד"ר יוסף בן דוד: בבקשה?

אחמד אלאסד: 400, סך-הכל חלקות מעל 400 דונם, זה הכוונה לתובע בעלות

של עד 400 דונם,

ד"ר יוסף בן דוד: איפה אתה רואה? איפה?

אחמד אלאסד: למעלה. מעל 88,000 למעלה.

עו"ד בר סלע: חלקות מעל 400,

אחמד אלאסד: מה הכוונה פה? לתובע בעלות?

ד"ר יוסף בן דוד: לא, יש לו 400 דונם ומעלה, אתם יהיה לכם בעיה בנושא

של פיצויים,

אחמד אלאסד: אבל התפצלה עכשיו,

ד"ר יוסף בן דוד: תהיה בעיה מה לתת ולמי וכמה. האם בעל דונם יקבל? בעל

עשרה דונם יקבל? אפשר יהיה לאחד תביעות בתוך המשפחה?

לזה הכוונה. ולכן, לכן,

אחמד אלאסד: מה שרשום היום, הוא רשום ב- 71.

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, זה רשום היום.

אחמד אלאסד: התפצלה, יש חלקות שהתפצלו היום.

ד"ר יוסף בן דוד: מה?

אחמד אלאסד: שחולקה,

ד"ר יוסף בן דוד: תשמע, בירושה אני אומר, לבדואים כדאי היום, אני אומר,

לעשות את זה, לא רק לנו. משום שאנחנו נקבל את רוב הכסף

בחזרה בזה שימחזרו אותו ויקנו בתים ויקנו מכוניות וישלמו

מיסים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז איך אתה מגיע ל- 870 ולא ל- 300?

ד"ר יוסף בן דוד: זה סך כל האדמות שהם נטשו בנגב. זה סך כל האדמות שתובעים היום הבדואים להחזיר להם אם וכאשר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז למה, מה זה ה- 600,000 ומה זה ה- 870,000?
ד"ר יוסף בן דוד: ההפרש בין שני הנתונים הללו, משקף את מה שאתם, אנחנו, צריכים לטפל בהם בשטח היום. לא בכל ה- 870,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בין 870,000 יש גם,

ד"ר יוסף בן דוד: אדמות נפקדים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש גם קרקע שנרשמה כבר בהסדר, על-שם המדינה.
ד"ר יוסף בן דוד: זה נכון. זה נכון. אז מה? זה לא נכנס להסדר. זה בכלל לא נכנס להסדר, כב' השופט. מדוע שאתם תפתחו עוד חזית אחת? קודם כל, באופן עקרוני, לא הולכים על ה- 870,000 דונם, אלא רק על מה שנתבע והם יושבים או אדמות של פליטי פנים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זה לא 600,000?

ד"ר יוסף בן דוד: לא. אז אני, זה, 224,000, זה שהם תובעים ויושבים עליהם, ועוד כל האדמות שהם הסיגו גבול לגביהם, אם בפלישות ואם בבנייה בלתי חוקית. זה רק זה מה שאתם צריכים לעשות. ולא להיענות לשום תביעה אחרת של המנהיגות להחזיר להם אדמות שהשאירו פה הנפקדים ונמצאים בירדן.

אני מקווה שזה ברור.

עו"ד בר סלע: איך מבררים את זה?

ד"ר יוסף בן דוד: את מה?

עו"ד בר סלע: את העניין הזה של קרקע שמוחזקת על-ידי,

ד"ר יוסף בן דוד: רק אם באים ותובעים ממך. אתה לא נענה לשום תביעה כזאת.

עו"ד בר סלע: תובעים. אתה אומר שחלק מהתביעות כוללות גם אדמות נפקדים.

בא בן-אדם ואומר,

ד"ר יוסף בן דוד: זה אמירה כללית. תשמע אותי. כאשר הולכים ותובעים אדמה, זו אמירה כללית של המנהיגות. אין פה יישות משפטית של פרט או משפחה שאומר - אני רוצה שתיתן לי את האדמה של בן-הדוד שלי שגורש מהארץ. אין דבר כזה. אם יהיה לך אדם כזה, אז תגיד לו - נדבר אתך כאשר יהיה הסכם עם ירדן או כאשר יהיה הסכם עם היישות הפלסטינית. אבל אתה לא צריך,

עו"ד בר סלע: לפקיד ההסדר הוגשו תביעות.

ד"ר יוסף בן דוד: הוגשו תביעות כאלה? אתה דוחה אותן. באופן חד-משמעי, לגבי, בדו"ח שלי, אני ממליץ לא להתחשב בתביעות כאלה. אחרת לא תגמור.

אחמד אלאסד: אבל איך תמיין את זה?

ד"ר יוסף בן דוד: לא, אתה יודע הרי,

אחמד אלאסד: איך הוא יודע?

ד"ר יוסף בן דוד: יש רישום של האדמות? יש רישום של האדמות?

עו"ד חבצלת יהל: כן, אבל מי שהגיש תביעות לא כתב - אני תובע בשם נפקד. הזיהוי של הנפקדים יכול להיעשות או באמצעות עדויות או באמצעות הגובלים, לעתים הגובלים ציינו,

ד"ר יוסף בן דוד: לא, סליחה, סליחה. יש משרד מיוחד, שאני יודע, כאשר היה, היו יועצים לענייני ערבים לראש הממשלה, היה משרד ברח' נחלת שבעה בירושלים, ששמה נרשמה כל אדמת הנפקדים.

עו"ד חבצלת יהל: האפוטרופוס לנכסי נפקדים,

ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

עו"ד חבצלת יהל: אדוני מדבר. בנגב, מאחר ועמדת המדינה היתה שאין זכויות לבדואים, האפוטרופוס על נכסי נפקדים, לא רשם זכויות.

אמר - זה לא שלי. אין לי בו זכויות. על זה היה דיון והיתה החלטה ולכן, הדרך לזהות היא או על-ידי עדויות, או על-ידי הגובלים שמציינים שהם גובלים בנפקד. וככה ניתן על-ידי פינצטה לבדוק כל תביעה ותביעה, ולראות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. יש לי שאלה נוספת. יש לנו מה שאנחנו קוראים בראשי תבות חוק החר"מ,

עו"ד חבצלת יהל: חוק רכישת מקרקעין,

יו"ר, אליעזר גולדברג: חוק רכישת מקרקעין.

עו"ד חבצלת יהל: בנגב המערבי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בנגב המערבי.

ד"ר יוסף בן דוד: זה 53.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

ד"ר יוסף בן דוד: כן-?

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זה, ה- 870 כבר כוללים אותם?

ד"ר יוסף בן דוד: כן. כוללים אותם, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כוללים, לפי חוק,

ד"ר יוסף בן דוד: זה כל האדמות, במירכאות כביכול, שהיו מוחזקות על-ידי הבדואים עד 48.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני שואל אותך מפני שלפי החוק החר"מ, לגבי הנגב המערבי, הקרקע כבר רשומה על-שם המדינה.

ד"ר יוסף בן דוד: נכון. כי היה צורך ליישב את העולים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, אני שואל רק. היא רשומה כבר על שם המדינה, אבל אצלך זה מופיע בקרקע נתבעת.

ד"ר יוסף בן דוד: זה מופיע, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כקרקע נתבעת.

ד"ר יוסף בן דוד: כן.

עו"ד חבצלת יהל: היא רשומה אבל היא לא הוסדרה,
 ד"ר יוסף בן דוד: מה?
 עו"ד חבצלת יהל: בשנת 1956 נעשה הרישום הראשון של החר"מ, היא לא
 הוסדרה וכאן כוללת קרקעות שלא הוסדרו.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כולל גם את הקרקעות האלה.
 עו"ד חבצלת יהל: כן. רק יש פה סעיף 5 זה קרקעות שכבר הוסדרו.
 עו"ד בר סלע: סעיף 5, לא מוחזק, הר הנגב 220, זה קרקע,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא מוחזק.
 עו"ד בר סלע: כן. זה קרקעות שעברו הסדר ונרשמו,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לכן זה ה-870,
 עו"ד בר סלע: לכן זה לא 870,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כוללים את ה-
 עו"ד בר סלע: אלא 650.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.
 עו"ד בר סלע: עם ה-650 זה,
 ד"ר יוסף בן דוד: לא מבחינתם של הבדואים. סליחה, תמיד תזכור, לא
 מבחינתם של הבדואים, טוב?
 עו"ד בר סלע: טוב.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אנחנו מתקרבים,
 עו"ד בר סלע: אבל אתה מציע להתעלם מעמדתם של הבדואים,
 ד"ר יוסף בן דוד: בוודאי, בנושא הזה.
 עו"ד בר סלע: בנושא של ה-220,000.
 ד"ר יוסף בן דוד: לא, לא להיענות לעניין הזה, לא יהיה סוף לזה פשוט.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. אז אם כך אנחנו מתקרבים,
 עו"ד בר סלע: להמלצות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: להמלצות.

ד"ר יוסף בן דוד: OK. עוד לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא,

ד"ר יוסף בן דוד: אתה רוצה כבר? מה השעה?

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לך עוד שעה.

ד"ר יוסף בן דוד: אתה רוצה לדלג?

יו"ר, אליעזר גולדברג: עברנו לשעה השנייה.

ד"ר יוסף בן דוד: בכדי לפתור את הבעיה, ולהתקדם, מצאתי לנכון לקבוע

עקרונות, לנמק אותם ולהמליץ בעקבותיהם. על-פי העקרונות

שלי, שהן רבות, שופט יחד עם החברים שלו, יחליטו מה לאמץ

ומה לא. יכול להיות שבכלל לא. דעתי היא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מי צריך לאמץ?

ד"ר יוסף בן דוד: אתה.

עו"ד בר סלע: אתה, אתה, הוא אומר.

ד"ר יוסף בן דוד: אתה. דעתי היא,

עו"ד בר סלע: הוא כבר מאפשר לך לא לקבל את ההמלצה.

ד"ר יוסף בן דוד: כי אם אתה, אם אתה תאמץ חלק מהעקרונות, ואני רוצה

לומר לכל מי שיושב פה, העקרונות האלה מבוססים בראש

ובראשונה על כל השגיאות, תיקון כל השגיאות שנעשו בעבר

על-ידי הממשלות ולכן הבדואים לא באו להסדר. העיקרון

הראשון הוא העיקרון הארגוני.

לצערי הרב, העיקרון הזה לא הולך להתממש, משום התחלפות

השרים. אילו הייתם אומרים לי עכשיו ששר הבינוי והשיכון

שממונה גם על פיתרון בעיית הבדואים הוא שטרית, אני לא הייתי

מהסס. אבל היום, אחרי שהוא לא נמצא כבר למעלה משנה ויש

במקומו שר אחר, מותר לי לומר שעל-פי ההתנהלות שלו,

לפחות על-פי העיתונות, זה לא השר שהייתי רוצה לראות במערכת. אני הייתי רוצה שבראש המערכת יעמוד שר, יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אי-אפשר, אי-אפשר, אי-אפשר. ד"ר יוסף בן דוד: למה? יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה כאן, אתה פוגע באדם שאין לו זכות, ד"ר יוסף בן דוד: אני לא פוגע, יו"ר, אליעזר גולדברג: אין לו זכות תגובה, ד"ר יוסף בן דוד: אני רוצה להגיד לך, יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא, בוא, אבל זה לא, למה לא, למה לא לדלג על זה? ד"ר יוסף בן דוד: אז אני אגיד לך מה צריך להיות. צריך להיות שר, שזה יהיה הג'וב שלו. יו"ר, אליעזר גולדברג: יפה. ד"ר יוסף בן דוד: ואם זה לא יהיה הג'וב שלו, תמיד זה יהיה סרח עודף, או תפקיד משני. יו"ר, אליעזר גולדברג: אפשר לומר את זה בלי לפגוע באף אחד. ד"ר יוסף בן דוד: בבקשה רבה. עכשיו, בתוך המשרד, ביחידה הזאת, אם יהיה או לא יהיה שר כזה, יהיה מבנה מסוים שמבטל חלק גדול מהפונקציות שהיו עד אז, כולל מנהלת הבדואים, רבותיי. היא הביאה רק נזקים ומותר לשופט לדעת שמנהלת כזאת במתכונת כזאת במבנה כזה, לא הביאה לתוצאות עד עצם היום הזה. אנחנו יודעים, ולכן יש רשות חדשה, לנושא. הלאה. אתן לכם זמן. אחר-כך לשאול שאלות.

אתה זוכר, כב' השופט, שכל עיקרון כזה, מתחלק לעוד עשרה עקרונות או שמונה או שישה, עקרונות אחרים, מפורטים, שלידם ההנמקות, ולידן גם המלצות.

תחום הביצוע. כל המערכות שאינן תלויות בחוק או ב- 90 ימי עבודתה של הוועדה הציבורית, להוציא יחידת הפשרות, ולבד מהפקידות שממשיכה לעסוק בפשרות במסגרת הבדואים. מה אני אומר כאן? אני אומר שעד אשר החוק יהיה מוכן, ועד אשר המנגנון יהיה מאורגן, אתה צריך פסק זמן, אולי לא, משפטי, כדי שמערכת הביצוע תפעל. אחרת, מכוח מה הוא פועל, פועלת כל המערכת הזאת? יהודה ואחרים? מכוח מה?

אתה צריך הוראת שעה, אולי מטעם הממשלה, אני לא יודע את הפרוצדורות, שיאמרו שעד אשר העניין יתחיל להתארגן, או להתבצע, אנחנו נעבוד על-פי הוראת שעה. זה נראה לך או שזה מיותר ובעצם מותר לכם לפעול גם בלי זה. זה פשוט עלה בדעתי, כי בסך-הכל המערכת כבר השתנתה. הרשות כבר ישנה, ויש לה מנכ"ל. איך היא פועלת? מכוח איזה, מכוח איזה כלל או חוק או כל הנחיה אחרת?

יו"ר, אליעזר גולדברג: מכוח החלטת ממשלה. היא פועלת היום מכוח החלטת ממשלה.

ד"ר יוסף בן דוד: והיא לא צריכה שום,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא אומר,

ד"ר יוסף בן דוד: הוראת שעה או כל דבר אחר?

דודו כהן: במקרה הזה, החלטת הממשלה במקרה הזה שהובאה לרשות ייעוד ותפקידים ומנגנון, הוא סוג של תחליף להוראת שעה.

ד"ר יוסף בן דוד: הבנתי.

דודו כהן: ויש פירוט מפורט של ייעוד ותפקידים.

ד"ר יוסף בן דוד: הבנתי. אין בזה רע, אם זה יהיה כתוב במערכת העקרונות שלי. פשוט כדי שנדע שנתנו את הדעת לכך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

ד"ר יוסף בן דוד: טוב. אחת הסיבות לכישלון המערכת היתה בכך שלא היה מטעם הממשלה מי שיפקח על מה שנעשה בבאר-שבע כי אתם יודעים מה אומרים הבדואים? הנה פייסל, ואחרים, יש ממשלה בירושלים, [ערבית]. זה מינהלת הבדואים. ומינהלת הבדואים עשתה הכל לא לפי ההנחיות שקיבלה מהממשלה בירושלים ולכן חיוני מאוד שבמערכת הארגונית יהיה גוף מבקר באופן שוטף ומפקח על העבודה של תחום הביצוע.

שיתוף האוכלוסייה. רבותי, אחד הכישלונות, אחת הסיבות לכישלון שהיה למדינה בהבאת הבדואים זה משום שאמרו להם - זה ראה וקדש. זה מה שיש. היום לא. היום רצוי מאוד שהמערכות, כולל החוק, הוועדה הציבורית זה כבר קיים, יהיו גם אנשים מהאוכלוסייה, שבעצם יכולים לתרום ולא רק להיות מתנגדים למדינה, להפך, הם יכולים לסייע למדינה באמת ללכת בכיוון הנכון או להשיג את התוצאות הראויות.

אוי, אם הייתי צריך להביא את כל העקרונות, עוד 17 שעות לא היה מספיק.

טוב. אחד העקרונות, על המדינה להצהיר על מדיניותה. מהם הבדואים בשבילה. אם הבדואים בשבילה אלמנט רצוי, בני ברית, אז תגיד את זה בבקשה בקול רם או תפרסם את זה או שתזמין אותם לבית יציב ותאמר את זה להם ולהמוניהם ואז הבדואים ידעו בדיוק שלא באים לדפוק אותם, סליחה, אלא באים באמת לפתור בעיה רבת שנים שלא נפתרה עד כה.

ובמדיניות לפרט מהי המדיניות. כולל העובדה שהמדינה גם רוצה לחוקק חוק, ואנחנו עוברים לחוק והחוק הזה לא נועד לכפות. הבדואים צריכים להבין שהחוק הזה הוא הדדי, הוא בא להגן על הזכויות שלהם וגם של המדינה. אם יבינו את זה, הם יבינו שבעצם זה לא חוק כופה, אלא חוק הדדי שמסדיר את העניינים. תחום ההיערכות. העיקרון הזה כבר מתבצע מזה חודשים, לא מעכשיו. למשל, התפקיד שיהודה מכהן בו כיום כמנכ"ל הרשות להתיישבות הבדואים בנגב, הוא נערך לזה, הייתי אומר, לפני ארבע שנים. הוא בא מהשטח, למד, קנה את לב האוכלוסייה, ראה מה צריך לעשות גם בעתיד. חשוב שזה יהיה כתוב, אבל לגבי כל העסק, כל המודל, חשוב שזה יהיה כתוב, כדי שכל אחד מהמתפקדים במערכת בעתיד, תהיה מסגרת לנגד עיניו ולא יחשוב שהוא ראה וקדש. הוא פועל במסגרת והוא לא רשאי לעשות מה שהוא רוצה.

טוב. אני כאן אסכם כי יש לי עוד הרבה מה להגיד בתחום היישובי, ובתחום היישובי יש לנו הרבה מאוד עקרונות חשובים גם כן. אני רציתי עוד לומר כמה מילים לגבי עצם המאבק על הקרקע. אנחנו צריכים להבין שכאשר הוכנסה הסיירת הירוקה, מה שנקראת הסיירת השחורה אצל הבדואים, הצטיירה אצלם כמאבק על הקרקע בנגב כי הרבה יהודים בנגב קמו ואמרו - של מי הנגב? שלנו או של הבדואים? אנא תצילו אותנו באמת מהבדואים שהולכים וכובשים את האדמות.

לגבי התביעות. ואז נוותר על היישוב. יש לי כמה עקרונות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואז יהיו שאלות.

ד"ר יוסף בן דוד: תכף. רק טבלה קטנה. טבלה קטנה קטנה.

רבותיי, כב' השופט, אנא, הבדואים ייתנו בנו אמון במדינה, אם מי שיעריך את ערך הקרקע יהיו שמאים לא ממלכתיים, כי הם לא נותנים בהם אמון, ואז אני חושב גם המדינה תצא נשכרת מזה, אבל בינתיים עשינו הערכה כללית לגבי מתוך עבודת השדה, מחקר השדה שעשינו, שני גורמים, אנוכי, חמור צועד בראש, ואדון עצמון. עשינו שתי הערכות. לגבי העלות של הפיצויים והתמורות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מעבודה משותפת שלך,

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, אני רוצה להבהיר נקודה שאמרתי כבר בפעם הקודמת. חלק גדול מהעבודות שלנו, של אלי ושלי, משותפות, לא מהיום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אלי עצמון?

ד"ר יוסף בן דוד: כן. לא מהיום. מיום שהוא עזב את מינהלת הבדואים ומינהל הביצוע, אנחנו עבדנו יחד, משום שלא ראינו טעם להתחרות זה בזה, מה גם שהיו הרבה פעמים דברים שהסכמנו עליהם והיו דברים שלא הסכמנו. פה למשל לא הסכמנו לגבי עלות הפרויקט כולו. לגבינו, הפיצויים, לא קרקע, הפיצויים הכספיים, היו בסך-הכל אצל אלי עצמון, 792 וחצי מיליון שקל, ואצלי מיליארד 155 מיליון,

עו"ד בר סלע: דולרים, לא שקל.

ד"ר יוסף בן דוד: סליחה, כתבתי דולרים?

עו"ד בר סלע: אתה מתרגם את זה לשקלים?

ד"ר יוסף בן דוד: צודק, צודק. ולמה, תשאלו, למה? משום שאני יותר לארג' כלפי הבדואים. ואני חושב שאם ניתן להם יותר וכמה שהם באמת מתקרבים למה שהם דורשים, אז הם יבואו באמת למשא ומתן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תסתכל את השער.
 דובר: לא דורשים כסף. דורשים אדמות שלנו.
 ד"ר יוסף בן דוד: עזוב, זה לא נכון. יש בדואים שמוכנים, בדואים שמוכנים לקבל גם תמורה בקרקע וגם בכסף.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא להתווכח, לא להתווכח.
 אבל יש פה רק, אתה רואה את השער של הדולר?
 ד"ר יוסף בן דוד: כן, כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זה כבר היום כבר שונה.
 עו"ד בר סלע: לא, הוא מציע לקבוע את זה כשער.
 ד"ר יוסף בן דוד: כן, כן, אני מציע, כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת אומרת,
 עו"ד בר סלע: לא, לא לפי השער היציג ביום התשלום.
 ד"ר יוסף בן דוד: לא לא. כב' השופט, משפט אחד,
 עו"ד בר סלע: אגב, זה היום מאוד מקובל.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, בסדר. אתה אומר לראות תמיד את התרגום לארבעה שקלים.
 ד"ר יוסף בן דוד: חשוב שתדע מילה אחרונה. אני טוען, יש בדואים שרוצים תמורה בקרקע, יש בדואים שרוצים פיצויים ויש בדואים שרוצים את שתי החלופות גם יחד. אני אומר, למה אני גבוה יותר? כי אם אני אתן לו פיצוי יותר גבוה, ייתכן שהוא לא יירצה תמורה בקרקע.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אפשר לשאול שאלה?
 עו"ד בר סלע: אני רוצה להבין, כמה קרקע?
 ד"ר יוסף בן דוד: הרי הראיתי לך קודם.
 עו"ד בר סלע: זה ה- 600.
 ד"ר יוסף בן דוד: בטבלה.

עו"ד בר סלע: כן, אז אני אומר,
 ד"ר יוסף בן דוד: לא, לא 600 האלה.
 עו"ד בר סלע: אלא כמה? אני שואל.
 ד"ר יוסף בן דוד: 224,000.
 עו"ד בר סלע: זה מייצג הכרה בזכות,
 ד"ר יוסף בן דוד: 224,000.
 עו"ד בר סלע: הבנתי.
 ד"ר יוסף בן דוד: מחזיקים ויושבים.
 עו"ד בר סלע: בסדר, הבנתי.
 ד"ר יוסף בן דוד: רגע, רגע. ואדמות של לא מחזיקים ולא יושבים. זאת אומרת
 אלה פליטי הפנים, כמו אלעוקבי.
 עו"ד בר סלע: זאת אומרת ההצעה שלך להכיר בזכות ב- 220,000,
 ד"ר יוסף בן דוד: פלוס, פלוס אלה שתובעים ולא יושבים על האדמה.
 עו"ד בר סלע: כמה זה?
 ד"ר יוסף בן דוד: בערך 440,000.
 עו"ד בר סלע: סך-הכל?
 ד"ר יוסף בן דוד: סך-הכל. דונם.
 עו"ד בר סלע: זה מייצג עמדה להכיר בזכויות של 440,000 דונם,
 ד"ר יוסף בן דוד: בדיוק.
 עו"ד בר סלע: וזה הפיצוי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי. אפשר לשאול שאלה?
 ד"ר יוסף בן דוד: בטח.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז יש לי כמה שאלות. שאלה ראשונה. אתה למעשה
 לא קובע זכויות.
 ד"ר יוסף בן דוד: איזה זכויות? כן קובע.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זכויות של הבדואים.

ד"ר יוסף בן דוד: למה לא?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני שואל.
 ד"ר יוסף בן דוד: כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה אתה קובע? בעקרונות.
 ד"ר יוסף בן דוד: המון, המון,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה אתה קובע?
 ד"ר יוסף בן דוד: הרבה זכויות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז תגיד לי אחד. זכות אחת.
 ד"ר יוסף בן דוד: שיתוף האוכלוסייה, זה זכות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא. לא. לא.
 עו"ד בר סלע: לא, על הקרקע.
 ד"ר יוסף בן דוד: מה זאת אומרת?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הזכויות שאתה אומר, [מדברים יחד] רגע, אני רוצה לשאול שאלה.
 ד"ר יוסף בן דוד: בוא אני אגיד לך,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, לפני שאתה,
 ד"ר יוסף בן דוד: הבנתי את השאלה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא. אני, למרות שהבנת, אני רוצה להסביר.
 אחמד אלאסד: רוצה להוסיף גם.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רוצה להבהיר.
 עו"ד בר סלע: אנחנו רוצים להבין את השאלה.
 ד"ר יוסף בן דוד: אני אגיד לך.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני רוצה להגיד לך.
 ד"ר יוסף בן דוד: תפדל.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן. תראה, אתה יכול לומר, כפי שאני מבין קביעת זכויות היא לבדואים יש בעלות על הקרקע. לבדואים יש, אין

בעלות על הקרקע, יש להם זכות חזקה על הקרקע. אין להם לא בעלות ולא חזקה, אלא יש להם, הם תפשו שטחים ולא, אין להם זכויות בכלל. זה אני שואל מה אתה אומר, מה אתה אומר לגבי שאלת הזכויות של הבדואים. יש להם ואם כן - איזה זכות? שאלה ראשונה. אולי מצחיקה, אולי זאת שאלה, אולי זאת שאלה מצחיקה, אבל אני שואל.

ד"ר יוסף בן דוד: כב' השופט, אני אגוז קשה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני יודע.

ד"ר יוסף בן דוד: מה זכותי לומר לך ואני אגיד לך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.תגיד.

ד"ר יוסף בן דוד: אחרי שגב' אלבק ז"ל מטעם המדינה, נתנה להם מה שנקרא לפני משורת הדין, שפירושו חזקה, אני עכשיו אשנה את זה לטובתם או לרעתם? חלילה לי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת אומרת שאתה,

ד"ר יוסף בן דוד: יש להם חזקה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יפה. עכשיו הבנו.

ד"ר יוסף בן דוד: ועם זה, אתה יכול ללכת, עם זה, קודם כל, קודם כל, להכיר בכך שיש להם זכות חזקה ואני כותב את זה בעיקרון הראשון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זהו. יפה. שאלה שנייה.

פייסל אל הוזייל: אתה מרצה לנו בערך, יותר משעה, שאין להם זכויות בכלל.

ד"ר יוסף בן דוד: לא. אתה שוב פעם, אתה מערבב דברים. אני אומר מבחינת החוק הפשוט, היבש, אין להם זכויות, לא אני,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי.

ד"ר יוסף בן דוד: פייסל, [ערבית].

יו"ר, אליעזר גולדברג: שאלה שנייה.

פייסל אל הוזייל: זה מה ש,

ד"ר יוסף בן דוד: [ערבית].
 יו"ר, אליעזר גולדברג: שאלה שנייה.
 ד"ר יוסף בן דוד: אמרתי לך שזה יבוא יום אחד.
 עו"ד בר סלע: תדבר אתנו, לא עם ה,
 ד"ר יוסף בן דוד: כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רוצה לשאול כך, מה, אתה אומר ככה, יש להם
 זכות חזקה, ואני רוצה להציע להם תמורה עבור הזכות הזאת.
 תמורה.
 דובר: אתה מרגיז אותי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מרגיז אותך, טוב. אז אין לי יותר שאלות.
 ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, אני אומר, לא, אני אומר, אני אומר חזקה, זה
 מתקרב לבעלות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אין לי יותר שאלות.
 ד"ר יוסף בן דוד: הנה, בוא תראה מה זה זכות חזקה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אין לי. לי אין יותר שאלות.
 ד"ר יוסף בן דוד: זכות חזקה, זה כמעט בעלות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לי אין יותר שאלות.
 ד"ר יוסף בן דוד: אם אתה מכיר בזכות החזקה, הכרת בבעלות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל אתה לא שומע את השאלה.
 ד"ר יוסף בן דוד: נו, אז השאלה, קדימה. כן-?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, אני בכל אופן, אם חבריי בוועדה רוצים לשאול -
 שישאלו. אני מוותר על כל השאלות.
 ד"ר יוסף בן דוד: OK. זכותך.
 עו"ד בר סלע: אני יש לי בכל-זאת שאלה. לא נגענו בעניין של
 ההתיישבות. הוא אומר - OK, נפצה, נניח. אבל יש גם דרישה,

בעיקר של הפזורה, של היישובים הבלתי מוכרים, לאפשר להם להתיישב במקומות כאלה או במקומות אחרים.

ד"ר יוסף בן דוד: מה? מה?

עו"ד בר סלע: יש, לא, תגמור לחפש, אז אני אשאל.

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא לא, תדבר, תדבר. אמצא או לא אמצא, זה לא משנה. כן-?

עו"ד בר סלע: אני אומר, יש, אנחנו שמענו פה מהפזורה דרישות להתיישבות במקומות שהם יושבים, מקומות כאלו, מקומות אחרים. מה ההמלצות שלך בקשר ליישוב שלהם?

ד"ר יוסף בן דוד: בוא אני אגדי לך.

עו"ד בר סלע: ליישובם של הבדואים.

ד"ר יוסף בן דוד: בוא אני אגיד לך, טוב, בוא אני אגיד לך.

עו"ד בר סלע: שזו שאלה,

ד"ר יוסף בן דוד: אל"ף, ואני לא נבהל אם יהיו עוד 20 יישובים.

עו"ד בר סלע: אני שואל מה אתה ממליץ, לא ממה אתה נבהל.

ד"ר יוסף בן דוד: אני ממליץ שכל יישוב שיש בו מקום ושירותים להקמת שירותים ממלכתיים, להכיר בו. ושיקום שם יישוב.

תגיד לי, 1,500 תושבים, זה לא מספיק טוב? אולי 500 לא, אבל, אבל

בתנאי, בתנאי, שהיישובים יהיו מהיום ואילך, לא רק יישובים

עירוניים למחצה שנכשלו, כולם נכשלו, אלא יישובים שיהיה

בהם גם תעסוקה, שיהיה בהם גם אלמנט חקלאי למי שיירצה

ויקבל תמורה בקרקע, ואני ממליץ בתמורות בקרקע, כב'

השופט, ללכת עד 50%. יש בדואים שלא מסכימים אפילו

ל-100%. אבל עד 50% לתת תמורה בקרקע.

עו"ד בר סלע: זאת אומרת, במקום ההצעה, במקום ההצעה שלך,

אחמד אלאסד: אז תעבור את ההצעה שלך, אם ככה.

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, להפך. אני אומר, אני נתתי הרבה מאוד פיצויים, למה? כי יכול להיות שיהיו משפחות שבהן לא כדאי לקבל חמישה דונם או עשרה דונם או דונם אחד. אבל אם המדינה תרשה להם לאחד נחלות, אני רוצה להאמין שהיא תעשה כך, כדי שלא יפסידו הכל, ואז לדעתי, פיצוי כספי גבוה, לבעל דונם או חמישה דונם, יפתה יותר מאשר קרקע שלא יהיה לה ערך ממשי.

עו"ד בר סלע: אם אני מבין נכון מה שאתה אומר, אתה ככה, בטבלה אמרת להכיר בערך בזכות חזקה על 440,000 דונם, ד"ר יוסף בן דוד: דונם, נכון.

עו"ד בר סלע: שערכם הכספי לצורך פיצוי הוא שלוש פסיק משהו מיליארד שקל לפי שיטתך. ד"ר יוסף בן דוד: נכון.

עו"ד בר סלע: אבל בנוסף, אתה אומר, לתת לבדואי את האופציה אם לקבל את זה בקרקע, בפועל, ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, אני אמרתי, עו"ד בר סלע: או פיצוי.

ד"ר יוסף בן דוד: או, אמרתי שילוב של שתי החלופות. אולי מישהו מת על האדמה, זה [ערבית], אתה יודע מה זה [ערבית]? איפה שאימו ילדה אותו. והוא לא רוצה לוותר על זה, הוא רוצה אדמה.

עו"ד בר סלע: זאת אומרת שבמקום 440, יכול להיות 220,000 דונם יינתנו להם,

ד"ר יוסף בן דוד: פחות 50,000 דונם.

עו"ד בר סלע: ככה, יינתנו להם בתור קרקע, בעלות או מה, וחלק יקבלו פיצויים.

ד"ר יוסף בן דוד: סלח לי, מבחינה רגשית, בשלב הראשון, כמעט כולם יירצו גם קרקע, גם כסף. אחר-כך, לדעתי, הם יבואו אל יהודה ויגידו לו - תמיר לנו את זה בבקשה בכסף. זו הרגשה שלי, משום שזו אוכלוסייה מסכנה וענייה ומוכת אבטלה וחוסר תעסוקה, כאשר הילדים דורשים את זה - השכלה, זה דבר, אחד הדברים הנדרשים ביותר היום בחברה הבדואית.

לכן, הם יבואו וימירו באמת אותן תמורות קרקע, בכסף. יו"ר, אליעזר גולדברג: בוא אני אגיד לך, למרות שאמרתי שלא אשאל, בכל-זאת,

ד"ר יוסף בן דוד: אנחנו חברים, נישאר תמיד. יו"ר, אליעזר גולדברג: בכל זאת אשאל. יש לי הרושם שאתה הולך חצי דרך ולא דרך שלמה.

ד"ר יוסף בן דוד: אדרבה, תגיד לי, אני אלך. יו"ר, אליעזר גולדברג: אגיד לך מדוע, אני אגיד לך מדוע. אתה אומר - אני מכיר בזכות החזקה, אני מציע להם 50%, 60%, לא חשוב איזה אחוז. אבל בוא נתאר לנו מצב שאולי הוא לא כל-כך היפותטי, שהם אומרים - אדוני, אנחנו לא רוצים לא 50 ולא 60 ולא 70 ולא 80,

ד"ר יוסף בן דוד: הם מופיעים לי בחלק האחרון, אני יודע מי הם. יו"ר, אליעזר גולדברג: לא מי הם. אני רוצה לדעת, אז מה אתה עושה? עו"ד בר סלע: מה אתה מציע? כשהם אומרים - אנחנו רוצים 100%, יו"ר, אליעזר גולדברג: לא רוצים, לא רוצים גם לא 100%, הם רוצים באדמה פה. פה. פה.

עו"ד בר סלע: רוצים 440,000 דונם. יו"ר, אליעזר גולדברג: פה, פה, לא במקום אחר. ד"ר יוסף בן דוד: יש לי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה אתה עושה?
 ד"ר יוסף בן דוד: כב' השופט,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, זאת השאלה.
 ד"ר יוסף בן דוד: יש לי פה שתי טבלאות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לכן אמרתי, אתה הולך חצי דרך ואתה לא הולך דרך
 שלמה.

ד"ר יוסף בן דוד: לא לא, אני הולך דרך שלמה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז בבקשה.
 ד"ר יוסף בן דוד: ואני אראה לך אותה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: תן לי את הפיתרון.
 ד"ר יוסף בן דוד: אני אתן לך.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: שלך. הפיתרון שלך.
 ד"ר יוסף בן דוד: הנה הפיתרון ואתה תחליט מה אתה תעשה עם זה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא, אני רוצה לדעת מה הפיתרון שלך.
 ד"ר יוסף בן דוד: הפיתרון שלי, הנה.
 עו"ד בר סלע: איזה יופי.
 ד"ר יוסף בן דוד: שבטי המולך ושבטי האסתימלאכ.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יפה.
 ד"ר יוסף בן דוד: מה זה מולך מה זה אסתימלאכ?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה שואל אותי?
 דובר: את הבדואים.
 דובר: מולך זה בעלות, אסתימלאכ זה רכישה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, בסדר. אתה יודע מתי למדנו על המולך? אתה יודע
 מתי?

ד"ר יוסף בן דוד: אדוני השופט, כשלמדתם על המולך, אז הזכרתם גם,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: גם למדנו על המירי.

ד"ר יוסף בן דוד: המירי, באמת, אבל אסתימלאכ, למדתם על האסתימלאכ?
טוב, יש פה שתי קבוצות, רבותיי, יש פה שתי קבוצות של בעלי זכויות
על-פי הקוד השבטי. כאשר כל קבוצה נראית בעיני חברתה,
החברה כולה, לפי הקוד המוסרי, כבעלת זכות עודפת על
הקבוצה האחרת.

אנשי המולכ זה שמי שרכשו את הזכויות על הקרקע בכל דרך אחרת,
מלבד מה שנקרא חג'ר, חג'ר זה השתלטות בכוח, או בכיבוש
זוחל או בדרך של מעבר מדור לדור,

יו"ר, אליעזר גולדברג: חג'ר זה אבן, לא?

ד"ר יוסף בן דוד: חג'ר זה אבן. מה זה אבן? סימנו אז ברוג'ום, את החלקות.
אלה היו בעלי הזכויות ונחשבים עד היום לבעלי הזכויות. איפה
אלעוקבי, אני רוצה לראות אותם.

קודם כל, צריך להגיד לכם שזה חלק, זה מפה חלקית ולא כולם.
מדוע?

יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, אז מה עושים?

ד"ר יוסף בן דוד: כי לא כולם היו מוכנים, לא כולם היו מוכנים לא להתוודות
ולא להלשין על הקבוצה האחרת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה עושים?

עו"ד בר סלע: מה ההצעה?

ד"ר יוסף בן דוד: עכשיו, כב' השופט, כשאתה, אני אתן לך את הטבלה הזאת,
אז תדע. תדע שאלה, יתפשרו אתך.

עו"ד בר סלע: של המולכ?

ד"ר יוסף בן דוד: כן. למה? אדמה שקנו, אפשר למכור. אדמה שקיבלו
בירושה, אפשר למכור. אלה, שחושבים שהם הבדואים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: האמיתיים.

ד"ר יוסף בן דוד: האמיתיים, ומחזיקים בטרטוריה השבטית הראשונית, כאשר היגרו לארץ ישראל, איתם יהיה או קשה או בכלל בלתי אפשרי,

והם מופיעים,

עו"ד בר סלע: אז מה ההצעה?

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה אני עושה אתם? לא עשית כלום.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אגיד לך מה הבעיה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא עשית.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אגיד לך מה הבעיה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עשית חצי עבודה.

ד"ר יוסף בן דוד: לא, לא חצי עבודה, לא, רבותי, למה אתם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז תגיד לי אז תגיד לי, מה אתה עושה אתם?

ד"ר יוסף בן דוד: תן להם, כב' השופט,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן-?

ד"ר יוסף בן דוד: תציע להם 50%, תמורה בקרקע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מציע להם לא 50, אני לצורך השאלה,

ד"ר יוסף בן דוד: כמה אתה מוסמך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצורך השאלה,

עו"ד בר סלע: שואלים אותך כמה אתה מציע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצורך,

ד"ר יוסף בן דוד: אני - 50%.

עו"ד בר סלע: או, ככה.

ד"ר יוסף בן דוד: אני כותב את זה בדו"ח גם.

עו"ד בר סלע: לכל אלה לתת 50% מהקרקע שהם תובעים בעלות?

ד"ר יוסף בן דוד: דודו, אני לא מבין, מה, אתה לא מורה לעברית? חביבי, אני

מציע להם 50% תמורת קרקע ו- 50% בכסף ותאמין לי, כב'

השופט, ברגע שאחד, רק אחד, כמו דומינו ייפול, אחד, כולם
אחריו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. זאת הערכה.

ד"ר יוסף בן דוד: ובעיקר מנהיגות. אם בעלי האדמות של האיסתיםלאכ,
יבואו, אז כולם ילכו אחריך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל תשמע, אתה מעריך את ההערכה הזאת,
ד"ר יוסף בן דוד: רק הערכה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הערכה. אבל אתה צריך גם לדעתי, גם להכין לך
תוכנית,

ד"ר יוסף בן דוד: יש לי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למצב הגרוע,

ד"ר יוסף בן דוד: יש לי, יש לי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז תגיד לי. יש לך, יש לך.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אומר לך, תציע להם 50%,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל אני,

דודו כהן: הם רוצים 100% במקום שהם נמצאים.

עו"ד בר סלע: אני בא אל הראשון לאבו ג'וויאד, ואומר לו 50% ואני יושב
אתו לילה,

ד"ר יוסף בן דוד: רגע, מה אתה עושה,

עו"ד בר סלע: רגע, רגע, תן לי לגמור את השאלה.

ד"ר יוסף בן דוד: ... [מדברים יחד] ואתה לא מזמין אותם אליך?

עו"ד בר סלע: אני מברר, זה מה שאני אומר, אני מזמין אותו ואני יושב
אתו כך וכך ימים ולילות, שותה קפה עד שזה יוצא לי מהאוזניים,

והוא אומר לי - אדוני,

ד"ר יוסף בן דוד: אל תעשה את החוק עד שלא תדע בעצמך,

עו"ד בר סלע: והוא אומר לי,

ד"ר יוסף בן דוד: כמה מאלה מוכנים לבוא.

עו"ד בר סלע: אז אני אומר, והוא אומר לי - אדון בר סלע, אני מוכן לוותר לך על אחוז אחד. באופן סמלי. 99%, אני מבקש בעלות. מה ההצעה?

ד"ר יוסף בן דוד: אדוני השופט, אתה חייב לערב אותי במקומות מסוימים, בהכנת החוק. אם לא, אל תבוא אלי בטענות. העקרונות שלי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מבטיח לך לא לבוא אליך בטענות.

ד"ר יוסף בן דוד: רגע. אדוני השופט. העבודה שלי זה אופציה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא אבוא.

ד"ר יוסף בן דוד: זה לא ראה וקדש. זה אופציה.

עו"ד בר סלע: אני שאלתי שאלה ואני מבקש תשובה. אתה יכול לומר אין לי תשובה.

ד"ר יוסף בן דוד: תגיד, מה?

עו"ד בר סלע: אני אומר שוב פעם, לפי הצעה שלך, אני אומר - אני יושב

עם אחד מהשבטים האלה, ואני מנהל אתו משא ומתן והוא לא

מסכים לוותר פחות מאשר 100%. אני שואל - מה ההצעה שלך?

ד"ר יוסף בן דוד: רגע, הוא רוצה 100%?

עו"ד בר סלע: כן.

ד"ר יוסף בן דוד: תן לו. תן לו. תן לו, יה אללה, הוא ימכור את האדמה הזאת

בעוד שנתיים, שלוש, חמש. תן לו. אתה לא מכיר את הבודואים.

עו"ד בר סלע: אני שואל אותך.

ד"ר יוסף בן דוד: הוא, יש לו צורך היום, היום, בחמישה מיליון שקל,

כדי לבנות בית, לסדר את הבת שלו ולשלוח את הילד ללמוד

רפואה בחוץ לארץ ולקנות BMW מודל 2008, מה קרה לך? מה,

הוא לא בן-אדם? הוא בן-אדם כמו כל בן-אדם.

עו"ד בר סלע: אבל אתה הצעת 50%.

ד"ר יוסף בן דוד: הוא יירצה את הכסף, יירצה 50 - תן לו 50.

עו"ד בר סלע: יירצה 100, לתת לו 100?

ד"ר יוסף בן דוד: למה אנחנו מדברים על מפנה. מפנה פירושו של דבר שאף אחד לא יצא מקופח, אלא מרוצה. אז זה יעלה למדינה עוד מיליארד, יעלה למדינה עוד ארבעה מיליארד. אתה רוצה פה כחלופה גיס חמישי? מה שלא נעשה היום, לא יעשה מחר, השופט אמר דבר יפה בפגישה הראשונה שלי, צריך להגיד לבדואים - זו הזדמנות אחרונה שלכם. מי שלא יבוא היום, לא יהיה עוד פעם הסדר. ואז הם יבואו.

אבל זה, כאשר תאסוף אותם בבית יציב ותגיד לכולם, לא רק למנהיגים, וזה יהיה כתוב בעיתון,

דובר: בית יציב נסגר, אין בית יציב.

ד"ר יוסף בן דוד: לא חשוב, שיהיה ...

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

ד"ר יוסף בן דוד: אני אומר, אז הם ידעו בדיוק לקראת מה הם הולכים. וואלה, אתם צריכים לתת את כל העסק,

[מדברים יחד/ברקע].

עו"ד בר סלע: דודו רוצה לשאול. לא, הוא לא שואל, הוא מתווכח.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא כן שואל, הוא רוצה לשאול שאלה, לדעתי חשובה.

אחמד אלאסד: יש לי שאלה אליך. אתה חילקת את זה.

ד"ר יוסף בן דוד: כן.

אחמד אלאסד: אתה יודע מהטבלה, איסתימלאכ, שכמעט רובם היום יישובי קבע. וחלק השני, לא יושבים על התביעות שלהם.

ד"ר יוסף בן דוד: אדוני, יש להם אדמות, הם תובעים ולא יושבים.

אחמד אלאסד: אבל הם יושבים בעיירות היום.

ד"ר יוסף בן דוד: אתה עוד פעם, הם תובעים ולא יושבים. יש תובעים, ומחזיקים, ויש תובעים ולא מחזיקים. אלה, אתה אומר, רובם תובעים, ולא מחזיקים. אבל יש להם תביעה, אתם תצטרכו לתת את הדעת על כך. אתה לא חושב?

דודו כהן: יש לי שתי שאלות אולי להבהרה כי סוגיית הבעלות, הרי אחת הטענות שנשמעה תמיד פה שהבדואים נמצאים מאות שנים בשטח, זה גם אתה אומר, והם לא הספיקו או לא יכלו או לא הסדירו בתקופה של העותומאנים ובתקופה של הבריטים את הרישום.

עו"ד בר סלע: לא רצו.

ד"ר יוסף בן דוד: וגם לא רצו.

דודו כהן: נניח שהם היו באים לטורקים או לבריטים, לפי החוקים שהיו תקפים אז, האם הטורקים או הבריטים היו רושמים להם את זה כבעלות?

ד"ר יוסף בן דוד: בדיוק כמו שאתה עשית, אתה עשית תסווייה בשנות ה-60. אז היה להם בדיוק נייר שאומר שזו התביעה שלך. אבל שוב אמרתי לך, הבדואי רואה את זה כמסמך טאבו, הוא לא מבין את זה שזה לא מסמך טאבו. תסווייה, זה לא טאבו.

דודו כהן: הבריטי או הטורקי, היה, לפי הטענה שלך, בעצם מתנהג כמו שהמדינה אומרת,

ד"ר יוסף בן דוד: כן.

דודו כהן: יש לך נייר, אבל בעצם מבחינת חוקי המקרקעין והכל, אתה לא בעלים במובן החוקי המשפטי היבש. גם אז זה לא היה נעשה.

ד"ר יוסף בן דוד: והם עשו את זה, עובדה.

דודו כהן: OK.

ד"ר יוסף בן דוד: הבדואים לא הכירו בהם והחוקרים מהאוניברסיטה, אוניברסיטת בר-אילן והאוניברסיטה העברית שישבו באיסטנבול בארכיונים, לא ראו בשום מקום שיש להם זכויות קרקע.

דודו כהן: זה חשוב לי להבין, האם עמדת המדינה שונה באופן מהותי, ד"ר יוסף בן דוד: תצטט אותי ואותם.

דודו כהן: לי חשוב היה להבין את עמדת המדינה.

עו"ד בר סלע: דודו, לא נתן לך תשובה לשאלה שלך.

ד"ר יוסף בן דוד: תצטט אותי ואותם.

דודו כהן: הוא אומר שכן.

עו"ד בר סלע: לא, אני אומר לך, הוא לא נתן לך תשובה. הוא אומר שאין

רישום, לא זאת היתה השאלה. השאלה היתה,

ד"ר יוסף בן דוד: לא. השאלה היתה,

עו"ד בר סלע: תקשיב, תקשיב.

ד"ר יוסף בן דוד: אם השלטון הכיר בזכותם על הקרקע.

עו"ד בר סלע: לא, לא. לא אם הכיר.

ד"ר יוסף בן דוד: אלא-?

עו"ד בר סלע: השאלה היתה ככה - לו היה בא שבט בדואי בתקופת

השלטון הטורקי, כשהשלטון הטורקי ב- 1,890 ומשהו או 70

ומשהו,

ד"ר יוסף בן דוד: אז - כן.

עו"ד בר סלע: זה השאלה.

ד"ר יוסף בן דוד: אז - כן.

עו"ד בר סלע: והיה אומר, היה רושם אותו כבעלים. נכון?

ד"ר יוסף בן דוד: לא.

עו"ד בר סלע: אלא-?

ד"ר יוסף בן דוד: הוא היה רושם אותו כתובע.

עו"ד בר סלע: כ-מה?

ד"ר יוסף בן דוד: וזה לא, זה לא אותו דבר. הוא היה רושם אותו כתובע, לא כבעלים.

עו"ד בר סלע: לא, אבל יש המשך.

ד"ר יוסף בן דוד: סליחה.

עו"ד בר סלע: פקיד ההסדר, אחרי,

ד"ר יוסף בן דוד: אל תכניס לי בפה מה שלא אמרתי.

עו"ד בר סלע: לא, שואלים אותך, לא אומרים. ריבון העולמים, אי-אפשר לקבל תשובות.

ד"ר יוסף בן דוד: היה רושם אותו כתובע, לא כבעלים.

דודו כהן: הוא לא היה נותן לו זכויות בעלות?

ד"ר יוסף בן דוד: אבל זה גם זכות, זה גם זכות. אם היה בא היום ואומר לשופט גולדברג - אדוני, אני הוכרתי אז כתובע, למה אתה מונע

את זה ממני היום? אתה תופש את העסק?

דודו כהן: אז אתה אומר לו - שנייה,

ד"ר יוסף בן דוד: כן, כן,

עו"ד בר סלע: לפי דעתי הוא היה רושם אותו כבעלים, זה כל העניין.

דודו כהן: אם אני ממשיך בתסריט שלך,

ד"ר יוסף בן דוד: נמשיך.

דודו כהן: אם אני ממשיך בתסריט שלך, בעצם המדינה ממשיכה לדון

בתביעות בעלות של בדואים שהוגשו לטורקים ועדיין לא הסתיים

התהליך, הוגשו לבריטים ולא הסתיים היום,

דודו כהן: לא לא לא, הבדואים לא הגישו שום תביעות, לא לטורקים ולא

לאנגלים. הבדואים עשו עסקות קרקע לפי הסנאב. וזה שטר

מכר מסורתי, וזה עד היום קיים, ביניהם לבין עצמם וביניהם לבית התנועה, לא, התנועה הציונית זה היה טאבו בירושלים, בקישה. עו"ד בר סלע: עובדה שבדואים שמכרו לקרן קיימת, נרשמו כבעלים. לכן מה שאומר זה עובדתית, משפטית, לא נכון. העותומאנים היו רושמים אותם כבעלים.

ד"ר יוסף בן דוד: הרי זה הטענה שלהם.

דודו כהן: אם היה עושה עסקה, הוא היה נרשם כבעלים. אם הוא לא היה עושה עסקה, לא היו מדברים אתו. אתה מבין?

ד"ר יוסף בן דוד: דודו, זו הטענה שלהם. אם התנועה הציונית שמכרנו לה הכירה, אולי לא הכירה, מי יודע, בזכות הקרקע שלנו, כיצד כרוכש, וזה נרשם בטאבו, למה אנחנו לא בעלי זכות קרקע? כי בעקיפין אנחנו כן בעלים. האם אין בזה משהו? זה השופט צריך להגיד. אני פחות מבין ממנו בנושא הזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. יש עוד שאלות?

ד"ר יוסף בן דוד: אני מודה לכם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רק רגע. יש עוד.

פייסל אל הוזייל: אני אולי אמשיך את השאלה של דודו. הופיעו אצלנו מאבו-כאף כאן אנשים,

ד"ר יוסף בן דוד: להם יש,

פייסל אל הוזייל: והם הלכו לשלטון העותומאני ונרשמו והיה להם טאבו.

ד"ר יוסף בן דוד: OK, לא חשוב, אם הם שילמו תמורה או לא או אגרה. זה שיש להם תעודה,

בלהה גבעון: הכירו,

ד"ר יוסף בן דוד: מקנה להם זכות בעלות. גמרנו. גם אני מכיר את המסמכים האלה. תאר לך שג'אבר אבו-כאף הראה לי אותם.

פייסל אל הוזייל: אבל אתה, אני חושב ששאלנו אותך אתה שולל בכלל,

ד"ר יוסף בן דוד: לא, לגבי אבו כאף אל תגיד לי. פייסל, אל תייחס לי דברים שלא אמרתי. אני אמרתי בתחילת דבריי עוד כשבאתי, יש שבט אחד, אמרתי, שיכול להוכיח בעלות לפי החוק, וזה שבט אבו כאף.

בלהה גבעון: גם אבו סולב הראה לנו, הוא הראה לנו, נציג אבו סולב, ד"ר יוסף בן דוד: זה שמראים סנאג, זה לא תופש מבחינת המדינה. בלהה גבעון: אבו סולב לא הראה לנו, דודו כהן: לא, הוא הראה משהו פנימי שלהם, הוא לא הראה, כמו אבו כאף, מסמכים עם חותמות כמו שהוא מדבר. ד"ר יוסף בן דוד: כן. כב' השופט. יו"ר, אליעזר גולדברג: אם אין שאלות, אז אני אומר לך תודה. ד"ר יוסף בן דוד: תודה. אל תכעס אם אני מתווכח אתך, תמיד. רק טוב יצא מזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: חס וחלילה. חס וחלילה. אנחנו מודים לך מאוד שהקדשת מזמנך לבוא פעם שנייה ולהשלים את מה שהשלמת היום. תודה תודה. ד"ר יוסף בן דוד: תודה רבה לכם.

עו"ד אמארה: כב' יושב ראש הוועדה, השופט גולדברג, תודה רבה לכם. חברים נכבדים, חברה נכבדה, אנחנו באמת מודים לכם על ההזדמנות הזאת. אני מודה לכם בשם הקליניקה לזכויות אדם מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת הרווארד בבוסטון. אנחנו מאוד מקווים שנתרום לעבודה ואנחנו באמת מחכים להמלצות בתקווה שיהיה שינוי בשטח בעניין הזה שהוא נחשב באמת קשה.

אני עורך-דין, אני עובד בקליניקה בהרווארד, אני עמית קליני, מר סקוט פלטרוביץ הוא מסיים את לימודיו בתוך שבוע גם מהאוניברסיטה ומר טיילר ג'יאניני, שהוא המנהל של הקליניקה לזכויות אדם והוא מרצה גם למשפטים באוניברסיטה.

המחקר שלנו התחיל בחודש ספטמבר בנושא של הבדואים, ספטמבר 2007. והתחלנו לעבוד על הנושא הכללי של הבדואים בנגב וזה כלל בעיקר גם את הבדואים בכפרים הבלתי מוכרים, גם בעיירות, בשבעת העיירות, אבל גם היינו בלוד ורמלה, גם שיש בדואים מהנגב שנמצאים שם ויש להם תביעות בעלות וה-Comparison, ההשוואה כאילו קיימת שם, שיש שם Unrecognized neighborhood, איך שאומרים, שכונות בלתי מוכרות. אבל לגוף העניין, בספטמבר התחיל, היינו במהלך שבעת החודשים האלה, שמונה חודשים האלה, פעמיים ביקרנו בשטח פה, עשינו פגישות גם עם הבדואים בשלושת המקומות האלה וגם עשינו פגישות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה זה שלושת המקומות?

עו"ד בר סלע: הכפרים הלא מוכרים, לוד ורמלה.

עו"ד אמארה: כן. הערים המעורבות, מה שנקרא.

היו לנו פגישות גם עם הבדואים בכל מקום ובנוסף לזה, היו לנו פגישות עם נציגים מהממשלה, נציגים מארגונים אזרחיים, עם אקדמאים והיתה לנו פגישה שאני חושב שראוי לציין גם עם כב' השר מאיר שטרית, ביושבו כשר הפנים.

עו"ד בר סלע: אז.

עו"ד אמארה: לא כשר בינוי ושיכון.

בנוסף לזה, היה גם יש לנו פרויקט אחר שגם ייחסנו מאוד ממנו לעניין הזה, שזה היה בדרום אפריקה, של הרפורמה בקרקע שם

ובמיוחד התמקדנו בעניין הזה, של מנגנון של טיפול במסה גדולה של תביעות בעלות על קרקע או תביעות קרקע בעיקר. אז התמקדנו בזה ואנחנו נתמקד בזה לקראת סוף ההצגה שלנו, שרוצים לשתף את הניסיון הזה ועוד ניסיון אחר, שאנחנו מקווים שבאמת יהווה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה הניסיון האחר?

עו"ד אמארה: האחר זה בקוסובו, שהנהלה של האו"ם שנמצאת שם, יזמה איך שאומרים תיקון עוול או השבת רכוש לאנשים שנעקרו.

עו"ד בר סלע: לא השוויתם עם המצב באוסטרליה.

עו"ד אמארה: לא. אנחנו התייחסנו למצבים אחרים של קבוצות, מה שנקרא קבוצות מיעוט וגם ילידים וגם קבוצות מודרות מהחברה, שזה גם בניו-זילנד וגם קנדה והתייחסנו ל- Case אחד מה- Inter American system, שזה מתייחס לניקרגואה, אבל זה משקף. אבל שם זה לא מתמקד פרקטית כאילו בפיתרון מנגנוני של איך לטפל, זה מדבר יותר על העקרונות הכלליים של הכרה בזכויות בקרקע ובבעלות והענקת קרקע והסדרת קרקע ואוטונומיה לשליטה בקרקעות, בהתבסס על זכויות היסטוריות בקרקע והחזקה היסטורית בקרקע.

אז זה, זה גם אנחנו נתייחס לזה, אבל זה שינוי, אנחנו יודעים שאף אחת מהמדינות שאנחנו נתייחס אליהם, המצב מאוד רחוק מלהיות אפילו טוב, או מצוין.

אנחנו יודעים שיש היסטוריה מאוד רעה ו- Record מאוד עשיר של הפרות זכויות אדם במיוחד לקבוצות האלה, אבל זה מתחיל להשתנות ואנחנו מציגים לפחות, אני אדבר על איזה מדינות, אבל אתה רואה אחרי 100, 150 שנה, המדינה חושבת שה- Case,

העניין הזה, המשבר הזה, ייעלם ואז לא יהיה Case יותר, אבל אחרי זה רואים, אחרי 150 שנה, שעוד פעם צריכים לחזור לזה. אז פה עברו 60 שנה, כאילו, זה המסר, להגיד - הגיע הזמן לטפל בזה, כדי שלא לחזור עוד פעם 50 שנה, כי המצב לא ייעלם, המצב לא ייעלם. אם לא ייפתר לפי כללים נכונים, זה לא ייעלם.

בהתבסס על המחקר שלנו והפגישות, אני אציג בקצרה חמש דרישות עקרוניות וכלליות, של החברה הבדואית, שיכולים באמת לשקף את המצב בשטח. עכשיו, זה לא רשימה שהיא סופית של תביעות, אנחנו אומרים אלה התביעות, אבל צריכים, אלה התביעות הכלליות שיש, אבל אנחנו גם רואים חשיבות שהוועדה או איזה שהוא גוף באמת לשבת ולזהות ולהוציא את התביעות של כל קבוצה או של הבדואים, כי יכול להיות שיש תביעות אחרות שאנחנו לא הצלחנו לזהות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: סליחה רק רגע אחד.

[ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]

עו"ד אמארה: לפני שאני אלך לדרישות, כי הייתי מדבר על הדרישות הכלליות, חמש דרישות או תביעות של החברה הבדואית. שאל אותי מר יורם בר סלע אם יש לנו חומר כתוב, אז אמרתי לו - אנחנו, התוכנית שלנו היתה שנעשה את הפרזנטציה ונלך עם זה ובסוף יש לנו חומר שהוא כתוב באנגלית, כמעט 35 עמודים, הוא אומר שלכב' השופט לא תהיה בעיה. אבל אני מקווה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לאף אחד לא תהיה בעיה.

עו"ד אמארה: אז אנחנו נגיש את החומר הזה.

עו"ד בר סלע: 35 עמודים זה פסק-דין ממוצע של בית-המשפט העליון בארצות-הברית.

עו"ד אמארה: בשנות ה-70 זה היה הרבה, היום 35 עמודים,

עו"ד בר סלע: זה לא הרבה.

עו"ד אמארה: זה לא מעל 100.

אז אנחנו נגיש חומר בכתב, שהוא מפרט יותר כי אנחנו באמת, בגלל הזמן, דוחק הזמן, אנחנו נתייחס באופן כללי, אנחנו לא מומחים בכל מדינה שאנחנו נתייחס אליה, אנחנו לקחנו מקרה מסוים שהוא מקביל ודומה לפרקטיקה או לאופנים מסוימים של המקרה הבודאי ונתייחס אליו באופן כללי וגם בפירוט, אבל יש ביתר פירוט בחומר הכתוב. אנחנו נשמח גם אחרי זה שנדבר, יש לנו עוד חומר על דיסק פה, לא קיבלנו את התיקים של סקוט, היה לנו עוד חומר שם, שזה לא הגיע. אבל יש לנו דיסק פה שאנחנו נשמח לתת. יש חומר צרוב שם מכל מדינה, החוקים של כל מדינה שאנחנו נתייחס אליהם, שאפשר באמת, אני חושב זה מאוד מעניין.

עו"ד בר סלע: באנגלית? זה מתורגם לאנגלית?

עו"ד אמארה: זה באנגלית במקור.

עו"ד בר סלע: במקור? קוסובו, בגלל שזה או"ם?

עו"ד אמארה: כן, בגלל שזה או"ם, בפיליפינים, אנגלית, בהודו.

טוב, אז הדרישות. אנחנו יודעים שכב' הוועדה שמעו הרבה על ההיסטוריה וגם על משפט בינלאומי, לא נתייחס לזה, למרות שזה חשוב, אבל לא נתייחס. דרישה ראשונה זה בעלות על קרקע שהבדואים תובעים מכוח החזקה היסטורית, אז זה העניין של בעלות על קרקע. זאת הדרישה הראשונה.

הדרישה השנייה זה, חוץ מהבעלות על קרקע, החזקה מוגנת בקביעות בדיוור וזה בתוך הכפרים שנמצאים היום. אז זה באמת להגן על הדיוורים שנמצאים וזכות לקביעות, כאילו, כי זה כבר הלך לכמה שנים, יש קביעות במקום שנמצאים בו. ושלוש, זה גם יישוב

מחדש, של קבוצה מסוימת או במיוחד האנשים שפזנו בשנות ה-50 לתוך א-סייג, אז יש דרישה של יישוב מחדש או לקרקע היסטורית, או לקרקע חלופית, שהיא הולמת, ראויה ומתאימה, וזאת כאילו דרישות שאפשר לזהות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: או השארה במקום. או הישארות במקום.

עו"ד אמרה: כן, אם אפשר.

אנחנו אומרים, יש כאלו שיכול להיות שרוצים להישאר, יש כאלה שרוצים לחזור לקרקע היסטורית, יש כאלה שלא זה ולא זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה אמרת שתי אפשרויות.

עו"ד אמרה: אז אנחנו אומרים, כן,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש אפשרות שלישית גם, שהם רוצים להישאר במקום. עו"ד אמרה: כן. אז זה נכלל בקבוצה השנייה, שהקביעות והחזקה המוגנת של האנשים. אני אומר שהשני זה יותר רלוונטי לחלק.

ושתי דרישות כלליות, שזה יחס שוויוני, שיתוף, התייעצות וייצוג, בכל פעולה או מדיניות שיכולה באופן ישיר או עקיף, שיש לה אפקט על החברה הבדואית והאחרון זה קבלת שירותים, תשתיות ופיתוח, שזה לא נפסק לקרקע או עד לדיור ונגמר, צריך שירותים, צריך תוכנית משולבת, אינטגרטיבית לפיתוח כללי, להרים כאילו את החברה באופן כללי.

אנחנו תכננו ל-50 דקות ולהשאיר שאלות לקראת הסוף, אני לא יודע

עד כמה זה יעבוד, אבל אנחנו נשמח.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בינתיים יש לנו את הבעיה הטכנית הזאת.

עו"ד אמרה: כן. אז איך שאמרתי, אנחנו נעבור לדוגמאות ולמקרים שהבאנו מכל מדינה. אני אתרגם את חבריי. אז יתחיל מר פלטרוביץ, הוא ידבר על הפיליפינים, שזה ניסיון של חזקה מוגנת וקביעות בדיור, של מצב מסוים שהוא בלתי תקין או בלתי

חוקי לפי חוקי המדינה שם ובאו עם חוק להסדיר את זה ואחרי זה הוא ידבר על ניו-זילנד גם, על ניסיון שאפשר גם לפי דעתנו ללמוד ממנו היסטורית, איך זה השתנה.

אחרי זה אנחנו עוברים למר ג'יאניני, שידבר על דרום אפריקה וקוסובו, יקביל ביניהם ונראה איך המנגנון הזה עבד, מה האתגרים, בעיות Critics שהיו שם, וגם כאילו בשטח, איך שהם עשו וגם בקוסובו, איך זה שונה ואיך זה עובד.

מר פלטרוביץ, The floor is yours.

מר פלטרוביץ: שלום. [אנגלית]

עו"ד אמארה: תודה לכם על זה שאתם מארחים אותנו היום ונותנים לנו את ההזדמנות הזאת להופיע בפניכם, זאת פריבילגיה.

אנחנו נתייחס לדוגמאות ומקרים מסוימים שיש בהם דימיון למקרה הבדואי.

הוא יתייחס לשני מקרים, אבל יש חמישה מקרים בעצם בקטגוריה הזאת, שתי הקטגוריות של חזקה מוגנת קביעות וגם בעלות בהתבסס על זכויות היסטוריות, שנמצאים במסמך בכתב שאנחנו נגיש לחברי הוועדה בסוף ההצגה.

אז בניו-זילנד עוד מקרה של בעלות בהסתמך על זכויות היסטוריות.

אז אנחנו ערים שיש נסיבות והקונטקסט הפוליטי, התרבותי, החברתי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: שונות.

עו"ד אמארה: בכל דבר, זה שונה, בכל מקום, אבל אנחנו מציעים לעשות אדפטציה למנגנון פה ולהתאים, התאמה למקרה הישראלי.

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה: אז אנחנו לא נתייחס באופן מקיף ומעמיק לכל מקרה שאנחנו נביא, אבל בגלל זמן, זה יהיה כ-Snapshots, שקופיות כאלה.

אנחנו מקווים באמת שהמקרים שאנחנו מביאים ממדינות אחרות, יהיו כעזר, ככלי עזר ולמידה ויעזרו לגיבוש ההמלצות של הוועדה. בפיליפינים חזקה וקביעות לאנשים שהם נמצאים על אדמה וגרים עליה, שהם רוצים להישאר שם. יש חוק משנת 1992, שנקרא חוק הדיור והפיתוח העירוני. נתייחס לארבעה מרכיבים של החוק.

אחד זה התייחסות להוראה של חזקה מוגנת וקביעות. אז באופן ספציפי במיוחד, החוק הזה מתייחס לתופעה של שכונות עוני שהם נמצאים מסביב לערים מסוימות והם רוצים להישאר שם והמדינה רוצה להשאיר אותם שם, אז הוא יתייחס להוראה הזאת של הקביעות.

בהתחלה לא היתה כל דרישה שהיא או בקשה שהיא או מסמכים, לא לגבי האדמה או הקרקע שהם יושבים עליה, גם לא לגבי הבית שהם גרים בו.

בנוסף לתהליך הזה והתוכנית לקביעות והגנה, היו הוראות, החוק הגביל בהוראותיו מאוד את העניין של פינוי מהקרקע. המטרה העיקרית של החוק היתה לשמר ולקבע את האנשים במקומות שהם יושבים עליהם ובמקרים מסוימים, מאוד מיוחדים, יש יישוב מחדש של האנשים. פינוי ויישוב מחדש.

בנוסף, החוק דיבר על התליה או הקפאת כל פעילות של הריסות שהיא בתוך המקום, מתוך כוונה באמת להתחיל בתהליך של כאילו ביטחון ו-ודאות לאנשים שנמצאים שם. במהלך של שלוש שנים.

מספר שתיים מתוך ארבע נקודות זה היישוב מחדש, פינוי ויישוב מחדש. איך שהסברנו שבנסיבות מאוד מיוחדות וחריגות, יו"ר, אליעזר גולדברג: אי-אפשר כך להמשיך. עו"ד אמרה: ניקח דקה, ניתן לזה צ'אנס אחרון. אז בעניין של ההוראה השנייה או העיקרון השני, יו"ר, אליעזר גולדברג: אחר-כך נקבל מכם, עו"ד אמרה: כן, אולי ניתן את ה, יו"ר, אליעזר גולדברג: אחר-כך, לאחר, בסיום. עו"ד אמרה: אתה רוצה את המסמך בכתב וגם את ה-Power point? יו"ר, אליעזר גולדברג: אם אפשר. עו"ד אמרה: כן. טוב. אני מקווה שזה יעמוד בסטנדרטים, כי ה-Power point זה שלנו. יו"ר, אליעזר גולדברג: אלא אם כן כל הנתונים פה נמצאים במסמך. עו"ד אמרה: הם נמצאים שם, זה יותר, אתה יודע, Outline כזה, שמכוון. שיכול להיות תמצית. יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. עו"ד אמרה: אבל אין בעיה, זה אפשר גם לכלול בדיסק. יו"ר, אליעזר גולדברג: כן. עו"ד אמרה [ממשיך בתרגום]: אז בעניין של הוראות לגבי פינוי ויישוב מחדש, החוק מתייחס, איך שאמרנו, שהוא באמת מציין שם שזה רק במקרים חריגים וזה יהיה החריג ואחת הדוגמאות שהוא מציין זה אם האנשים יושבים על אזורים שהם מסוכנים. אזורים שהם מסוכנים לבריאות או שהם יושבים על מסילות ברזל ואז החוק שם אומר שבתוך שנתיים, הם צריכים להיות מיושבים מחדש באזור הזה. בלהה גבעון: לאן יעבירו את זה?

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה: הם היו מיושבים על קרקעות חלופיות בעיקר, שנקבעו על-ידי המדינה.

הנקודה השלישית, הוראה שלישית, זה בעניין של פיתוח. החוק לא התייחס אך ורק לעניין של דיור וקרקע, הוא חיפש גישה שהיא משולבת וכוללנית לעניין גם של פיתוח, בנוסף. המטרה של החוק, איך שהוגדרה בחוק, זה שיפור תנאיהם של הקבוצות החלשות ושל מחוסרי הבית. אחד זה באמת לספק ודאות וביטחון וקביעות לאנשים ואחרי זה או יחד עם זה, זה לפתח, לשפר, לטפח את האנשים, גם כדי שזה יהיה ביטחון סוציאלי יותר לאנשים וגם למדינה, בעצם.

בשירותים או בפיתוח שם דיבר החוק על שירותים כלליים, על מים, על חשמל, על ביוב, ותחבורה.

החוק גם עודד שותפויות או פרויקטים, השקעות בשכונות האלה, על-ידי משקיעים פרטיים. בנוסף בעניין הזה היתה תוכנית של משכנתאות כאלה שסיפקו הלוואות לאנשים כדי גם בעניין של הפיתוח. כדאי לציין פה ולהדגיש שהמדינה במקרים שהיו אנשים יושבים על קרקע פרטית שהיא לא שלהם, המדינה היתה רוכשת את הקרקע הפרטית מהבעלים ואז מכשירה את זה לאנשים שיושבים עליהם.

אז חוזרים לנקודות העיקריות, קביעות וחזקה מוגנת, פיתוח וגם שיפור של תנאים של אנשים, אבל גם של יישוב מחדש שהוא מאוד חריג ובתנאים מסוימים.

הרכיב האחרון בחוק הוא כלל הוראות לגבי שיתוף האנשים בתוכנית של הקביעות. הם היו שותפים בכל פעולה או פרויקט שיכולה להיות לו השפעה עליהם בשטח.

אז הוראה גם אחרת בעניין של השיתוף במקרים שיש שכונות או מקומות שאין באמת בהם נגיד ייצוג מקומי של אנשים, אז זאת עבודתה של המדינה, לנסות בדרכים אחרות לשתף את האנשים, גם אם אין נציגים או אם אין ועדים מקומיים. זה ההוראה של החוק.

רק בקיצור, נביא את ההקבלות של המקרה למקרה הבדואי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: What about the registration of the land. Who is the owner, who is registered as the owner of the land ?

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: אז היו,

עו"ד בר סלע: In the beginning it was a land owned by the government

עו"ד אמארה: אולי אני אתרגם, זה חשוב, זה היה מתייחס, Maybe I'll

.mention, he asked if this is a government land and not private land

המקרה הזה הוא בדיוק מגיע לזה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, אולי,

עו"ד אמארה: אני אתרגם, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את הדברים, קודם.

עו"ד אמארה: בדיוק. אז אני אומר - נגיע לזה.

אז בעניין, לשאלתו של,

יו"ר, אליעזר גולדברג: תרשה לי, לפני התשובה, אני אשאל את השאלה,

לצורך הפרוטוקול.

מי רשום כבעל הקרקע? האם המדינה או מי שמחזיק, מי רשום כבעל

הנכס? זאת היתה השאלה. עכשיו התשובה.

עו"ד בר סלע: לפני הפיתרון.

עו"ד אמארה: OK. אז השאלה, זאת היתה השאלה. התשובה כאילו גם

בהודו, שנמצא במסמך בכתב, המדינה וגם אנשים פרטיים

אחרים, זה לא האנשים שיושבים על הקרקע היו הבעלים, הם פה מדברים כאילו על התופעה של פולשים, זאת תופעה של פולשים. אנשים שהתיישבו, יש מגרשי כדורגל, יש מסילות ברזל שישבו עליהם ויש מקרים שישבו על קרקע פרטית. בגלל זה ציינו שהמדינה במקרים של ישיבה על קרקע פרטית, היתה רוכשת את זה מיורם, כי אתה לא יושב שם, נגיד דודו יושב שם, אני נותן את זה לדודו והם מפנים איך שאני נותן את זה, כמדינה, יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל חלק היה רשום על-שם בעלים פרטיים וחלק על-

שם המדינה?

עו"ד אמרה: על-שם המדינה.

דודו כהן: ועל-מנת לייצר תשתית,

עו"ד בר סלע: אתה רוכש את זה,

עו"ד אמרה: אז אני אציין את האופנים.

האופנים זה היה או בעלות או חוזה של חכירה או שכירות מוגנת והיו הסדרים חוזיים אחרים. זה לפחות מה שמצוין בחוק ומהניסיון שהיה.

דודו כהן: מה שאתה אומר בעצם, על-מנת לאפשר או להקל על מנגנון היישום, המדינה היתה רוכשת מהבעלים הפרטיים את הקרקע ואז היא היתה הגוף שמבצע את כל התהליך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

עו"ד אמרה: כן.

דודו כהן: OK.

עו"ד אמרה: וכאילו נקודת ההנחה זה המצב הקיים בשטח.

בלהה גבעון: לא היו מלכתחילה תביעות בעלות.

עו"ד אמרה: את זה אני לא,

דודו כהן: זה סוג של קבוצה.

בלהה גבעון: זה ברור, כן. אנחנו מדברים על אפילו,

עו"ד אמארה [מתרגם השאלה לאנגלית].

עו"ד בר סלע: ורוכשת למעשה בכוח, לא בהסכמה.

עו"ד אמארה: [מתרגם השאלה לאנגלית].

עו"ד בר סלע: By agreement. If he doesn't agree, the owner?

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: התשובה אם הם היו רוכשים את זה בכוח או לא,

במקרים הפרטיים זה לא מצוין פה, אבל יש בחוק רשימה של

העדפות או איך לרכוש את הקרקע לפי העדפות מסוימות, יש

רשימה אחד, שתיים, שלוש, איך שזה הולך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: השאלה הקודמת היתה או ההתייחסות הקודמת היתה

לגבי הרישום של הקרקע, עובר להסדר, לפני ההסדר. עכשיו,

השאלה שלי עכשיו היא, לאחר שההסדר הזה מבוצע, האם

המחזיקים בקרקע, או הזכויות שלהם, רשומות באיזה מקום, ואם

כן, איזה זכויות?

עו"ד אמארה: [מתרגם השאלה לאנגלית]

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: יש הסדרים מסוימים. כשהם מקבלים את הקביעות

הזאת, הם רושמים את הזכויות שלהם בגוף מסוים וזה תלוי בסוג

של הזכויות. יש זכויות בעלות, לפי ה- Program הזה, לפי החוק,

יש זכויות של חכירה ויש זכויות כאלה ויש גוף פה שמדברים עליו

בחוק, שהוא הגוף שמנהל את זה, כאילו גוף מנהלי, שמנהל או

מיישם את החוק.

אז נעבור מהמקרה הזה למקרה של ניו-זילנד.

עו"ד בר סלע: Who are the people that dwell or in this area?

עו"ד אמארה: הוא שואל מי היו האנשים באזור הזה.

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: האנשים שהיו שם הם אנשים פיליפינים, אזרחים פיליפינים, שהתיישבו בקרקע הזאת מכל סיבה שהיא, לרוב התופעה היא שאנשים באים לעבוד בעיר ומתגוררים בפריפריה.

עו"ד בר סלע: מהכפרים.

עו"ד אמארה: בפריפריה, סביב העיר.

עו"ד בר סלע: זה לא איזה קבוצות מיעוט, או משהו כזה?

עו"ד אמארה: לא, לא במיוחד, לא במקרה הזה.

בלהה גבעון: זה בטח הסלאמז הזה שיש תמיד,

עו"ד אמארה: כן, כן, יש תמיד, ואז את רואה שכונה פה מתחילה, שכונה שם.

עו"ד בר סלע: פינוי ובינוי.

בלהה גבעון: שכונת הארגזים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בתנאים איומים. בתנאים איומים, הם גרים שם.

עו"ד אמארה: כן. [מתרגם לאנגלית].

[ממשיך לתרגם] OK, עוברים לניו-זילנד. בעלות זה עניין של החזקה היסטורית.

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: זה מתחיל באמנה משנת 1840 עם המאורים, שנמצאים בניו-זילנד והיו שם הבטחות והגנות מסוימות על-פי האמנה הזאת ויש את החוק מ-1975 שמתייחס להפרת ההבטחות והגנות שמגולמות בתוך האמנה.

נדבר על הבטחות שהיו בתוך האמנה מ-1840 ומה ההפרות שהיו ואיך

החוק מ-1975 מנסה לתקן את ההפרות שהיו בתוך האמנה מ-

1840.

האמנה מ- 1840 זו אמנה בריטים עם המאורים, שבעצם הכירה מצד אחד בזכויות של האנשים על הקרקע, מצד שני, היו הוראות שם להפקעת קרקע.

לבריטים היו זכויות בלעדיות לרכישת הקרקע ובעצם הזכות הזאת היתה מנוצלת לרעה על-ידי הבריטים לנשל את האנשים מאדמותיהם. בעצם, רכשו את הקרקע מהקבוצות האלה ומכרו אותם לבריטים או למתיישבים, שעברו לגור שם ובתוך האמנה הזאת יסדו בית-משפט מיוחד לקרקע שלפיו היו דנים בעניין הקרקעות לאנשים. אז נקודת ההתחלה שיש הגנה בהכרה בזכות ואם המדינה רוצה להפר את הזכות, אז המדינה צריכה לבוא ולהצדיק ולהסביר למה היא מפרה את הזכות, בבית-המשפט הזה. גם פה, זה נוצל לרעה בעצם, בתוך המנגנון, וגם לנישול קרקע והפקעת קרקע.

בנוסף, היתה הוראה גם לעניין של שוויון, שגם בתוך ההבטחה הזאת, הפרו אותה. אז בעצם השווה עם הקבוצה הזאת של המאורים, המיעוט הזה, לאנשים אחרים בקבוצות אחרות בתוך המדינה. אז בעצם בקצרה, בגלל דוחק הזמן, 1840 ההבטחות ואחרי זה ההפרות, (135 שנים אחרי, אני מוסיף את זה), ב- 1975, מנסים עכשיו לבדוק את ההפרות ולדון בהם בעצם לפי החוק הזה מ- 1975, יש גם ועדה מיוחדת לדון בהפרות. וגם החוק פה בצד ההפרות, מעודד להסכמים משותפים והגשת תביעות של אנשים לגבי ההפרות שהיו. והיו שם 20 הסכמים שונים בין המדינה לבין קבוצות המיעוט, בתוך 20 ההסכמים, היה פיצוי של 700 מיליון דולר, כפיצוי לאנשים. אז פה ההכרה בזכות היתה בהסתמך ובהתבסס על זכויות היסטוריות וחזקה היסטורית בקרקע, העניקו הליך תקין לטיפול בזכויות האלה, ונקודת ההתחלה שאנשים, יש

להם את הזכות ואי-אפשר להפר את הזכות או לקחת את האדמות מהם, בלי הליך משפטי תקין.

אחמד אלאסד: כמה אנשים מדובר?

עו"ד אמארה: המספרים?

אחמד אלאסד: האוכלוסייה.

עו"ד בר סלע: מה גודל האוכלוסייה?

אחמד אלאסד: שהקציבו להם 20 מיליון דולר.

עו"ד בר סלע: 700.

עו"ד אמארה: [מתרגם השאלה לאנגלית]

מר פלטרוביץ: I actually don't know of the top of my head.

עו"ד אמארה: במסמך בכתב, לפי דוגמאות על אמנות אחרות של קנדה,

בעצם, שעשו אותו הדבר, ושם מצוין גם מספר האנשים, מספר

הקרקע שקיבלו וגם הפיצוי.

אחמד אלאסד: מיליון איש. פה מדובר ב- 100,000 איש, אני רוצה לראות מה

היחס.

עו"ד אמארה: זה נכון. אבל כאילו, אנחנו מנסים להתייחס עקרונית

כאילו שקיבלו פיצוי לפחות על ההפרות שהיו, שווה לבדוק.

עו"ד בר סלע: זה מתייחס למאורים, נכון?

עו"ד אמארה: כן.

דובר: חצי מיליון מאורים, 17% מהאוכלוסייה.

עו"ד אמארה: אבל שאלתו בתוך עשרים האמנות, כמה אנשים היו.

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה: היו 1,500 תביעות בוועדה הזאת, על ההפרות.

עו"ד בר סלע: על איזה שטח? לא יודע. What does it mean?

עו"ד אמארה: אני באמת מקווה שזה יבוא, כי יש מספרים, הרבה

מספרים.

עו"ד בר סלע: בסדר.

מר פלטרוביץ: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: אני אעביר למר ג'יאניני, שהוא יתמקד יותר בעניין של היישום ואנחנו כאילו אם פה דיברנו על כללים ועל הוראות חוקיות, זה יותר על היישום ועל המנגנון.

מר ג'יאניני: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: תודה לכם, אני אדבר על מנגנונים של טיפול במסה גדולה של תביעות על קרקע ועל רכוש בדרום אפריקה וגם בקוסובו. יש ארבע סוגיות שאני אתיחס אליהן, בשתי המדינות האלה. אז בהתחלה נתייחס למנדט של כל גוף כזה בתוך המדינה, איזה תביעות הם היו יכולים לדון בהן וגם איזה תרופות היו נותנים במסגרת התביעות האלה. הנקודה השנייה זה המבנה של המנגנון בכל מדינה. הנקודה השלישית זה מתייחס בעצם לנושא של התהליך והפרוצדורה, בתוך זה תהיה התייחסות לסוגיה של דיני הראיות שהם השתמשו בהם, המנגנונים האלה, וגם לעניין של התייעצות ושיתוף בתוך המנגנון. סוג הראיות כללית. הנקודה הרביעית זה בעניין של פיקוח, הערכה והתאמה של המנגנון, אז בודקים, יש מנגנונים כאלה שמפקחים ורואים אם המנגנון עובד או לא, ואז יש גם התאמה בנושא.

אנחנו ערים, איך שהערנו קודם, כל מצב זה מצב מיוחד ויש לו את הקונטקסט שלו וצריך שיותאם.

הולכים לדרום-אפריקה. המנגנון של דרום אפריקה בעצם מתחיל בחוקה של דרום אפריקה, שמאפשר תיקון עוול בהשבה של זכויות, בהסתמך על הפרות היסטוריות של זכויות בקרקע. אני מתייחס לחוקה משנת 1994, אחרי המעבר משלטון האפרטהייד, ב-1994.

התוכנית והרפורמה של הקרקע בדרום אפריקה, מתייחסת לשלושה אזורים. אחד זה חזקה מוגנת וקביעות, אחד זה חלוקה מחדש של קרקע בתוך החברה והשלישי זה החזרת זכויות והשבת זכויות על קרקע שהופקעה.

אז המנדט היה מקיף וכלל הרבה תרופות בתוכו ואיך לספק אותן. אז הוא מתייחס להשבת קרקע, לעניין של זכויות בקרקע, לעניין של פיצוי כספי ולעניין של פיתוח וגם הלוואות ומשכנתאות.

החוק הזה, יש חוק שהוא חוק השבת זכויות בקרקע מ-1994 ובתוכו התייחס שכל מי שתחילה מ-1913, יש חוק שמדבר על אדמת מולדת, שזה היה בזמן האפרטהייד, מ-1913, שכל מי שתחילה מהתאריך הזה הקרקע שלו נושלה או הופקעה או זכות בקרקע הופרה, יכול לבוא ולהגיש תביעה, מ-1913.

אז מדברים על מבנה של המנגנון, היו שני גופים מומחים שטיפלו בעניין של תביעות קרקע. היתה ועדה שבעצם דנה, חקרה והיתה מנסה לגשר בעניין של תביעות, זאת ועדה לזכויות בקרקע.

[היו"ר מבקש לסגור ולכבות המחשב].

עו"ד אמארה: סליחה שיש עותק אחד, אבל זה חשוב, רק שיהיה לצורך המעקב, זה מתאר את קוסובו, דרום אפריקה, ואיך המבנה של שני הגופים.

מר ג'יאניני: [ממשיך אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: בנציבות או בוועדה הזאת, היו יושבים נציבים שונים. עו"ד בר סלע [מתרגם]: עובדי ציבור, עובדי מדינה, והיה מקום מרכזי ובאזורים היו ועדות כאלה.

עו"ד אמארה: נכון. וזה היו ממונים על-ידי השר שהוא היה שר לענייני חקלאות וקרקע, בשונה מבית-המשפט שהיה עצמאי לחלוטין וממונה בעצם, כאילו שופטים,

עו"ד בר סלע: כמו גוף שיפוטי.

עו"ד אמארה: ויש נשיא המדינה, בעצם, מעורב בזה.

מר ג'יאניני: [ממשיך אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: המנגנון הראשוני, איך שזה עבד, שזה הולך לוועדה הזאת והוועדה מכינה וחוקרת ואחרי זה מעבירה את זה לבית-

המשפט.

אז אנחנו מדברים באופן הזה, אז מתוך 34, מתוך, בעצם, בן 95 למרץ

98, היו 34,000 תביעות ולפי המנגנון הזה, איך שהוא עבד,

החליטו בין השנים האלה, 95 ל- 98, רק ב- 41 תביעות, מתוך ה-

34,000.

במקרה הזה החליטו לשנות את המצב הזה שיש דגש על בית-המשפט.

אז עשו שני דברים, אחד - זה נתנו יותר כוח לוועדה, בכדי לטפל

בנושא הזה של בעצם לא פותרים תביעות, אז עשו שני דברים,

אחד זה נתנו יותר סמכויות לוועדה שהיתה, כדי להחליט וגם

לגשר, והתיקון השני זה בעצם אתה לא חייב ללכת קודם לוועדה

והוועדה תפנה אותך אחרי זה לבית-המשפט, פה מהתיקון הזה

אתה יכול ללכת ישירות לבית-המשפט, להביא את התביעה

שלך. אתה בוחר בעצם לוועדה או לבית-המשפט.

אז בעצם המהלך היה לעבור מדגש על התהליך שיפוטי יותר לתהליך

שהוא מנהלי.

עו"ד בר סלע: גמיש יותר.

עו"ד אמארה: כן, כי זה, המסגרת שונה, זה יותר על גישור.

מר ג'יאניני: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: אז נושא אחר זה שגילו באמת אחרי זה, וזה מאוד

חשוב, זה העניין של יחצ"נות, הגעה לאנשים ופרסום של חומר

לאנשים ואז עשו קמפיין ב- 98, שזה לידע את האנשים לבוא

ולמלא ולהגיש תביעות. אז מרץ 98 התחילו את הקמפיין הזה באמת ליידע את האנשים כי חשבו שאנשים לא יודעים על תהליך של תביעות ובתוך תשעה חודשים המספר הוכפל ועלה מ- 34,000 ל- 68,000, בתשעה חודשים.

אז אחרי התיקון מ- 98 עד מאי 2003, הם הצליחו לפתור 36,000 תיקים. עד שנת 2007, הם הצליחו לפתור כ- 75,000 תביעות קרקע, שהן בנושא נוגעים וטיפלו ב- 40 מיליון דונמים.

גם בקוסובו וגם בדרום אפריקה בעניין הפרוצדורה, גילו את החשיבות של כללי הראיות או סוגי הראיות שהם צריכים לטפל בהם והבינו שצריכים לקחת גישה שהיא מורחבת בעניין של כללי הראיות. בגלל זה הכשירו בתוך החוק וכללו עדויות בעל-פה או עדויות שמיעה.

עוד נקודה אחרת בעניין של התהליך והפרוצדורה, באופן כללי, כלילת ושיתוף קבוצות ויחידים יותר חלשים ובמיוחד נשים. אז אחת הנקודות או הדאגות בעניין הזה, זה גם כשאתה עובר מבית משפט או הליך שיפוטי להליך מינהלי, אז עניין השקיפות יותר בתהליך זה פחות, בבית-משפט יש יותר שקיפות, ואתה פה, אין שקיפות בעצם, וזה גם דאגה שאנשים השמיעו.

עוברים לקוסובו, בקיצור, בגלל הזמן. מבנה שונה. שם היו גם שני גופים שעובדים במקביל ובמקרה של קוסובו זה היו יותר בשיתוף ויותר קרובים אחד לשני, לא כמו במצב ההוא, ופה אין בית-משפט.

אז שני גופים, אחד שהיה מקבל תביעות, דן בהם, שם אותם בחבילות ואז עוברים משם לגוף המחליט, גוף החלטות שהוא הוועדה בעניין הזה. אז יש מינהלה שטיפלה ויש ועדה שנתנה החלטות ונתנה החלטות בסוגיות, נגיד מקבצים חבילות של החלטות,

הוועדה מחליטה בסוג אחד ואחרי זה, זה חוזר למינהלה, היא

מחליטה ביתר. יש דוגמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה תקדים.

עו"ד אמארה: כמו תקדים שכל אחד צריך לעקוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש החלטה אחת שמשפיעה על המקרים הדומים,

האחרים. כך אני מבין. זה תקדים.

עו"ד אמארה: כן, כי תקדים לפעמים אפשר לשנות גם על-ידי אותו בית-

משפט. אבל זה יותר, אתה לוקח, נגיד, 1,000 תביעות שהן דומות

אחת לשנייה באותו מקום, אותו כפר, אותן נסיבות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מחליט בתביעה אחת,

עו"ד אמארה: מהמינהלה, כן. ואז עוקבים.

עו"ד בר סלע: על כל האלף תביעות.

עו"ד אמארה: אתה עושה מודל כזה, מודל של תביעה, תקדים. מה

שיהיה.

בלהה גבעון: כמו תביעה ייצוגית.

מר ג'יאניני: [אנגלית]

עו"ד אמארה [מתרגם]: אז המנדט בקוסובו היה ... לא כלל פיצויים, זה היה

רק החזרה והשבה של רכוש. בתוך שש שנים, הצליחו כמעט

לבצע, להחליט, ב- 99% מתוך 29,000 תביעות. טיפלו ב- 29,000

תביעות בתוך שש שנים.

שתי נקודות בעניין הזה של קוסובו, לגבי נטל ההוכחה וגם לדיני

הראיות. הגוף שהיה חוקר ומקבץ את התביעות היה גם עוזר

לאנשים לאסוף ראיות.

נעבור לנקודות הכלליות או לסיכום הכללי בין שני המקרים.

עו"ד אמארה: איך אנחנו מבחינת זמן?

דובר: גבולי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עוד חמש, עשר דקות.

עו"ד אמרה: רק נקודות עיקריות בעניין האחרון של דרום אפריקה וקוסובו.

עדיין צריך להתחשב בקונטקסט בכל דבר ועניין, יש את החוקים שאפשר להסתכל עליהם, באמת לראות מה חל ומה לא חל ומה כדאי ללמוד.

אנחנו לא באים ואומרים בית-משפט זה מצוין או שמנהלי זה מצוין, אבל צריך להיות מבנה שיש בו גופים שהם מומחים גם בהחלטות וגם בפתרון סכסוכים, שצריך ועדיף שיהיו חברים מרקעים שונים, לא רק מרקעים לאומיים או סוציאליים וכו', אבל אנשים ברקע שהוא מקצועי מתחומים שונים.

בלהה גבעון: רקע מקצועי, אתה מתכוון.

עו"ד אמרה: רקע מקצועי, כן.

דודו כהן: במגוון תחומים.

עו"ד אמרה: כן.

דודו כהן: לא רק שיפוט.

עו"ד אמרה: לא רק נגיד מישהו שהוא עורך-דין, צריך להיות מגוון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לאיזה משרד הגופים האלה שייכים?

עו"ד אמרה: בקוסובו זה שייך להנהלה של האו"ם, כי האו"ם מנהל את קוסובו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל נגיד בדרום אפריקה,

עו"ד אמרה: בדרום אפריקה, ה- Commission זה חקלאות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: משרד החקלאות?

עו"ד אמרה: כן, חקלאות וקרקע, כך זה נקרא ובבית-המשפט.

חשוב מאוד גם בעניין הזה גם להדגיש את כללי דיני הראיות כי בעניין

של הקרקע בדרום אפריקה הכירו בזכויות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: להדגיש את זה שאין דיני ראיות.

עו"ד אמארה: OK.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אין דיני ראיות.

עו"ד אמארה: הוא תיקן אותי ואני לא לקחתי את זה, סוגי ראיות, זה יותר פתוח,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני אומר, אין, נקרא לזה כללי ראיות, אין. הוועדות האלה משוחררות מדיני ראיות,

עו"ד בר סלע: יש עדויות בעל-פה, עדויות בכתב, סיפורים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הן משוחררות מדיני ראיות.

עו"ד אמארה: נתחיל לדבר על דיני ראיות מודרניים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא, אם אני מבין נכון, עזוב, לא חשוב מודרני לא מודרני. אני מבין מתוך הדברים, שהוועדה הזאת, אין לה כללי פרוצדורה ואין לה כללי ראיות אלא הם למעשה באים לפתור בעיה בהתאם לנסיבות של כל מקרה. האם זה נכון?

עו"ד אמארה: כן. יש להם כללים שלא בהכרח, כאילו, כללים שמדברים על יחידות שונות גם בתוך הוועדות, אם מדברים על דרום אפריקה. אבל אין גוף של ראיות, זה שונה מבית-המשפט כי בבית-המשפט של ענייני הקרקע יש דיני ראיות שכלולים שם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה בדיוק, אני אומר, אין, הוועדה הזאת, לא קשורה, עו"ד בר סלע: ואז לא הצליחו להגיע לאף, לברר שום תביעה, ואז ויתרו על דיני הראיות והתחילו הוועדות לשבת ואז, בהסכמות, זה זז קדימה.

עו"ד אמארה: כן. אבל זה לא בהכרח אומר ש, גם בדרום אפריקה כדאי לציין שיש מקרים פרטיים של אנשים פרטיים פה, אבל חשוב לציין שהמדינה היא המשיבה בכל תיק שהוא בדרום אפריקה, גם אם זה בין יחידים. היא נכנסת כמשיבה בכל אופן, כי היא

מנסה להשיב את הקרקע, קודם כל, גם במסגרת הוועדה,
העדיפות זה להחזיר את אותה קרקע.

עו"ד בר סלע: על איזה קרקעות היה מדובר? אתם דיברתם על שטחים
ענקיים.

עו"ד אמארה: זה כלל,

עו"ד בר סלע: איזה קרקעות?

עו"ד אמארה: בתוך אזורים עירוניים, זה כלל בתוך שטחים חקלאיים,
בתוך כפרים, זה של יחידים, יש של,

עו"ד בר סלע: מה זה, זה אדמות שהיו קודם מוחזקים חוות על-ידי
הלבנים, או מה?

עו"ד אמארה: כן. כן. זה בעצם, זה כאילו העניין של החוות של הלבנים,
זה בעצם אחד, כאילו, הדברים הכי גדולים.

דובר: לפני זה היו של השחורים.

עו"ד אמארה: כן. אתה מדבר עכשיו, לא, זה העניין. שכל הקרקע היתה
של השחורים, אז מ-1913 עד 1994, חקיקות שונות של הפקעות
קרקע, שבעצם כל הזמן הובילו בכיוון אחד, מהשחורים ללבנים,
גם קרקע והיו דוחקים גם את השחורים במה שנקרא ... וגם,

עו"ד בר סלע: הברור היה איך להחזיר את הקרקע שמקודם נלקחה
מהשחורים,

עו"ד אמארה: אז זה בעצם תיקון עוול שנעשה על-ידי החזרת קרקע, בין
היתר בנוסף לפיצויים.

עו"ד בר סלע: זה כאילו היו קרקעות לפני האפרטהייד, לפני
שהאפרטהייד חגג, זה היו קרקעות שמוחזקות לפי טענה של
השחורים על-ידי השחורים, אחר-כך באו הלבנים וגזלו את זה
והפכו את זה לחוות והכל.

עו"ד אמארה: אמת, אמת.

עו"ד בר סלע: ועכשיו היה הבירור, מישהו היה צריך להוכיח שהזכויות, שהיו לו איזה שהן זכויות לפני 1913, ואז החזירו לו את הקרקע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: החזרת הזכויות.

עו"ד אמארה: כן, החזרת הזכויות שהיו זכויות גם פה, שדיברנו כללי ראיות, זכויות שהן בלי מסמכים ובלי שום דבר.

עו"ד בר סלע: הסבא והסבתא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

בלהה גבעון: האם בוועדות היה ייצוג לתושבים האלה, שדרשו את ה, שהיו להם תביעות בעלות?

עו"ד בר סלע: הוועדות כבר כולן היו על-ידי השחורים, זה כבר אחרי,

עו"ד אמארה: כאילו, יש,

בלהה גבעון: לא לא, השאלה אם בוועדות היו חברים שהיו להם תביעות בעלות.

עו"ד אמארה: לא. לא בוועדה שמחליטים.

דודו כהן: עוד שאלה קצרה. יש לכם או למישהו אחר, הערכה על

ההצלחות של התהליכים האלה? הרי אני לוקח לדוגמה את ניו-

זילנד מ- 1975 תוקן החוק, השאלה איך המדינה מעריכה את

התוצאות לאחר 33 שנים, מבחינת הפרוצדורה.

בלהה גבעון: התהליך הסתיים,

עו"ד אמארה: כן, אז זה מתחיל בנקודה הזאת. כאילו, אין, אנחנו

נתבקש או חברי הוועדה יירצו שנתמקד ונעשה מחקר נוסף

באיזה שהוא מקרה או מעוניינים, יגדירו שאלות שהם מחפשים,

אנחנו נהיה מאוד שמחים,

עו"ד בר סלע: לא, יש שם שאלה מאוד מעניינת. אתם באים ואומרים

בניו-זילנד, אני מ- 1975 עשו כל מיני דברים כאלה וכאלה

וכאלה והכירו בזכויות ולא הכירו. עכשיו, המדינה עכשיו שהיא מסתכלת על 30 השנה, מה היא אומרת - הצלחנו?

דודו כהן: היא מרגישה שניתן מענה?

עו"ד בר סלע: הצלחנו?

דודו כהן: נפתר המאבק?

עו"ד בר סלע: נפתרה הבעיה או אנחנו עוד הפעם בצרות?

עו"ד אמארה: תלוי אם אתה שואל את המדינה או אתה שואל,

דודו כהן: לא, מעניין, את שניהם אני רוצה לשאול, את שניהם אני רוצה לשאול. זה הדדי.

עו"ד בר סלע: אני שואל אותך כחוקר.

עו"ד אמארה: לדבר על דרום אפריקה, כי יש דוגמה מאוד מתאימה.

עו"ד בר סלע: לא, אני שואל אותך כחוקר, מה אתה אומר. המדינה והתובעים.

עו"ד אמארה: אז אני אגיד לך.

עו"ד בר סלע: כן.

עו"ד אמארה: דרום אפריקה בהתחלה, כשזה התחיל ב-94, שמו להם תקרה מאוד גבוהה. אמרו - 30% מתוך הקרקע, אנחנו נצליח להעביר בתוך חמש שנים ראשונות.

התחיל התהליך, איך שאמרנו חמש שנים, 41 תביעות.

עו"ד בר סלע: לא זז.

עו"ד אמארה: לא זז. שינו, אמרו - OK, עד 2007, נעשה 30%. לא הצליחו. עכשיו הם ב- Dead line חדש, 2015, נעשה 30%. 40 מיליון דונם הם בעצם 4.9%, אז הגיעו ל- 5%. לא הגיעו ל- 30%.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה כישלון.

עו"ד אמארה: אם אתה שואל, כאילו לגבי המדינה, האם זה כישלון? זה יכול להיות כישלון, מהראיונות שעשינו,

עו"ד בר סלע: לא, אני מדבר מבחינת התובעים עכשיו, ניקח.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מבחינת התוצאה.

עו"ד בר סלע: אתם אמרתם,

עו"ד אמארה: כן כן, מבחינת תוצאה כללית,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו, אנחנו מדברים תמיד על מבחן התוצאה.

עו"ד בר סלע: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מבחן התוצאה של 4.5% של פיתרון,

עו"ד בר סלע: בכל זאת בהרבה שנים.

עו"ד אמארה: כן.

עו"ד בר סלע: סימן שזה לא עובד, לא טוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ההצלחה היא הצלחה? זה מראה על הצלחה?

עו"ד בר סלע: שיטה לא טובה.

אחמד אלאסד: מה הדרישות של התושבים?

יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, אבל אולי תיתן לו לענות ואז אנחנו נלך לפי

הסדר.

עו"ד אמארה: כן. בהתחלה כשאמר אנחנו מביאים דוגמאות שהן לא

מצוינות. וזה באמת מקרים שאפשר ללמוד מהם ומהטעויות

שלהם, מה עשו, בגלל זה ניסינו להציג את התיקונים שעשו

וההבדלים שהיו. אז מפה אפשר ללמוד באמת.

אתה שואל, הרושם הכללי בדרום אפריקה, זה אכזבה מהתהליך. אם

אתה הולך לאזורים מסוימים אתה רואה 40 מיליון דונם כבר

חזרו, עכשיו זה שונה. אבל אנחנו מדברים פה על המקרה

ישראל, אם אתה מדבר על 3,000 תביעות שנמצאות היום וגם יש

220,000 דונם שהם עדיין במחלוקת, אבל אין בהם תביעות

שנחשבים כעניין סגור מבחינת המדינה וחשוב לתת את

האפשרות גם לתבוע את זה וגם לאנשים שתבעו, זה סוג אחר,
זה נושא אחר.

אבל משנות ה-70, זה חשוב, לפי דעתי, לפתוח לאנשים, מי שרוצה
לתבוע מחדש, לתקן את התביעה שלו, כי זה 30 שנה.

אבל הרושם, כאילו, אם אתה משווה 3,000 ל-80,000 ואתה מדבר היום
על 850,000 דונם ל-40 מיליון דונם, אז יש מקרה שהראה יותר,

עו"ד בר סלע: לא, אבל אפריקה קצת יותר גדולה מישראל.

עו"ד אמארה: לא חשוב, אני מדבר מבחינת ממדים לגוף שיכול לטפל
בזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לי רק בקשה, החברים שלך בוודאי לא הבינו מה
הוויכוח פה, או מה הדו-שיח פה, אני מבקש שמכיוון שאלה
שאלות חשובות שנשאלו פה, אולי בתמצית תתרגם להם, מפני
שלדעתי, זאת שאלה, השאלות שנשאלתם עכשיו הן שאלות
מאוד מאוד חשובות. אז אולי רק בתמצית רק,

עו"ד אמארה: תמצית, כי דיברנו על זה בהתחלה באמת.

[מתרגם לאנגלית כמבוקש].

עו"ד בר סלע: [אנגלית]

עו"ד אמארה: רק אבחנה אחת, אם אתה שואל את אלה בעיירות,

עו"ד בר סלע: כן.

עו"ד אמארה: זה הצליח יותר. ולא בפריפריה, כי שם יש מסה יותר

גדולה של אדמות ויש שם משהו שהוא שונה, שיש בודדים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו חייבים לסיים. אז אם יש עוד שניים-שלושה
משפטים.

עו"ד אמארה: שלושה משפטים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני חושב שאני קטעתי את דבריו. אז אולי אם יש לו
להשיב.

עו"ד אמארה: הוא ביקש שאני אסכם בעברית.

עו"ד בר סלע: שילך מהר יותר.

עו"ד אמארה: שאעשה בעברית סיכום שלם.

יש ארבע נקודות וזה יסתיים.

בלהה גבעון: דוגמה של הצלחה. שאתם חושבים שזו הצלחה.

עו"ד אמארה: דוגמה כללית או של-?

דודו כהן: מתוך האירועים שהצגת בפנינו.

בלהה גבעון: אחד המקרים,

דודו כהן: היה איזה שהוא מקרה שהוא באמת נתפש כהצלחה וראוי

להתאים אותו, ללמוד ממנו?

עו"ד אמארה: זה התשובה שלי, להתאים אותו וללמוד ממנו. אין כאילו

משהו שמאוד,

בלהה גבעון: מהדברים שלא הצליחו.

עו"ד אמארה: גם פה יש באמת כללים של ... הראשי באו"ם, שהולך

באמת בפרקטיקה גם לעניין של טכנולוגיה איך לעבד את

התהליך.

[מדברים יחד]

עו"ד בר סלע: יש לי הערה, אדוני היושב-ראש.

עו"ד אמארה: תשלבי את השניים, תעשי את מה שאני אגיד לך, יצליח.

עו"ד בר סלע: יש לי הערה.

בלהה גבעון: אתה מבטיח לי? אז אני קונה.

עו"ד בר סלע: יש לי הערה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רק רגע, רק רגע. בבקשה.

אחמד אלאסד: יש לי שאלה אחת אליך. עכשיו, ביישום של התוכניות האלה,

היה סנקציה נגד התושבים עצמם, שלא הסכימו לפיתרון שמוצע

להם? סתם דוגמה - הריסה, פינוי בכוח, וכל הדברים האלה או

רק הציעו להם וכולם יכולים לבחור, אם לא בחרו, אז יכולים להמתין עד שלבד הם יבואו לפיתרון. או היה גם ענישה, במקביל?

עו"ד אמארה: לא, לא היה ענישה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מבקש לסכם.

עו"ד בר סלע: יש לי רק הערה. האם זה נכון לומר, מהדוגמה של דרום אפריקה, שכל עוד זה היה הליך משפטי, זה לא עבד וברגע שהפכו להליך ציבורי או פתוח יותר, זה התקדם בקצב אחר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: התקדם יותר.

עו"ד בר סלע: כן.

עו"ד אמארה: אבל זה לא ציבורי, זה מינהלי. בתוך ה, אבל זה חשוב מאוד, כדי שאתה מצד אחד יש שקיפות ועצמאיות, אבל מינהלי, במיוחד בקונטקסט, נדבר בקונטקסט, אז אחת הדאגות זה העניין של אמון. האם יש אמון שגוף נגיד יטפל, גוף שהוא מינהלי, בעניין הזה,

עו"ד בר סלע: אם ישפרו את השקיפות של הגוף המינהלי,

עו"ד אמארה: אז בדיוק,

עו"ד בר סלע: האם ניתן,

עו"ד אמארה: אז אם יהיה מבנה של גופים שמיוחדים לפיתרון סכסוכים וגם בעניין של החלטות, אם יש אדטפציה וכלילה של ראיות מורחבים, שזה יכלול אנשים, זכויות פורמאליות וזכויות בלתי פורמאליות, זה יכלול עדות בעל-פה, עדות בשמיעה, מסמכים שהם לא בהכרח טאבו או דברים אחרים, לפתוח את זה כמו בדברים, במקומות אחרים.

שלוש. חשוב מאוד, בכל תהליך, בכל מבנה שיהיה, שיתוף, שיתוף,

ועוד התייעצות ועוד התייעצות עם האנשים כי זה חשוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה.

עו"ד אמארה: תודה רבה לכם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עו"ד אמארה, אני מודה לכם, אנחנו מודים לכם מאוד. אומר לכם כך, מדי פעם אנחנו שמענו על ההסדרים שנמצאו במקומות אחרים, דרום אפריקה, קנדה, קוסובו, כל, אנחנו רואים את זה במספר פניות שהיו לנו לגבי זה. אבל אני חייב לומר שזאת הפעם הראשונה שאתם נכנסתם לפירוט המנגנונים וזה, עד עכשיו לא שמענו על המנגנונים השונים, איך. ואתם למעשה פתחתם את הנושא הזה היום לדיון, הארתם את עינינו ואנחנו מאוד מאוד מודים לכם.

אם אתה רוצה, תתרגם.

עו"ד אמארה: אני מבקש שאתה תתרגם את זה. זה יצא לא טוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תעשה את זה באופן אובייקטיבי.

עו"ד אמארה: אני אשכח משהו, OK.

[מתרגם לאנגלית כמבוקש].

זה נכון?

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מתמצת כהלכה. תודה רבה.

עו"ד אמארה: תודה רבה לכם.

[ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]

יו"ר, אליעזר גולדברג: נשמע עכשיו את דבריו של פרופ' מירוני, מרדכי מירוני. אתה פנית לוועדה ופנייתך לפנינו, נשמח לשמוע את מה שיש לך לומר ולהוסיף על המכתב.

פרופ' מירוני: קודם כל, צהריים טובים, אני באמת שמח להופיע בפני הוועדה. אני משמש כפרופסור חבר בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה והמרכז הבינתחומי ושטחי ההתמחות שלי הם

דרכים אלטרנטיביות לפתרון סכסוכים, בעיקר גישור ובוררות ודיני עבודה.

אני הייתי בין אלה שיש אומרים שגם הוביל את הכנסת הגישור לארץ. במשך שש שנים כיהנתי כנשיא עמותת מגשרי ישראל. אני לא בא לכאן רק ממגדל השן, אני יודע שהיה כאן הרבה עדויות של אנשי אקדמיה, יש לי ניסיון פרקטי רב הן כעורך-דין וגם כמגשר וכבורר. במשך 12 שנים שימשתי כשותף במשרד עורכי-דין בתל-אביב ושימשתי כמגשר ובורר בסכסוכים רבים וביניהם שלושה סכסוכים ציבוריים גדולים שחשוב לי להזכיר אותם, הראשון היה גישור בין אלמנות צה"ל, אחד זה הגישור, אני חושב, עוד לא קראו לזה גישור בארץ, בכל אופן, אבל זה היה לבקשת בית-המשפט הגבוה לצדק, ניסיון להביא להסכמה בסכסוך מאוד מורכב וקשה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מה שהיה עכשיו?

פרופ' מירוני: לא לא, בין אלמנות צה"ל לבין יד לבנים. עכשיו יש בתוך אלמנות צה"ל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, וגם זה נמצא איזה פיתרון יושב-ראש הוועדה היה השופט טירקל.

פרופ' מירוני: זה משהו אחר, לפני שנים, זה מדובר על שנות ה-90, התחלת שנות ה-90, זה התחיל בעצם ב-89, בערך, ב-90 זה הסתיים, 91, עוד לפני שבכלל הגו את המילה, את הרעיון הזה של פישור וגישור בישראל,

עו"ד בר סלע: גישור, המונח גישור.

פרופ' מירוני: ממש לפני. אני אדבר גם על המונח הזה, כי אני חושב שהוא חשוב בקונטקסט של מה שאנחנו מדברים פה ולבקשת ראש הממשלה, אהוד ברק, שימשתי כמגשר בשביתת הרופאים,

בשנת 2000 ולאחרונה עשיתי שלוש בורריות מאוד חשובות בין האוצר, העיריות ומרכז השלטון המקומי ושני ארגוני המורים, גם ארגון הסתדרות המורים וגם ארגון המורים העל-יסודיים.

הפעילות הזאת שלי כמגשר הובילה אותי גם למעורבות אינטנסיבית בכל השטחים, בכל המגעים שהתקיימו לכניסתה של CBI, שאני אדבר עליה הרבה בארץ, וגם הייתי מעורב בשלב הזה של הערכת הקונפליקט, ה- Conflict analysis שהדו"ח שהוגש בסופו אני משוכנע שנמצא גם לפניכם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה ה- CBI?

פרופ' מירוני: כן, של CBI,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, כן, בוודאי.

פרופ' מירוני: הדו"ח של כסייפה ואום בטין. תפקידי הרשמי היה חבר בוועדת ההיגוי, ואחר-כך בוועדה המייעצת של הפרויקט.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הופיעו, הופיעו שתיים שהיו חברות.

פרופ' מירוני: אני מתאר לי, אבל, שאנחנו באים לנושא הזה מנקודות אחרות קצת ולכן היה לי חשוב להופיע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, בסדר.

פרופ' מירוני: אני עומד כאן לפניכם, אל"ף, כמייצג של רעיון הגישור, כחוקר, כנציג של CBI, שכפי שנאמר גם בדו"ח, זה מכון שעוסק ויש לו הרבה מאוד ניסיון בפיתרון סכסוכים ציבוריים רב צדדיים ורב נושאיים מורכבים במקומות שונים בעולם, ושבראשו עומד פרופ' לארי ססקיין, שחבל שהוא לא יכול לבוא ולהופיע בפניכם, שהוא מאוניברסיטת MIT ומפרויקט המשא ומתן בהרווארד.

אני השקעתי הרבה מאוד זמן בפרויקט הזה של הבדואים וליוויתי הרבה מאוד מה- 250 ראיונות שהיו ואני חייב לומר שבסוף, כשכתבנו

את הדו"ח הזה והגשנו אותו בידיים רועדות לוועדה הבין-משרדית ובעצם לשר שטרית ולבדואים, חשבנו באמת שהולכת, הולך להתחיל כאן תהליך שיביא לפיתרון נכון של בעיית הבדואים. התגובה של השר שטרית היתה שאין זמן כדי לבצע את מה שאנחנו רוצים לעשות. אני רק רוצה להזכיר שזה היה בדיוק לפני שנה וחצי. היינו יכולים, לפי דעתי, אם היינו, אם היו מקבלים את ההצעה הזאת, היינו יכולים להיות כבר עמוק עמוק בתוך התהליך. אנחנו אז הערכנו את התהליך בערך בין שנתיים לשלוש.

בשונה מרוב האנשים שהופיעו בפני הוועדה, אני אומר את זה מממש בתחילת הדברים, אני אינני בא להציג שום פיתרון ספציפי, מהותי. אני לא בא להציג שום מדיניות חדשה כלפי הבדואים ושום דבר, שום פיתרון לסכסוך המתמשך הזה, בין הבדואים, בינם לבין עצמם, בין רשויות המדינות בינן לבין עצמן וכו'. מה שאני רוצה להציע פה, כדי אריכות כי אני חושב שזה חשוב, כי אנחנו לא רגילים לסוג הזה של ה, להצעות מהסוג הזה, אני רוצה להציע דרך. אני רוצה להציע דרך שתוביל לעיצוב הפיתרון, כי אני אינני יודע מה הפיתרון. אני חושב שהדרך הזאת תוכל להוביל לעיצוב פיתרון או לעיצוב מדיניות שיהיו מוסכמים ובאמת להסדרה כוללנית של בעיית התיישבות הבדואים בנגב. כי הסכסוך בין רשויות המדינה והבדואים אינו רק סכסוך ממושך של עשרות שנים. הוא לא רק סכסוך משפטי מורכב, שקשה עד בלתי אפשרי לפתור אותו בהתדיינות, לא משנה כמה שתהיינה, שתהיינה מאות התדיינות. הוא לא רק סכסוך שיש בו המון צדדים והמון נושאים, ולא רק ששורשיו הם בעבר הרחוק מאוד, היום מדברים על זה שלא זוכרים בדיוק מה היו הגבולות ב- 67,

כאן אנחנו הולכים הרבה הרבה יותר רחוק ויש לו השלכות עצומות על העתיד.

ניסיון העבר מלמד אותנו כי הסכסוך הזה, סכסוך כזה אינו ניתן להכרעה, לא בכוח ולא במשפט. לכן, במקום שיח של כוח, שבו הבדואים מתיישבים והמדינה באה והורסת להם והם בונים מחדש והמדינה מעודדת התיישבות יהודית וכו' וכו', ומה שאנחנו שומעים לאחרונה לצערנו על איזה התחלה, איזה ניצנים שאני חושב אפילו לא לומר אותם של איזה אינתיפאדה בנגב וכל מיני דברים שקורים בכבישים בנגב וכו' וכו', ובמקום השיח הלעומתי של זכויות הכולל תביעות של המדינה ותביעות של הבדואים לגבי השירותים שלהם וכל זה, אנחנו רוצים להציע גישה שונה. אנחנו רוצים להעביר את כל הדיון של הבדואים, ואני מאוד מקווה שהוועדה תשקול את הנושא הזה ברצינות, מפרדיגמה לעומתית, גם שיח של כוח וגם שיח של זכויות, זה פרדיגמה לעומתית, לפרדיגמה של הסכמה. להעביר את פיתרון הסכסוך לשיח עמוק של צרכים וכל אחד מהם חשוב, יחסים, וזהות.

הקונפליקט הוא על צרכים, יחסים וזהות, המתייחס, השיח הזה צריך להתייחס למכלול הבעיות של הבדואים לקבוצותיהם ושל רשויות המדינה השונות, לא רק לנושא הקרקעות, אשר אף הוא כפי שאני אפתח בהמשך, לא נושא חד-מימדי כמו שאנו מורגלים להציגו, במפה המושגית של דיני קניין. דיני קניין, יש לנו מושגים מאוד ברורים מה זה קניין, צורות שונות של קניין וכו'. אנחנו חושבים שכאן הדבר הוא הרבה יותר עשיר. השיח הזה מתרכז בעיקר בעתיד במקום בעבר ובצרכים של בעלי עניין ולא בזכויות הנטענות שלהם.

כפי שאני אסביר בהמשך, לשיח הזה אין בעצם תחליף, אני לפחות לא יכול לחשוב על איזה שהוא תחליף, כי רק הוא לדעתנו יכול להביא לפיתרון מוסכם, איכותי, מעשי, הוגן, בר-ביצוע, עמיד ובר-קיימא. אני מדבר, הדברים שלי יתחלקו לשלושה חלקים כמו כל דבר בארץ.

קודם כל, אני אנסה לדבר, להגיד לכם מה זה גישור ומאוד חשוב לי לבדל את הגישור מהפישור שבעצם תפש תאוצה בארץ במקום הגישור וזה מאוד חשוב לי. בחלק השני אני אדבר על מה המיוחד לגישור מהסוג שאנחנו מדברים עליו, שזה מסוג קונצנזוס בילט-אין, דהיינו בניית הסכמה רחבה.

בחלק השלישי, אני אתרכז בממצאים ובהמלצות העיקריות של הדו"ח של CBI, מהדרך שבה אני רואה אותן.

CBI דיברה בדו"ח שלה על דיאלוג רב צדדי. בין בעלי העניין. אבל בעצם היא עשתה את זה, אני אומר לכם, כדאי, זה ועדה חשובה מדי כדי שאנחנו נכבס את המילים פה, היא עשתה את זה משום שלא רצו להשתמש במונח גישור. היה תחושה שלגישור יש איזה שהם מטענים בעייתיים בסיטואציה, בקונטקסט הזה, ולכן השתמשו בדיאלוג רב צדדי.

אבל לי חשוב לומר שמדובר כאן בתהליך, בתהליך שאנחנו רוצים להציע הוא תהליך של גישור בין בעלי העניין בבעיית הבדואים בנגב, וחשוב לי גם לבדל אותו מן הפישור. למה חשוב לי לבדל את זה? משום שבשנת 92, כשהדבר הזה הוכנס למדינת ישראל בחוק שהחוק שונה, קראו לזה פישור, כל המאמצים שלי למצוא מילים אחרות בעזרת האקדמיה ללשון ובעזרת חבריי שקידמו את הנושא הזה לא עזרו ובסופו של דבר, זה המונח שהתקבל במשפט, בהוויה במשפט הישראלי, ולקח תשע שנים לשנות את

החוק, להעביר את זה מפישור לגישור ובין לבין התחילו לקרוא לזה כולם גישור פישור, והרבה אנשים היום שלא עושים גישור קוראים לעצמם מגשרים ובעצם הם מפשרים. ומאחר ואנחנו רוצים פה בעצם חושבים שהדרך היחידה ובעצם פישור לא יכול לעזור כאן אלא גישור, חשוב לי כן לבדל את הדברים האלה ואני אעשה את זה ממש ממש בקצרה.

המשותף לשני התהליכים האלה הוא שצד שלישי מביא את הצדדים לאיזה שהוא פיתרון מוסכם, התהליך עצמו הוא רצוני, הצד השלישי הזה, לא כמו שופט או בורר, יכול לעשות ישיבות נפרדות עם הצדדים, עם חלק מהצדדים, וכל התהליך הזה נעשה בתוך קונכייה של סודיות. אבל מעבר לזה, מדובר בתהליכים שונים וחשוב לבדל ביניהם.

שימו לב, השחקנים העיקריים בגישור ואם אנחנו נלך בתהליך זה לגישור, השחקנים העיקריים יהיו רשויות המדינה, בעלי התפקידים, הבדואים עצמם, המנהיגים שלהם ולא עורכי-הדין. בפישור, השחקנים העיקריים הם עורכי-הדין, הם בדרך-כלל נותנים את הטון לכל התהליך.

תפישת התפקיד. כשבא אדם ועושה פישור בישראל, עושים את זה הרבה פעמים שופטים בדימוס, עורכי-דין מובילים וכו' וכו', הם סומכים על הידע שלהם, על המומחיות שלהם, על המעמד שלהם, על הסמכות שלהם - אני שופט, אני שופט בדימוס, אני עורך-דין גדול וכו' וכו'. אנחנו בגישור, מי שמתערב לא סומך על המומחיות שלו בנושא, לא בנושא נגיד של הבדואים, אלא המומחיות שלו ביצירת דיאלוג בין הצדדים, ביצירת משא ומתן יותר טוב בין הצדדים. האמונה שלנו היא, זה לא שהאדם השלישי הזה, הוא ייצר את הפיתרון, שימו לב, אלא התהליך,

התהליך, הוא שייצר את הידע, הוא שיחולל את הידע והוא שבסופו של דבר ייצר את הפיתרון היצירתי. מבחינה זו, מי שעוסק בגישור, כדאי לומר את זה מההתחלה, הוא אדם שיש לו הרבה מאוד צניעות. הוא יודע שהידע נמצא אצל הצדדים ולא אצלו. ולכן, אמרתי שאני לא בא הנה עם שום פיתרון.

הפוקוס, שימו לב, הוא רחב ועמוק. השיח הוא של צרכים והוא צופה פני עתיד. בפיזור אנחנו מסתכלים על העבר, היה חוזה, של מי היו הקרקעות, לא היה קרקעות, היה הסדרה, לא היה, היו הבטחות, לא היו הבטחות ואנחנו מסתכלים על הטענות המשפטיות. כאן אנחנו שואלים את האנשים מה הצרכים שלהם לעוד חמש שנים, לעוד עשר שנים, לעוד 50 שנה. זה מה שחשוב לנו.

בעצם, הייתי יכול להדגים את זה, חבל שאין לי כאן לוח, הייתי יכול להדגים את זה במין, יש לנו את העמדות של הצדדים, ותחת העמדות של הצדדים, יש איזה משפך. המשפך הזה, זה המשפך של הצרכים שלהם. והמשפכים האלה נוטים להיפגש. זה כמו שאני אקח אולי דימוי טוב, כאשר יש לנו מערבולת. יש לנו מערבולת, אני זוכר שאמי ז"ל תמיד אמרה לי - אם אתה מסתבך במערבולת, לעולם אל תנסה להילחם במערבולת. תמיד תצלול עמוק ותצא רחוק. וכשאנחנו עושים את הגישור בעצם, תחשבו, זה בדיוק מה שאנחנו עושים, אנחנו צוללים עמוק לצרכים של הצדדים ופותחים אותם לצרכים הרבה יותר רחבים. אני אדבר על זה. כאן הצרכים הם הרבה יותר רחבים מאשר הסיפור של הקרקעות ושם, שם אנחנו יכולים למצוא את הפיתרון.

בגישור אנחנו לא שואלים מה העמדה שלך, אנחנו שואלים למה אתה רוצה את מה שאתה רוצה וכשאנחנו שואלים את האנשים למה

אתם רוצים את מה שאתם רוצים, אנחנו מגלים עושר עצום של אפשרויות של פיתרון. ולכן, בפיזור המטרה שלנו זה למצוא פיתרון של פשרה, למצוא פיתרון של פשרה, נגיד עם הבדואים, כל אחד יקבל 50% מהאדמה שלו, 60% מהאדמה שלו, זה פיתרון של פשרה. אגב, לכן השם פיזור הוא נפלא בשביל זה. ובגישור, לעומת זה, אנחנו לא מחפשים פיתרון של פשרה. אנחנו מחפשים פיתרון שיגדיל את העוגה, שכל אחד מהצדדים יצא עם יותר ממה שהוא, מה שהוא נכנס לסיפור הזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, אבל בסופו של דבר, התוצאה הסופית היא של פשרה. בסופו של דבר, בסופו של דבר, התוצאה, אני לא, לא מבחינת הגישות, אלא מבחינת ה, עו"ד בר סלע: התוצאה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מהות התוצאה.

פרופ' מירוני: לא. לא. ואני רוצה להסביר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למה לא?

פרופ' מירוני: אני רוצה להסביר.

משום שכשיש פשרה, הכוונה היא שאנחנו מחלקים, יש, התביעה היא נגיד על 500,000 ומישהו מתפשר, הוא מקבל 150,000 בתשלומים. אבל יכול להיות שהפיתרון יהיה בכלל שלא יעבור כסף, אף אחד, לא יהיה כסף בכלל. אז זה פיתרון שהוא לא פשרה, הוא פיתרון אחר, הוא פיתרון במעלה השנייה ואם יהיה לי זמן, אני מוכן לענות לכם לשאלות וגם להביא דוגמאות.

למשל, סתם דוגמה, ניקח את הסכסוך של הרופאים. הרופאים יצאו לשביתה על 100% העלאת שכר ועוד כל מיני דברים. הם קיבלו בסופו של דבר העלאת שכר מאוד קטנה, אבל הדבר, הדבר בעצם שהצליח להביא לסיום שביתת הרופאים, חודש וחצי של

גישור, היה העברת יחסי העבודה של הרופאים, ממשא ומתן
 לבוררות, תוך ויתור שלהם על זכות השביתה. אין לזה שום דבר
 עם הדרישה הכספית שלהם, שום דבר.

[מדברים יחד]

עו"ד בר סלע: ויכול להיות שלא היתה הצלחה בכלל.
 פרופ' מירוני: למה?
 עו"ד בר סלע: אני אומר יכול להיות, אצל הרופאים.
 פרופ' מירוני: לא, אבל אני מתכוון, איך נפתר הסכסוך.
 עו"ד בר סלע: בעוד חודש, חודשיים, או שנה שנתיים, הכל ייפתח
 מהתחלה.

פרופ' מירוני: טוב, עשר שנים, מ-2000. זה אמור להיפתח בעוד
 שנתיים. להסתיים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הגישור איננו רק בנושאים כספיים, הרי, זה ברור. זה
 יכול להיות.

היריעה, נאמר, איננה פורמאלית, איננה נוקשה, בגישור. אתה לא
 רואה את עצמך, המגשר לא רואה את עצמו, וגם הצדדים לא
 רואים את עצמם מתוחמים בטענות פורמאליות של כתבי טענות
 וכו'. זאת אומרת, הרופאים הגישו, תבעו מה שתבעו בתחילת
 הדרך ובסופו של דבר, קיבלו משהו בכסף, ודברים אחרים
 קיבלו,

עו"ד בר סלע: שבמובן מסוים זה פשרה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בנושאים אחרים.

פרופ' מירוני: זהו, לא, לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה לא? אני לא מבין.

פרופ' מירוני: שימו לב, אני אנסה, אולי אני אתן, אני אתן דוגמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא הבנתי. אף אחד לא נכנס לגישור, בדרך-כלל, נגיד, לא נכנס, לא יוצא מהגישור כפי שהוא נכנס. לא יוצא כפי שהוא נכנס.

פרופ' מירוני: אבל הפיתרון, הפיתרון הוא בכלל לא על הקו שמחבר את עמדות הצדדים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, מפני שאין,

פרופ' מירוני: אלא יכול להיות בנושא מרוחק לחלוטין.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון. מפני שאין כתבי טענות וזה לא מוגדר בכתב ואסור חס וחלילה לסטות ממה שכתוב בנייר שכל צד הגיש, כמובן. הפיתרון יכול להיות מרחק קילומטרים מנקודת המוצא, הנקודה ההתחלתית שהגישור התחיל בו, במרחק,

פרופ' מירוני: באזור אחר, אבל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: באזור אחר, אבל,

פרופ' מירוני: ולכן הוא לא פשרה. ולכן הוא לא פשרה.

עו"ד בר סלע: השאלה איך אתה מגדיר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: השאלה איך אתה מגדיר,

עו"ד בר סלע: אם אתה מגדיר את המילה בצורה אחרת, ואז זה לא

פשרה. אבל זה במהות זה פשרה.

פרופ' מירוני: לא, כי מה שקרה למשל בסכסוך הרופאים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: איך אתה מבין את הפשרה, מה זאת פשרה. מה זאת

פשרה?

פרופ' מירוני: פשרה זה איזה שהוא מקום, איך שאנחנו אומרים,

בפסיקה לפשרה וכו', זה משהו שהוא בין עמדות הצדדים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נקודת מפגש.

פרופ' מירוני: נקודה מסוימת שנמצאת על איזה קו דמיוני, בין עמדות

הצדדים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר.

פרופ' מירוני: זה פשרה. ובגישור, הפיתרון לא יימצא על הקו הזה בכלל, הוא יכול להימצא במקום מרוחק ושונה לחלוטין. כי למשל, הסכסוך של הרופאים, הרי היה סכסוך בסך-הכל על הסכם לשנתיים, ובמקום שהוא ייפתר בהסכם לשנתיים, היה שמה כמה דברים שקשור לזה, אבל היה שמה רצון לעשות שינוי אסטרטגי בכלל ביחסי עבודה ברפואה, ולכן עשו הסכם אחד לשנתיים, וחוץ מזה, הסכם על ויתור על זכות השביתה ובוררות לגבי ההסכמים לעשר השנים הבאות. שזה לגמרי שונה וזה היה בגלל שהמדינה לא רצתה שיהיו יותר שביתות ולרופאים היה מאוד קשה להשאיר את הכוח בידי האוצר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש שוני בהגדרת הפשרה.

פרופ' מירוני: אם אתם מבינים את זה,

עו"ד בר סלע: המושג, פשרה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, הגדרת הפשרה.

פרופ' מירוני: אם אתם מבינים את זה, אני אשמח מאוד, רק אני חושב

שיש, ההבדל הוא הבדל מאוד מהותי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. אדם תובע קרקע מסוימת, זאת נקודת המוצא

שלו. הוא אומר - הקרקע הזאת היא שלי. והוא אומר - אין לך

זכויות בכלל. זאת נקודת המוצא שלהם.

בא המגשר ואומר - עזבו אותי, אין לך, אתה טוען שיש לך זכויות, זה

אומר לא לא. אתה תקבל במקום הקרקע, אתה, ייבנו לך בית-

ספר בשכונה או בכפר וזה מספק אותך? מספק אותך. הצדדים

בכלל לא חשבו על בית-ספר ולא חשבו על מוצא כזה. אבל

הגישור היה שבמקום קרקע שכל הזמן נלחמים עליה, מקבלים

בית-ספר שהרשות בונה במקום.

פרופ' מירוני: אם חברי הוועדה מבינים את זה, זה נפלא.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בסופו של דבר, ההסכמה לקבל בית-ספר ולתת בית-ספר, זאת נקודת המגע בפשרה, כפי שאני מבין אותה.

פרופ' מירוני: אני שמח מאוד שככה אתה מבין.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כפי שאני מבין אותה.
 פרופ' מירוני: אני שמח מאוד שכך אתה מבין פשרה, הלוואי שכולם היו מבינים.

עו"ד בר סלע: היושב-ראש גישר בין העמדות.
 פרופ' מירוני: בסדר גמור.

עכשיו, הנקודה האחרונה שאני רוצה לומר על זה, שהיחסים, בפישור אין שום יומרה לשנות את היחסים ולשנות את הצדדים. ואילו בגישור, אחד הדברים שאנחנו מנסים לעשות זה לשנות את מערכת היחסים בין הצדדים ולהביא את האנשים לאיזה שהיא צמיחה אישית שלהם, כדי שהם יוכלו לפתור את הסכסוכים הבאים שלהם בדרך יותר טובה, בלי להיזקק נגיד לבתי-משפט או בלי להיזקק לכוח וכו'. מבחינה זו, אנחנו הרבה פעמים אומרים שבפישור בעצם הצדדים, הפישור עצמו, ככה, הקלאסי, הצדדים, יוצאים מהתהליך, הם לא לומדים דבר ולא שוכחים דבר, אולי הם לומדים קצת לוותר, לעומת זה, כשהם יוצאים מגישור, הרבה פעמים אני עצמי מקבל מכתבים מאנשים שאומרים - תשמע, החיים שלנו השתנו כתוצאה מהתהליך הזה. פתאום למדנו להסתכל אחרת על החיים ועל הסכסוכים שלנו, ואני חושב שהדבר הכי חשוב שיהיה כאן ובטח שבמערכת היחסים הזאת שבה אנחנו מדברים.

עכשיו, כאשר מדובר, ועכשיו אני עובר לחלק השני, על הגישור הזה מסוג בניית הסכמה.

בדרך-כלל מדובר בגישור אסטרטגי, שימו לב, יש שני סוגים של גישור, יש גישור בזמן שיש כבר קונפליקט, למשל כאשר יש כבר שביתה או כבר יש תיק בבית-המשפט ויש גישור שאנחנו צופים אותו מראש, דהיינו סכסוך שצופים אותו מראש ולכן אנחנו קוראים לזה גישור אסטרטגי. מה הכוונה? למשל, ישנה החלטה, נגיד ברמת המדינה, שצפויה להביא לחילוקי דעות, כגון לבנות כביש באיזה שהוא מקום, לבנות שדה-תעופה, להקים אתר פסולת, להכניס שינוי ארגוני גדול, לעבור איזה תהליך של הפרטה, כמו בחברת החשמל או מה. אז קודם כל, שמדובר בסכסוך אסטרטגי, מהסוג הזה. כשיש הרבה צדדים, הרבה נושאים, והנושאים הם רב-ממדיים. ובגלל הדברים האלה, המאפיינים האלה, לארי ססקיין והצוות שלו, במשך השנים, פיתחו את הטכניקה הזאת או את התורה הזאת שנקראת בניית הסכמה או הסכמה רחבה. וההסכמה הזאת כוללת, הגישור הזה כולל שני שלבים. השלב הראשון הוא ניתוח הקונפליקט והשלב השני הוא הגישור עצמו או הדיאלוג הרב-צדדי.

בשלב הראשון, מה שאנחנו, מה שעושים בדרך-כלל, וזה אנחנו עושים הרבה מאוד רעיונות עומק, מתחילים ממעגל קטן וכל פעם שואלים את האנשים - תגידו, אתם חושבים שעוד מישהו צריך להיות מעורב בסיפור הזה, כדי שנוכל לפתור את הסכסוך? ולאט לאט אנחנו מרחיבים את המעגל, אנחנו מתחילים נגיד מעשרה וכמו שקרה עם הסיפור של מה שעשינו בכסייפה ואום-בטין והסתיים ב-250 מרואיינים.

החשיבה, למה אנחנו עושים את הדבר הזה, אגב, ואנחנו גם שואלים כל אחד אם הוא מוכן להיכנס לתהליך גישור, משום שבדרך-כלל, כאן אני לוקח איזה דימוי מעניין שאתה שומע ביפן הרבה

פעמים, שהם מאמינים שכדי לעשות איזה שהוא שינוי, צריך להיות כמו גנן שרוצה להעביר עץ. אתה צריך ללכת ולחשוף את כל השורשים הכי קטנים שלו, ואז תוכל להעביר את העץ ולנטוע אותו במקום אחר בהצלחה. אותו דבר כאן. חשוב לנו בעצם לאתר את כל בעלי העניין, לשאול אותם אם הם מוכנים להיכנס לאיזה שהוא תהליך גישור, כי אם הם לא מוכנים, אז כמובן אי-אפשר לעשות את התהליך הזה ואחר-כך לשאול אותם מהם הצרכים השונים שלהם, ולהחליט גם מן ההיבט המהותי וגם מההיבט הפרוצדוראלי, האם יש סיכוי להשיג פיתרון על-ידי כך שנעשה דיאלוג ביניהם ואם התשובה היא חיובית, להתחיל לבנות את הגישור מבחינת המשתתפים, הנושאים, והתנאים המוקדמים שלו. זה בעצם השלב הראשון, זה השלב של ניתוח הקונפליקט.

לאחר מכן אנחנו עוברים למשא ומתן עצמו שהוא משא ומתן מאוד מורכב, דורש הרבה מאוד כוח אדם וזמן וכו' וכו', אני אדבר על זה, ובסופו של דבר, אנחנו מגיעים להסכם שכולל, בגלל המורכבות של הבעיה הרבה פעמים, מנגנונים לעדכון ושינוי, לבירור וליישוב חילוקי דעות ולמעקב.

אנחנו, כפי שאתם יודעים, קיבלנו מן הממשלה את האפשרות לעשות את ניתוח הקונפליקט בשני כפרים. היו שאלות אם הכפרים האלה הם בדיוק המתאימים, אבל בסופו של דבר עשינו את זה בכסייפה ובאום-בטין ובסופו של דבר, אלה המסקנות, בקצרה, הדו"ח לפניכם, אני לא רוצה להכביר מילים עליו, אני רק אומר את הדברים העיקריים, כפי שאנחנו רואים אותו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: באבחנה בין כסייפה לאום-בטין.

פרופ' מירוני: באבחנה בין כסייפה לאום-בטין.

קודם כל, ברור שהסכסוך הקרקעי שאני מתאר לעצמי שבטח 80%, 90% אולי יותר אחוזים מהזמן של הוועדה הזאת הוקדש לו, נמצא בלב הסכסוך, לכן ברור שאם רוצים להיכנס לגישור, חייבים לטפל בסכסוך הזה. אבל הסכסוך הוא הרבה יותר מסתם סכסוך על בעלות בקרקע והמפתח לפיתרון נעוץ בהבנה למה, דהיינו, למה הקרקעות האלה חשובות לכל אחד מבעלי העניין, למה הקרקעות האלה חשובות לכל אחת מרשויות המדינה שעוסקות בזה, ולמה הן חשובות ...

ייתכן, אגב, שתהיינה תשובות שונות גם אצל רשויות שונות של המדינה, וגם אצל קבוצות שונות של הבדואים וגם באתרים שונים. נצטרך להבין, באמת, למה כשהוצעו פתרונות בעבר, למה הם התנגדו לו, מה בדיוק היו החששות שלהם והחששות, כשאנחנו מדברים בעצם על גישור, אנחנו מדברים הרבה פעמים על צרכים וחששות. היה חשוב לדעת, באמת, מהם הצרכים שלהם, מה חשוב להם ואנחנו נראה שאנחנו מדברים כאן, וזה מה שעלה מתוך הסקר שעשינו, מתוך ה- Conflict analysis, שיש הרבה צרכים, לא רק הקרקע, יש צרכים שקשורים לפיתוח לצורת חיים, לצורת התיישבות, לחינוך, לתעסוקה, לתשתית ולשירותים ציבוריים. כלומר, מה שאנחנו נוכל לעשות, אנחנו מקווים, זה לעשות Reframing של הסכסוך. במקום שנשים אותו ונגיד - אנחנו נכנסים לגישור בנושא הקרקעות בין הבדואים לבין רשויות המדינה, אנחנו נשים את הסכסוך הזה בקונטקסט הרבה יותר רחב של צרכי הפיתוח וצרכי הזהות והיחסים של הבדואים עם המדינה, כשבליבה נמצאת גם הבעיה הקרקעית.

חשוב גם מאוד לבנות תהליך שתהיה בו הוגנות ברמה הגבוהה ביותר, אני אדבר על הנושא הזה של האמון עוד מעט. והיא תוכל להיות

מובטחת, לדעתנו, רק על-ידי השתתפות אמיתית אמיתית של כל בעלי העניין, כמובן הבדואים וכל רשויות המדינה שמעורבות בזה.

כל אחת מהרשויות והבדואים יצטרכו לתת הכרה, הכרה, Recognition, לבעיות של הצד האחר. תמיד אנחנו אומרים שהבעיות של הצד השני הם הדבר החשוב ביותר של הצד האחר בגישור וכל אחד, הרשויות יצטרכו להבין את הבעיות של הבדואים והבדואים יצטרכו להבין בדיוק מהן הבעיות של הרשויות השונות וכולם יצטרכו לעבוד יחד, גם לעצב אופציות שונות לפיתרון, וגם לבחור אותן. לא ממקום של עליונות ולא ממקום של סמכות אלא ממקום שאנחנו כולנו הולכים לפתור את הבעיה הזאת ביחד.

עכשיו, חשוב לזכור שאם יפתרו את הדבר הזה ביחד, זה גם יבטיח לנו שהפיתרון יהיה בר-קיימא, כי אנחנו יודעים מהמחקרים שנעשו בעבר, שצדדים שהם שותפים בעיצוב הפיתרון, יש להם אינטרס מאוד מאוד חזק במימוש שלו, ביישום שלו ובהגשמה ובפיתרון הבעיות שמתעוררות אחר-כך ולא יכול להיות פיתרון במקרה הזה, בלי שיהיו קצת בעיות גם אחר-כך.

ברור ואני מתאר לעצמי שעלתה כאן השאלה אם צריכים לעצב מדיניות ברמה הלאומית והאזורית והנושא הזה של הבדואים, אבל אנחנו חושבים שצריך לעשות ככה, שקודם כל שהמדיניות צריכה לבוא מלמטה, דהיינו קודם צריך לעשות את תהליכי הגישור, תהליכי ה-Conflict analysis, ניתוח הקונפליקט והגישור בכל מיני אתרים, מתוכם בעצם להעלות את הבעיות המרכזיות ואת הקונטור, את קווי המתאר של המדיניות ובסופו של דבר, לעצב מדיניות שתהיה מספיק גמישה כדי שנוכל לקחת את המדיניות הזאת ולבנות חבילות לפי הצרכים בכל אתר ואתר כי אין ספק, ראינו

גם בדו"ח שלנו, שיש הבדל בין אום-בטין וכסייפה ובטח יהיה הבדל גם למקומות אחרים, לפזורה ולערים המוכרות וכו' וכו'.
וזאת לדעתנו באמת הדרך שצריכים לעשות. כלומר, מה שאנחנו המלצנו לפני שנה וחצי וחבל שלא יתקבל, הצענו לקחת עוד מספר אתרים כדי לעשות בהם ניתוח קונפליקט ולהיכנס מייד לתהליך גישור ברמת פיילוט בכסייפה ואחר-כך לראות איך אנחנו מתקדמים מכאן ולהבא.

אני חייב לומר נקודה אחת שכל-כך הצטערנו, משום שהיתה לנו תחושה שלפחות בקרב חלק מרשויות המדינה והבדואים, הצלחנו ליצור אמון בתהליך והעובדה שזה לא התחיל לפני שנה וחצי, איננה עוזרת לנו. אנחנו נצטרך, אם נרצה להתחיל את התהליך הזה מחדש, לבנות את הדבר הזה עוד פעם וכדאי לזכור, התהליך הזה, של ניתוח הקונפליקט, הוא מאוד מאוד חשוב, בבניית האמון של הצדדים במגשרים ובתהליך עצמו.

אז אני רוצה לסיים ולומר, אין לנו תשובות ואין לנו מרשם פלא, אנחנו רק יכולים להציע דרך ארוכה וקשה ואני יודע שזה לא כל-כך מתאים לתרבות הישראלית שרוצים הכל לגמור מהר. כשאמרו לנו, אנחנו תוך שלושה חודשים, כשהבאנו את הדו"ח, תוך שלושה חודשים יש לנו פיתרון לבעיית הבדואים, אמרנו - אי-אפשר לפתור את הבעיה הזאת בשלושה חודשים, אני חושב שאנחנו צדקנו. הדרך היא תהיה ארוכה וקשה, אבל היא הדרך היחידה שיכולה להוביל לפיתרון אמיתי, ישים ועמיד.

אמרתי שאנחנו באים ממקום של צניעות, ממקום של אמונה בעצם שבעלי העניין עצמם, הרשויות והבדואים לקבוצותיהם, הם בעלי הידע, הם בעלי היכולת לגבש את הפיתרון. צריך לתת להם את האחריות לגבש את הפיתרון. צריך לסמוך עליהם. הם רוצים

לחיות כאן, הם רוצים לחיות אתנו, רשויות המדינה רוצים שהבדואים יהיו כאן אבל יש למדינה צרכים משלה וצרכים למצוא דרך לתת מענה לצרכים שלה, של המדינה, של הרשויות שלה וגם של הבדואים באותה עת ואנחנו משוכנעים שהפתרונות האלה קיימים.

גם ככה אנחנו, כפי שאמרתי מקודם, ניצור מחויבות שהפיתרון שייבחר, לא משנה, ייקח שלוש שנים, ייקח אפילו קצת יותר, בסופו של דבר הפיתרון שייבחר יהיה פיתרון עמיד ותהיה מחויבות של הצדדים לקיים אותו. כל פיתרון אחר, אגב, פיתרון משפטי בטוח לא, אין לו שום דרך ליצור מחויבות של הצדדים, אלא רק צרכים לכפות אותו בכוח ואנחנו יודעים שהדבר הזה מאוד בעייתי.

אני חייב לומר למשפט סיום, אני לא כל-כך אוהב את המונח גישור, אני עד היום מחפש מילה יותר טובה ל-Mediation בעברית, אבל אני רוצה לומר שבמקרה שבו מדובר, מקרה שבו רמת האמון בין הבדואים לבין רשויות המדינה כל-כך, כל-כך נמוכה, אין ברירה ודווקא אולי כאן המילה הזאת מתאימה, אני חושב שדווקא אנחנו, אלה שרוצים לעשות את הפעולה, לעשות את העבודה הקשה הזאת ולהיות כמגשרים, אנחנו נוכל לשמש גשר של אמון אשר עליו יצעדו הצדדים, אם הם יירצו ויאמינו בנו, אנחנו נוכל ככה להוביל אותם לפיתרון.

עו"ד בר סלע: מי זה אנחנו?

פרופ' מירוני: אנחנו המגשרים. אלה שיעסקו בגישור.

כדאי לזכור, הנהר של העבר, השנאה, החשדנות, ימשיכו לזרום למטה, מתחת לגשר, אבל אנחנו, כך אני מאמין, נוכל להמשיך להתקדם ולעזור לצדדים ללמוד לחיות ביחד.

תודה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה רבה.

אתה בוודאי נתקלת במקרים שבהם הגישור לא צלח.

פרופ' מירוני: מעט, אבל נתקלתי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נתקלת, בוודאי, במקרים כאלה, מפני שזה תלוי בכונות. אם אין כונות לפשרה ואין כונות להגיע להבנה, אז לא

יעזור כל הניסיון הרב של המגשר, זה לא יעזור. אם אין כונות.

השאלה היא כמובן אם יש כונות או אין כונות, היא נתונה להערכה

שאיננה אמפירית. אתה אומר, לא מבחינה, כל אחד יאמר שיש

לו כונות, אבל מבחינתו של המגשר, שנכנס לתמונה, זה עניין

של תחושה. לא אם הוא, מישהו אומר - אני מוכן והשני אומר,

גם אני מוכן, לא תמיד יש לזה כיסוי. לא תמיד יש לזה כיסוי.

עכשיו, השאלה באמת היא, האם נקודת ההתחלה היא כזאת ששני

הצדדים, בתום לב, ברצינות, לא רק מהשפה ולחוץ, אלא גם

פנימה אומרים - אנחנו מוכנים להגיע לפיתרון כלשהו, או

לפיתרון שהמגשר בסופו של דבר יציע. הרי מגשר לא רק שומע,

לא רק מבין את מהות הסכסוך, אלא הוא גם מנווט את הדיאלוג

הזה. הוא מנווט אותו, הוא לא יושב מן הצד ולא עוסק בשום

דבר. אז העניין הוא, בסופו של דבר, כונות הצדדים לתת

לתהליך הגישור להתקדם ולהגיע לתוצאה סופית.

אז גם פה, השאלה היא, האם יש כונות ואני לא מדבר על הבדואים

דווקא, אני מדבר, אומר גם על הממשלה. האם יש כונות להגיע

בסופו של דבר לאיזה פיתרון או של התעקשות של כל צד

בעמדות שלו ורק כלפי חוץ, יש איזה פסאדה שלא, כדי שלא

יאמרו שאנחנו לא מוכנים, אז אנחנו יושבים בתהליך הזה של

גישור. אבל בסופו של דבר, אנחנו לא מוכנים להתפשר, זאת הידיעה הפנימית. אנחנו רוצים את שלנו.

אז גם פה, כמו בכל גישור, השאלה היא באמת האם יש נכונות משני הצדדים ללכת לתהליך הזה. מפני שאתם עשיתם בכסייפה, באום-בטין, אבל עוד לא חשתם את האווירה, עוד לא. זה היה עוד שלב די מקדמי. די מקדמי. כך נראה לי.

פרופ' מירוני: אחרי 250 ראיונות, המסקנה שלנו היתה שיש נכונות להיכנס לגישור בכסייפה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זהו. אז השאלה,

פרופ' מירוני: אבל צריכים להיכנס, צריכים להיכנס. שימו לב, אם לא, אני רוצה לומר כך, לכן הצענו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל עוד לא הגעתם לשלב של ההבנה האם זה, ההכרזות הן מהשפה ולחוץ, או הצהרות אמיתיות.

פרופ' מירוני: איך אפשר, אם לא, אבל זה מה שאני רוצה לומר, אם לא נתחיל, לא נדע לעולם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יכול להיות.

פרופ' מירוני: ולכן גם הצענו לעשות בעוד מספר כפרים ואני רוצה לומר משהו. גם כשמישהו אומר שאין לו נכונות או כשאתה מגלה שהנכונות שלו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא אומר שיש לו נכונות,

פרופ' מירוני: שהוא אומר שיש ואתה רואה שזה מהפה לחוץ,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל בסופו של דבר,

פרופ' מירוני: אני, אני יכול לומר ככה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הנכונות הזאת היא,

פרופ' מירוני: בעירבון מוגבל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בעירבון מוגבל.

פרופ' מירוני: אבל אני רוצה לומר. יש משהו מאוד סוחף בתהליך הזה והרבה פעמים צדדים שבאים עם כתף קרה, נותנים בהתחלה כתף קרה לגישור, נכנסו לתוך התהליך וקרה לי את זה הרבה, אני עשיתי הרבה מאוד גישורים, אחוז ההצלחה והגעה להסכם הוא מאוד גבוה ואני יכול לומר לכם שגם בפעמים שהצדדים לא הגיעו להסכם, בסופו של דבר, אחרי תקופה מסוימת, הם הגיעו להסכם בדיוק לפי המתווה שאנחנו הגענו אליו, כי הם עברו איזה שהוא שינוי. אני משוכנע, ושימו לב, אני יכול רק להתבסס על הידע המקצועי שלי והניסיון הרב שלי בהרבה מאוד גישורים, אני משוכנע, שהצדדים כאן, אם הם יאמרו לנו שרוצים להיכנס לגישור, אפילו שהם היו מהוססים, ברגע שהיה מתחיל התהליך, הם היו רואים את התהליך וחווים אותו, הם היו נכנסים אליו בכל הכוח, בכל הכוח, עם כל הרצון שלהם.

עכשיו, כדאי לזכור, אנחנו מתחלקים, יש בעלי מקצוע שהם פסימיים ובעלי מקצוע שהם אופטימיים. אני שייך לבעלי המקצוע האופטימיים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה ניכר בדבריך.

פרופ' מירוני: והאופטימיות שלי, איכשהו מדביקה את הצדדים ועובדה שברוב המקרים, אנשים אומרים - איך היית, איך עשית, איך יכולת בכלל לגשר בין שני האנשים האלה, שאי-אפשר היה בכלל להכניס אותם לחדר אחד. ואם אני אתן לכם את הרשימה של המקרים, אתם תוכלו לראות את זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בכל זאת, בכל זאת, המקרה שאנחנו עוסקים בו, הוא מקרה ייחודי. עם מטען שאין כדוגמתו לא בסכסוך של הרופאים ולא בסכסוך של המהנדסים ולא בסכסוכים האחרים. פה יש בעיה מיוחדת במינה, שאתה לא,

פרופ' מירוני: אבל אין אלטרנטיבה. זאת הנקודה.
 דודו כהן: זה חלק ממאפייני הבעיה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני הרי לא, אני לא מתווכח. אני לא מתווכח,
 פרופ' מירוני: אתה צודק לחלוטין.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני בא רק לחדד את העניין, אני לא מתווכח אתך, אני
 אומר שהסכסוך הזה הוא מיוחד מפני שהוא לא רק על זכויות,
 הוא מעבר לזכויות ואני לא אפרט, אתה מכיר ואתה יודע למה אני
 מתכוון. זה לא, הסכסוך השגרתי הרגיל, או תביעה כספית או
 תביעה קרקעית. למעשה, פה יש לנו יותר מתביעה קרקעית, זה
 לא תביעה קרקעית פר-סה, זה מעבר ומעבר לתביעה.
 פרופ' מירוני: נכון.
 בלהה גבעון: יש מטענים.
 פרופ' מירוני: אמת, אמת, ובגלל המטענים, ובגלל שזה סכסוך על זהות
 ועל יחסים, אז צריך,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ולכן צריך לראות גם את המקרה הזה ואת הגישה
 שאתה מייצג, באור הנכון של המיוחדות של הסכסוך הזה.
 פרופ' מירוני: אני רוצה לומר,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: המיוחדות, לא מקרה רגיל.
 פרופ' מירוני: שדווקא בגלל מה שאתה אמרת, דווקא בגלל מה
 שאמרת, אני חושב שהדרך הנכונה לטפל בנושא הזה, בגלל
 המטענים, הדרך הטובה ביותר לפרק את המטענים זה דווקא
 בגלל זה, והדרך הטובה ביותר ליצור מערכת יחסים חדשה
 לבנות לעתיד ולפתור את בעיית הזהות ואת כל הבעיות של
 הרשויות והבדואים וכו', זה דווקא באמצעות הדבר הזה ולכן
 אמרתי שכשאני קורא את כל, וקראתי הרבה מאוד חומר לקראת
 העבודה עם הבדואים על מה שהיה, גם על הפסיקה וראיינו

הרבה אנשים והופיעו בפנינו אנשים, חלקם הופיעו גם בפני הוועדה, בסופו של דבר אמרנו - אם יש תהליך אחד, דווקא בגלל המורכבות הרבה של הסכסוך, זה באמת, ואני רוצה לומר לכם, אם יתקיים פה גישור, זה יילמד בכל המקומות בעולם, התהליך הזה, בגלל המורכבות הרבה של הסכסוך הזה. וזה לא יהיה קל. אני לא אומר שזה מדובר בדבר קל, זה לא, ולכן אמרתי שתהליך קשה ושייקח זמן אבל הוא תהליך שיש לו פוטנציאל לפתור פיתרון אמיתי, לא פיתרון מדומה, פיתרון אמיתי, זה ההבדל בינו לבין פתרונות אחרים. לדעתי, כל הפתרונות האחרים ששמענו עליהם, אני כבר שמעתי את כל הפתרונות שהוצעו, אני חושב, יכול להיות שאתם שמעתם חדשים, הם כולם פתרונות שהם לא יכולים באמת לגעת בכל המורכבות של הבעיה הזאת.

אחמד אל-אסד: השאלה היא בכל-זאת, גם ציין את זה השופט עכשיו, בגלל מורכבות הבעיה ושני הצדדים, צד היד שלו על העליונה והצד השני יותר חלש וגם הצד שידו על העליונה, וכוונתי לממשלה, שגם העניין הזה, גם בינה לבין עצמה גם הוא סבוך, ויש כאלה שמתנגדים ויש לחצים ויש כל זה, להפקיד את זה, נושא כזה חשוב, וכל-כך שנוי במחלוקת לבן-אדם או לבורר, שיכריע בזה או מגשר או קבוצת מגשרים, אני חושב שזה גם קצת בעייתי כי היום הצעות וכל זה, היא עשתה את זה, המינהלת היום, היא ישבה עם אנשים, ניסתה, יש לה שליחים שניסו לגשר ולבוא, עכשיו מינו עשרה, בשנה האחרונה, אנשים התחילו לתווך עם אנשים ולדבר אתם ולנסות להגיע לפשרה ולהעביר את זה וגם זה לא הלך, כי יש חשדנות ויש מעבר לזה ויש גם עניין סמכויות ולפעמים מגבילים אותם מהצד השני. יש להם טווח, לא יכול

להגיד למגשר, למה סתם דוגמה, תנסו, יש לך חופש פעולה ואם אתה מה שאתה מוסיף ומה שאתה מחליט, אז זה מחייב גם את המדינה וגם את התושבים הבדואים עצמם.

פרופ' מירוני: אני רוצה לענות.

אחמד אלאסד: והעניין של הפשרה לפעמים, אתה יודע מה זה, זה אמצע הדרך. והשאלה משני הצדדים, ... לאמצע הדרך, שזה, ששני הצדדים יודעים שהם הולכים לוותר ויתור ממש כואב, בוא נגיד את זה, נגדיר את זה.

פרופ' מירוני: אני רוצה לענות לך, מר אלאסד. ככה, קודם כל, אני אדבר על שלושה דברים שאתה אמרת שאני שמעתי. קודם כל, מה שאנחנו מציעים בגישור זה לא בוררות, אנחנו לא מחליטים כלום. הצדדים מחליטים. הבדואים, יחד עם הרשויות, הם יחליטו. מה שהם יחליטו, זה מה שיהיה. אנחנו נעזור להם להחליט. אנחנו נעזור להם להגיע להסכם, זה דבר ראשון. אנחנו לא מחליטים כלום. לכן, לא צריכים לפחד מאתנו, כי אנחנו לא מחליטים שום דבר, אין לנו כוח בכלל.

לא רק זה, כל התהליך הזה, הוא רצוני. כל רגע נתון, הרשויות של המדינה, המדינה תחליט לא רוצה להשתתף, היא יכולה ללכת הביתה הבדואים יכולים ללכת הביתה, זה היופי של התהליך, אבל הם יישארו שם כי הם רוצים להגיע להסכם.

אחמד אלאסד: אבל המדינה עובדת לפי ההנחיות, הקריטריונים. אם נותנים להם מסגרת מסוימת לפעול, והמסגרת לפעמים היא גם מפריעה למגשרים עצמם.

פרופ' מירוני: עכשיו הדבר השני שאני רוצה להגיד לך. בגישור, הרבה פעמים אנחנו, המגשרים, משנים את המסגרת. איך? אנחנו נכנסים ואנחנו, לתוך המשא ומתן הפנימי. כמו שאני בטוח

שיצטרכו לעשות הרבה משא ומתן בין הבדואים, בינם לבין עצמם, יצטרכו לעשות משא ומתן בין רשויות המדינה. למשל, בגישור הרופאים היה סכסוך מאוד גדול בין האוצר לבין ראש הממשלה ואנחנו היינו בתוך הסיפור הזה, בתוך הסכסוך הזה גם מעורבים לבין משרד הבריאות לבין משרד המשפטים.

דווקא בגישור, אפשר לעשות את זה משום שהמגשרים יכולים להיכנס למשא ומתן שיש בתוך כל צד. כפי שאתה אמרת, הממשלה זה לא אדם אחד, יש הרבה רשויות, הבדואים זה לא אדם אחד, יש הרבה רשויות. ולכן, דווקא הגישור יכול לעשות את זה, מה ששום דרך אחרת, שום, נגיד הכלי של המשפט או מה, לא יכול לעשות את הדבר הזה.

והדבר השלישי שאמרת, שיש כאן הבדל של כוח בין הצדדים, בין המדינה לבין הבדואים. אחד הדברים שאמרת בדברים שלי, זה שבתהליך הגישור, יש מה שאנחנו קוראים Empowerment, או תהליך של העצמה. אתה מעצים את הצד החלש. יש חלק בגישור שאנחנו מטפלים בו תמיד, עד שהצדדים לא מגיעים למצב שהם חשים שהם יכולים להיות במצב של שוויון, הם לא יכולים, קשה להם לדבר ולכן אנחנו עושים את התהליך הזה, זה חלק מתוך בנייה, מתוך התהליך הזה. לכן זה לא דבר שיורד מלמטה למעלה אלא זה דבר שמעלה,

עו"ד בר סלע: אני רוצה להבין משהו. אני רוצה להבין. מה אתה מציע לנו, אנחנו ועדה, התמנינו על-ידי הממשלה, לצורך העניין, להמליץ בפני הממשלה על משהו. נכון?

יו"ר, אליעזר גולדברג: פרופ' מירוני, אני, ברשותך אני אשיב לעו"ד בר סלע ואם אני טועה, תתקן אותי.

פרופ' מירוני אומר כך - הדו"ח שלכם צריך להיות קצר ותכליתי. יהיה

כתוב בו,

עו"ד בר סלע: נא לפזר את הוועדה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא לא. לא לפזר את הוועדה. המלצתנו כי

הסכסוך יועבר לתהליך של גישור. אני חושב שבזה, בחצי

משפט, אני לא אכנס להסברים למה ומדוע, גם זה נצטרך, לפי

גישתך, לכתוב למה, אבל בשורה התחתונה, הוועדה ממליצה כי

הסכסוך יועבר או נושא התיישבות הבדואים בנגב, יועבר להליך

או הליכים או הליך של גישור.

האם אני צודק?

פרופ' מירוני: אתה צודק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בלי הנמקה, בלי הנמקה.

פרופ' מירוני: לא לא לא, בלי הנמקה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רק את ה,

פרופ' מירוני: אלא, אנחנו, כמו שאמרנו שנתחיל מקום אחד כפיילוט

ונמשיך את הזה, כדי לבדוק באמת את ההיתכנות. זאת אומרת

לא מייד, אלא, כן. כן. אלא לבדוק, כלומר לעשות את זה טיפה

בזהירות, אנחנו אומרים, להפך, לקחת עכשיו עוד שלושה

יישובים, נגיד, לעשות בהם את ה- Conflict analysis, אולי

להתחיל בכסייפה,

עו"ד בר סלע: אם היית נותן לי להשלים את השאלה, לא לא לא, זה

בסדר, לא לא, לא, זה בסדר, אז בשאלה שלי היה מובנית כבר

התשובה.

בלהה גבעון: אז בשביל מה אתה שואל?

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, פרופ' מירוני, ברוח זאת, אנחנו מודים לך.

פרופ' מירוני: תודה על האופטימיות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה הדבקת אותנו.
 [ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]
 עלי אלקורען: צהריים טובים לכם. אני מקווה שאלוהים ישלח אותנו רק לכיוון טוב, אם זה הוועדה ואם זה האוכלוסייה ואם זה המדינה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הלוואי.
 עלי אלקורען: יש לנו שני נושאים שמדברים אלינו, התיישבות וענייני קרקע. ענייני הקרקעות בנגב, למי שרק לא יודע, רוב הנגב אם לא כל הנגב, היה של הבדואים. חלק,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: שייך לבדואים, בבעלות הבדואים.
 עלי אלקורען: לא, אני לא מדבר על בעלות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אלא-?
 עלי אלקורען: אני מדבר על אדמה שהבעלות שלה של האל ואף אחד, יו"ר, אליעזר גולדברג: מה זאת אומרת?
 אחמד אלאסד: לאלוהים, כל הקרקעות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, לא, אבל, בסדר, שייך,
 עלי אלקורען: אם זה לא בסדר, תגיד לי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, בסדר, אני רוצה רק להבין.
 עלי אלקורען: המושג שלי, התפישת חיים שלי, כי אלוהים ברא את הקרקע לפני שברא את האדם ואדם יש לו זכות לחיות על האדמה, להשתמש בה ולא לרכוש אותה. זה לא שלו. זה של האל.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי.
 עלי אלקורען: אז ככה שהנגב הוא היה, רוב הנגב בידי הבדואים. חלק מהבדואים אינם היום, וחלק מהבדואים, הטובים למדינה, הם נמצאים פה היום, ולמה אני אומר טובים? כי הם קיבלו את המדינה והתקבלו במדינה ולפני קיום המדינה, יש להם עבר

מאלו שהקימו את המדינה. וההיסטוריה מדברת על כך. ואחד הדברים, כל מי שלא רצה את האדמה, את המדינה, ועזב את האדמה בזמנו, והבדואים ידעו, לקחת מישהו, לשלם לו משכורת מהמדינה, על-מנת שיראה למדינה כל דונם שבעלו לא נמצא במדינה.

אז אין מקום לבני דודים שלנו, שמאוד מאוד אנחנו רוצים לחיות ביחד ויש לנו משפחות משותפות, עם ילדים משותפים בדואים, מאל גורען ויהודים, להמשיך את הדרך, לשים את כל הצרכים בצד, שמנסים לסכסך בין האוכלוסיות. אין דונם, אז לא, לא מתקבל על הדעת שהקימו את המדינה, על הבדואים, על אדמת בדואים, קיבלו אותה ולא מדבר פה על,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא על אדמת בדואים, על אדמת האל.

עלי אלקורען: בנגב,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אדמת האל, לא אדמת בדואים.

עלי אלקורען: אדמת האל, נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: או, אתה רואה? למדתי ממך.

עלי אלקורען: בדיוק, בדיוק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למדתי ממך, לא אדמת בדואים. אין אדמת בדואים.

עלי אלקורען: אין, לא בדואים ולא מדינה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אין.

עלי אלקורען: אין.

עכשיו, לצרכי ביטחון, היה תל מלחתה, הסימנים מראים על כך שהמדינה היא לא רוצה את הצרכים של המדינה, של, צרכים של השדה-תעופה, הם צריכים להשתלט על האדמה וזה מראה, זה הוכחה, אפשר לראות אותה.

כמו שהם ידעו להראות למינהל מקרקעי ישראל איפה יש שטח לכל מקום שהוא נמצא לא בעלים, יראו להם ויוכלו אז, בזמנו, לקחת את אדמת המדינה ולהגיד זה אדמה שלנו. הלכו ואנשים זיכרונם לברכה, לקחו את המינהל והראו להם בכל מקום אם זה אצל אל-הוזייל ואם זה אצל אבו-רביע ואם זה אצל עזזמה, הראו להם כל חתיכת אדמה.

מה שלא מקובל על הדעת ומה שאנשים לא מעכלים את זה, בקיום המדינה, שמעתי את זה מהסבא שלי ומהאבא שלי זיכרונם לברכה, סבא שלי לא זכיתי לראות אותו, המימשל אז בא לבדואים, אמרו להם - אם אתם רוצים לחיות במדינה, אתם צריכים להיות חירשים, ועיוורים, לא שמענו ולא ראינו. תחיו על אדמתכם. בשביל זה השלימו, בשביל זה נשארו. אחרת הם לא היו נשארים במדינה.

לפי דעתי, ישנם בדואים שזזו ב- 48 למקומות אחרים בארץ. אלו יושבים על אדמת מדינה, אלו צריך להתייחס אליהם, לפיתרון הבעיה שלהם, אחרת מאנשים שיושבים על אדמתם.

אם היו אומרים להם, תאמין לי עכשיו, אם היו אומרים להם ב- 48, תדעו לכם, אנחנו בשנת 71 הולכים לעשות לכם תביעת בעלות, רק אני, רק לפני שנתיים או שלוש שנים, כשהתחילו המשפטים, הבנתי שזה תהליך לתשתית לבית-משפט אחרי 30 שנה. כל מה שהתרחש בקרב האוכלוסייה הבדואית, כי זה תסוויה וזה רישום אדמה.

אמרו להם מהיום ב- 48 לוקחים להם את האדמה או עושים לכם בשנת 71 תביעת בעלות תשתית לבית-המשפט בשנת 2008, היו חושבים אחרת. התהליך הזה, לפי דעתי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה אתה מציע?

עלי אלקורען: אני מציע דבר אחד,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זהו.
 עלי אלקורען: להכיר לבדואים באדמתם, מה שנשאר,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: באדמת האל.
 עלי אלקורען: באדמת האל. להשאיר את הזכות שלהם על אדמתם.
 עכשיו, יש אדמה שהיתה שייכת אליהם, השבטים בנגב היו שבטים לא
 נודדים, זרעו את אדמתם והיה להם במדבר מקומות בחורף חם,
 ובקיץ הלכו איפה שזרעו - גרו. חצי שנה גרו באזור החם, חצי
 שנה גרו באזור לקצור את החיטה, להכין את התבן, להכין את
 האוכל של הגמלים ולרדת למדבר.
 המדבר הזה, בשנת 71, רשמו אותו כשטחי מרעה בשבטים וקראו לזה
 מושעא, שייך לכל הגדוד של השבט. אחרי זה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מושעא.
 עלי אלקורען: מושעא,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.
 עלי אלקורען: אז במדינה, במינהל, בפקיד הרישום, המדינה אמרה לו -
 אין דבר כזה, אין מושעא,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני קורא לזה מושעא,
 עלי אלקורען: לא חשוב, העיקר שאתה מבין את זה. בשטח פי שתיים,
 מבחינת חיוני יותר, מבחינת שיש לו מפעלים, אף פעם הבדואים
 לא התנגדו. לא התנגדו. מה שאני בא להגיד ומה שאני בא
 להציע, גם מבחינת החוקים של המדינה, למה שמתכננת
 המדינה לעוד 50 שנה, לעוד 20 שנה, צריך להכיר באוכלוסייה
 לפי הנוהל במדינה, לפי מה שאנחנו רואים מהבני-דודים שלנו.
 אנחנו רואים שיש היום בדרום לוקחים חוות בודדים, עם שני
 אנשים, ונותנים להם. אנחנו רואים עם מושבים שקיימים מול

העיניים שלנו. להפך, במקום לקרב את הלבבות ובמקום להדק את הקשרים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה אומר שוויון, שוויון.

עלי אלקורען: בוא אני אגיד לך משהו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה טוען שוויון.

עלי אלקורען: לא, בוא אני אגיד לך משהו, אני, אני, עלי אלקורען, אני

צריך לתת את המחויבות שנמצאת עלי, ואז אני אדרוש את

השוויון. אל תבואו לקחת לי את הזכות על אדמה שאני משתמש

בה מדורי דורות, ואני לא דורש שוויון. למה? אני לא משלם

מחויבות. ופה מוזנחים כל האוכלוסייה הבדואית. הם לא חייבים

לשרת בצבא ולהילחם עם עזתים. הם יכולים לעשות את השירות

בבאר-שבע, הם יכולים לעשות את השירות בתל-אביב. מי

שמהמדינה פעם בא ואמר אני מציע לכם לשירות בתל-אביב,

בחיפה? זה אחד המרכיבים שאנחנו לא מרגישים, אני מרשה

לעצמי להגיד את זה ולא בשבט, לא מרגישים שאנחנו

מטופלים לידי המדינה טיפול כמו שצריך.

קח את ראש עיריית רהט, רהט, כסייפה, אנשים לא רוצים להיכנס

לכפר מסיבה אחת - שאין שם מקורות פרנסה. אין שם מקורות

פרנסה. לפי דעתי, צריך לפני שיקימו את היישוב, צריך לדאוג

למקורות פרנסה. וזה אחד המינוסים. לא באו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: צריך מקור פרנסה וצריך חינוך וצריך מים וצריך הכל.

עלי אלקורען: לא, אתה מדבר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, אני יודע.

עלי אלקורען: דבר ראשון שצריך להיות ומה שזה מה שאני מצפה

מהשרים של מדינת ישראל, שפעם אחת אם אני זכיתי לפגישה

עם אחד השרים שרוצה פה לטפל בנוער כי זה הכיוון לעתיד
שלנו ביחד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה היה לפני הבחירות?

עלי אלקורען: לא היה. ולא נברא. ולא חושבים על זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מתי זה היה?

עלי אלקורען: להפך. עוד לא היה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עוד לא היה?

עלי אלקורען: עוד לא היה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: חשבתי שלפני הבחירות הוא בא.

עלי אלקורען: זה בענייני אדמות.

אני לא דורש פיצוי. אני, עלי אלקורען בעצמי, לא דורש פיצוי, כי

הפיצוי יכול,

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה אתה גר?

עלי אלקורען: אני, אני, תאמין לי, אם תשאל את דודו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה בכסייפה?

עלי אלקורען: אני גר בכל המקומות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא,

עלי אלקורען: בפזורה. בוא,

אחמד אלאסד: כסייפה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה, איפה,

עלי אלקורען: אני אומר דברים שאני יכול לתת לו להבין את זה. אני,

יש לי משפחה באל-פורעה, יש לי משפחה במרעית, יש לי

משפחה בכסייפה, ורוב השטח מזמן הטורקים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה מרכז החיים שלך?

עלי אלקורען: מרכז החיים שלי באל-פורעה. מרכז החיים שלי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: באזור כסייפה?

עלי אלקורען: באזור כסייפה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה הפזורה של כסייפה?

עלי אלקורען: הפזורה של כסייפה ושל אל-פורעה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר.

עלי אלקורען: עכשיו, עוד משהו. המשפחה שלנו, היה להם עניין עם

אטאווים, לפני, בזמן הטורקים והפקיעו להם שמה כ- 10,000

דונם, זה נמצאים בתל-ערד. לא החזירו לנו, ממשיכים, לא נתנו

לנו על המדבר שהיום יש סיירת ירוקה שאין הצדקה שרצים

אחרי גמלים ובעלי חיים, מסלקים אותם משטחים פתוחים. אין

הצדקה.

ואם אתה שומע, כל בדואי, אני מוכן לקחת על אחריותי עכשיו, כל

בדואי שפלש לאדמת מדינה, שפלש לאדמת מדינה, הבדואים

יוציאו אותו משמה, רק תורידו את המילה הזאת מהבדואים. זה

אחד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

עלי אלקורען: עכשיו, בנושא ההתיישבות, אפשר ליישב את הבדואים,

אבל יחד עם האוכלוסייה. ולא יחד עם אנשים שאומרים לעצמם

- אנחנו מייצגים ובאותו זמן לא מייצגים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה זאת אומרת יחד עם האוכלוסייה?

עלי אלקורען: עם מי שרוצה להתיישב. אני לא יכול להחליט למי

שרוצה להתיישב.

אחמד אלאסד: השאלה מי שלא רוצה, מה עם היתר?

עלי אלקורען: בוא אני אגיד לך משהו. אפשר לעשות מהלך חכם,

אלאסד, ומי כמוך יודע שאפשר בגבולות לשים כבישים ותשתיות

וזה אני הצעתי לדודו וברגע שהוא אמר לי - תפנה למינהלת, זה

בידיים של המינהלת, אני נעצרת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: גמרנו.

עלי אלקורען: אני נעצרת.

אפשר להקים בין השטחים של הבדואים שהם גרים עליהם, אלו שמחזיקים בבעלות, תשתיות של כבישים, תשתיות של מים, פה אסור לבנות, פה מותר לבנות. והבדואים התחלפו מבחינת האדמה, ואני מציע באל פורעה, כי דיברתי עם אנשים, עם האוכלוסייה, שאפשר להשתדל להביא את האנשים לקידום, אין לקשור התיישבות עם בעלות של אדמה, אין. ואם תשאל אותי, אפשר לבדוק את הדברים, יש אנשים שאין להם אדמות, ללא המדינה, ללא השלטון, מתיישבים על אדמתנו. אנחנו, האדמה, כמו שאמרתי לך, כמו שאני תופש את התפישה. הרכוש של האדמה וכל מי שעליה, זה של האל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

עלי אלקורען: אז במיוחד האדמה, אנחנו צריכים להתחשב במצב של אחד לשני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה. טוב. תודה רבה לך. מאוד מודים לך.

עלי אלקורען: אם יש שאלות או משהו, אני מוכן לענות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הדברים שלך היו כמו שצריך, מילה בסלע, מה שקוראים בעברית. כל מילה - בסלע.

[ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]

יו"ר, אליעזר גולדברג: ד"ר סרברו, מנכ"ל המרכז למיפוי ישראל. במה עוסקת הוועדה, אתה בוודאי יודע.

ד"ר סרברו: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ונאמר לנו בסודי סודות, שיש לך חומר מעניין שיכול להיות לעזר לוועדה. הכוונה היא עכשיו ברצינות, למפות

היסטוריות בעיקר, שייתנו לנו מושג על תמונת מצב נאמר מתום
המנדט. אם אתה יכול,
עו"ד בר סלע: אולי לפני.
יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר. אבל אם יש לנו את ההתחלה הזאת, אז נוכל
לשאול אם יש אחורה ויש גם קדימה.
ד"ר סרברו: טוב. שלום לכם.
יו"ר, אליעזר גולדברג: שלום.
ד"ר סרברו: קודם כל, הבאתי אתי שני עוזרים, את מר יצחק פבריקנט, ראש
אגף קדסטר, שעוסק אצלנו בכל הנושא של ההסדר ואת מר
שגיא זלצמן, שהוא סגן המודד הראשי של מחוז הדרום, שהוא
מסייע לפקיד ההסדר פה בעבודה של ההסדר.
אני הבנתי שאתם רוצים לשמוע קצת על הפעילות שלנו בהקשר של
ההסדר,
יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, בין היתר, בסדר. בהקשר למפות.
ד"ר סרברו: שרון הואילה בטובה לומר לי שלשום שאתם מעוניינים במפות
כלשהן מהתקופה, אז ניסיתי ככל יכולתי לאסוף מפות, בקושי
לא קטן, אני חייב להגיד ואיתרתי מספר מפות במרכז למיפוי
ישראל, בארכיון שלנו וגם בארכיון הצבאי. אני אציג לכם,
יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, בבקשה.
ד"ר סרברו: אחר-כך נעבור לתהליך עצמו.
יו"ר, אליעזר גולדברג: מה המפה המוקדמת ביותר שיש לך?
ד"ר סרברו: בהקשר של האזור?
יו"ר, אליעזר גולדברג: כן כן.
ד"ר סרברו: התבקשתי מ-49 - 55, כן? אני הבאתי גם קצת קודם.
אני התחלתי מפה עם מפה שהודפסה ב-1931, אבל היא מ-1923 -
1924 והיא מאזור, לא רחוק מבית חנון. היא מראה שבאזור הזה,

למעשה, אין כפרים, מהאזור שקרוב לבית חנון, יש פה שני כפרים.

עכשיו תראו את הלוגיקה. לקחתי מפה אקראית של מה שיש, זו סדרת מפות מ-1918. אבל זו הדפסה ... כך שאם יש מידע שאחרי 1918, במקרה הזה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה 31?

ד"ר סרברו: לא. זה הבסיס של המפה, הוא מ-1918, של המדידות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: המדידות?

ד"ר סרברו: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי.

ד"ר סרברו: על זה הוסיפו מדידות נוספות, 23, 24, והמפה הזאת עצמה, שנחתמה פה, ידנית, כל מיני מחיקות וכל מיני, הציורים האלה ביד, זה מ-1931. אבל זה באזור הכפרים האלה, שזה צפונית מערבית לכאן, ליד בית חנון.

זאת מפה דרומית יותר, במערב הנגב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מערב הנגב? דרום מערב?

ד"ר סרברו: דרומית לאזור ההוא. מערבית לבאר-שבע, נאמר את זה כך, באזור שמערבית לבאר-שבע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ממתני המפה הזאת?

ד"ר סרברו: המפה הזאת, היא בבסיס מ-1947. היא מ-1947, היא לא מראה יישובים, אבל כן מראה שמות של שבטים ערבים חוקוק, ערב אל קודיראת, כן? ערב א-טראבין, באזור הדרומי כאן. כלומר, לא רואים פה,

אחמד אלאסד: איפה ערב אל קוק היו ממוקמים?

ד"ר סרברו: יש פה איזה מקום שנקרא פוטס, חבל פוטס.

אחמד אלאסד: פוטס?

ד"ר סרברו: פוטס,
 אחמד אלאסד: זה אזור אופקים.
 בלהה גבעון: בפטיש, זה חירבת פטיש.
 ד"ר סרברו: אבל כתוב, מ
 בלהה גבעון: מה שהיום,
 דודו כהן: מושב פטיש.
 ד"ר סרברו: כן, כתוב כאן כבר אז, ב-1947, למעשה, הבסיס של המפה מ-
 1945, של הצבא הבריטי. סוף מלחמת העולם. וכאן כתוב כבר
 שזה חורבות. כלומר, שאין פה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה אנחנו רואים במפה הזאת? שבטים? ציון מקום?
 ד"ר סרברו: ציון שבטים, כן, אבל אין כפרים.
 עו"ד בר סלע: האם יש בתים?
 ד"ר סרברו: אם יש בתים? יש סימן פה של Well, W, כן, כלומר יש בארות.
 פה, צפונית יותר, יש בתים. מפוזרים. כמה בתים.
 עו"ד בר סלע: זאת אומרת, המודד היה מציין, אם היה בית.
 ד"ר סרברו: כן. כל בית שהיה בשטח, מסומן כאן. כל בית שהיה בשטח, אני
 הבאתי מקצת מהמפות, כמובן.
 בלהה גבעון: אין גבולות בין השבטים שמצוינים?
 ד"ר סרברו: לא.
 עו"ד בר סלע: גמלים גם לא מסומנים.
 כשהמודד היה, הוא ראה גמל. הוא לא סימן.
 ד"ר סרברו: הוא רצה לסמן, אבל הגמל יצא מהמפה.
 עכשיו, זה חירבת מולייך, זה גם,
 אחמד אלאסד: חירבת אל מולייך?
 ד"ר סרברו: כן. מערבית לבאר-שבע. כאן, מה שאפשר לראות, אתם יכולים
 לראות את מצב המפה, זה מהארכיון של יחידת המיפוי הצבאית,

המפה בבסיס, במקור שלה, שוב, מ- 45, אבל הודפסה על-ידי

שירות מפות וצילומים בנובמבר 48.

כאן אפשר לראות שבשטח יש הרבה מאוד בארות. כאן סביר מאוד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש איזה סימון ליישוב?

ד"ר סרברו: אין יישוב, אבל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לשבט?

ד"ר סרברו: כן, יש שמות אפילו. יש שמות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לזה אני מתכוון.

ד"ר סרברו: כן. יש פה הרבה מאוד שמות.

עו"ד בר סלע: יש שמות וזה בארות, סימן שהיה פה קהל.

בלהה גבעון: זה שמות של שבטים או של משפחות?

אחמד אלאסד: איזה שמות? אתה יכול לקרוא שמות? מי הם?

עו"ד בר סלע: למשל-?

ד"ר סרברו: כאן כתוב Cultivation, על האזור הזה. כאן כתוב Cultivation, וכאן

כתוב Cultivation וכאן כתוב Cultivation,

בלהה גבעון: זה הכל מעובד.

ד"ר סרברו: ובשטח הזה, אפשר להגיד שזה היה מיושג.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עוד הפעם. מה המיקום של זה? על מה אנחנו

מדברים?

ד"ר סרברו: אנחנו מדברים על מערבית לבאר-שבע.

אחמד אלאסד: זה הולך, נכון אמרת?

ד"ר סרברו: כן.

אחמד אלאסד: זה מה שאני מבין זה ליד, בין קריית גת לבין צומת בית קמה?

ד"ר סרברו: לא. לא.

בלהה גבעון: תגיד לנו שם של משפחה אחת שרשומה פה.

ד"ר סרברו: שם של משפחה? חאג'ה עוואד אבו סעדי. ביר אל חאג', או ביר חאג' עוואד, אבו סאלב, אותו דבר. ביר מורזאק אבו סעדק.

בלהה גבעון: השייכות של הבארות למשפחות.

אחמד אלאסד: לפי משפחות.

בלהה גבעון: אל בית אשהוה. ביר אל סלאם, סלאם אבו סנעא. ביר חוסיין סוויד. אבו כליום. חירבת רפי אבו כליום. אלה משפחות שונות.

זה יש גם כמו הבארות וריכוזים וגם Cultivation, באופן כללי.

עו"ד בר סלע: אולי יש הבאר של יוסף, שזרקו אותו לבאר.

בלהה גבעון: ביר אל יוסוף.

ד"ר סרברו: אז זה מראה, אני מראה פה, שמה יש ריכוז של כפרים, אזור בין חנון, קרוב לרצועת עזה. אזור אחר די ריק אבל עם כמה בתים

בודדים, וזה אזור שנראה מעובד, שכאן חי. ארץ גושן, אני יודע?

אחמד אלאסד: יש לי שאלה, בבקשה. למה הייעוד של התוכנית הזאת, או המפה הזאת?

ד"ר סרברו: זה מפה, אין לה,

אחמד אלאסד: למה השתמשו, הם רצו לראות, להעביר את הכבישים?

ד"ר סרברו: זו מפה שהיא הודפסה על-ידי צה"ל, אז היתה המפה היחידה באזור הזה. הבריטים, במקור, מ-1920, הם נכנסו והקימו את ה-

Survey of Palestine, Survey department, הם יצרו את המפות, בין

היתר, קודם כל, הם היו אימפריה, מגיעים למקום, הם עושים

מיפוי, זה לצורך מיסוי. ולצורך שומות.

עו"ד בר סלע: באיזה קנה מידה זה הלך?

ד"ר סרברו: ואחר-כך להסדר מקרקעין. מ-28 זה גם היה, כבסיס להסדר המקרקעין.

עו"ד בר סלע: איזה קנה מידה זה?

ד"ר סרברו: זה קנה מידה אחד ל-20,000.

עו"ד בר סלע: כל אלה 20,000?

[מדברים יחד]

ד"ר סרברו: וגם היא 20,000.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש מפה של הנגב הצפוני?

ד"ר סרברו: זה חלק מהנגב הצפוני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני מתכוון במכה אחת. לא בקטעים.

ד"ר סרברו: אני אציג.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר.

ד"ר סרברו: לבריטים - לא, לא היה לכם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא היה?

ד"ר סרברו: לא. יש פה חלק, אני אגיע לזה, יש.

הלכתי לחפש קצת, אולי יש צילומי אוויר מהתקופה, אז מצאתי באיכות

מאוד נמוכה, שיש מעין מפות צילום, שהבסיס שלהן משנת

1946, והמפה עצמה הזאת, מינואר 49, לא כל-כך מפה, זה צילום

אוויר, כתוב פה חירבת כסייפה, ואבו-רביע, ו-ואדי משאש. פה,

זה צריך,

בלהה גבעון: צריך להיות שם כנראה מבנים,

ד"ר סרברו: לעשות עיבוד. יש, כן, אבל זה צריך לעשות ממש פענוח, זה יהיה

קשה. אנחנו, אני יודע שפנו אלינו, לנו יש צילומים, מאמצע

שנות ה-40, הצבא הבריטי, כך שאפשר לעשות פה איזה שהוא,

יש עוד גיליונות כאלה, הבאתי רק כדוגמה גיליון כסייפה וכאן

אפשר לראות כאן ממש אפשר, צילומי אוויר, אפשר לראות

איפה באמת היו הבתים, אם מישהו עושה עבודה רצינית. אני

יודע שאוניברסיטת באר-שבע,

עו"ד בר סלע: זה היה קיים או שהמודדים הציבו פה?

ד"ר סרברו: הנקודות האלה זה רק מודדים מציבים.

עו"ד בר סלע: כן, לא, אבל השאלה, בזמן שעשו את המפה הזאת, זה כבר היה קיים?

ד"ר סרברו: הם הכינו, המודדים בדרך-כלל הציבו את נקודות ... כבסיס, עו"ד בר סלע: למידה.

ד"ר סרברו: היום נעשה מצילומי אוויר או מצילומי לוויינים. באותה תקופה עשו את זה ממדידות שדה, שמו שולחנית כזאת, ואיתה עשו. אבל את המקומות שהציבו את השולחנות, שולחנות היה צריך לקשור לרשת טריאנגולציה שהקימו אותה במיוחד בשביל המיפוי והמדידה.

אז יש צילומים כאלה, זה משנות ה, אמנם זה הודפס ב- 49 אבל הצילום עצמו מ- 46, כך שהאינפורמציה היא מ- 46, בעצם, אז זה הייתי אומר ערב קום המדינה, כלומר,

עו"ד בר סלע: וזה כל הנגב מכוסה?

ד"ר סרברו: אני לא יודע כמה גיליונות, אבל יש, לא, לא כל הנגב ובטח לא מעבר לצפון הנגב, אבל בצפון הנגב יש לו, יש גיליונות כאלה. עכשיו, מה שנראה לי טבעי ללכת לחפש, אכן הלכתי לחפש, זה את העבודה של אונסק"ו, זאת אומרת הוועדה מטעם האו"ם שעשתה פה סקר לפני שהמליצה על החלוקה, אז הערכתי שאם יש מידע, הוועדה הזאת ריכזה את המידע הזה והוציאה מפות ועל הבסיס של זה גם נתנה את ההמלצות שלה. לכן, חיפשתי במפות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בהחלט, בהחלט.

ד"ר סרברו: אז יש מפה אחת, מנובמבר 47, שמראה את הפיזור בין, הירוק זה ערבים וכתום זה יהודים והיא מראה, אבל היא מראה פה רק אזור באר-שבע, מראה עיגול שהגודל שלו הוא בערך של 100,000 איש, ומה שכתוב, Data for settle population from supplement

Survey of Palestine, כלומר, זה בא מהמרכז למיפוי ישראל וכן
 עבור האו"ם וכל זה. Data for Bedouin population, estimated at
 127,000, אבל בכל הארץ.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כל הארץ?

ד"ר סרברו: בכל הארץ, וכאן כתוב שביפו היו, באזור יפו, משוער, 9,500
 בדואים ובאזור טול כרם 5,000 ובאזור, כן,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אפשר לראות את זה, ברשותך?
 ד"ר סרברו: בבקשה.

עו"ד בר סלע: וזה מתייחס רק לבדואים?

ד"ר סרברו: לא. אבל ההערה הזאת של ה- 127,000,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ההערות נוגעות,

ד"ר סרברו: 127,000 בדואים בכל הארץ.

עו"ד בר סלע: הבנתי.

בלהה גבעון: שלושת הצבעים זה נוצרים יהודים, מוסלמים? בחיפה, למשל-?

ד"ר סרברו: פה?

בלהה גבעון: בעיגול, כן, זה נוצרים, יהודים, מוסלמים?

ד"ר סרברו: כן, יש גם דרוזים.

בלהה גבעון: לא, הסתכלתי רק על חיפה.

ד"ר סרברו: דליית אל כרמל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מעניין.

בלהה גבעון: דרוזים ונוצרים.

דודו כהן: גבולות החלוקה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני מדבר על המספרים. Data of Bedouin
 population.

ד"ר סרברו: יש לי מפה שתיתן לאדוני יותר אינפורמציה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, כן-?

ד"ר סרברו: מפה מ- 46, גם, של ועדת האו"ם, בה כתוב, זה של ה- Population, ב- 44, שמה היה איזה מפקד, רק באר-שבע, כיישוב, בכל האזור הזה, אבל יש הערה. ההערה אומרת - In the Beer-sheva sub-district, at certain times of the year, כי היתה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אוכלוסייה,

ד"ר סרברו: The population of nomad Moslems,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, זה הבדואים, כן-?

ד"ר סרברו: כן, Is estimated to be about 60,000, כלומר 60,000, But very much higher figures are often quoted. זאת אומרת, המספר הרשמי המוערך זה 60,000, אבל בכל מיני מקומות מצטטים מספרים גבוהים יותר.

דודו כהן: כבר אז היו ויכוחים כמה בדואים יש בנגב.

ד"ר סרברו: כיוון שהאוכלוסייה, אני, הדוקטורט שלי היה על גבולות, אז שם היה גם בהתייחס לגבול ירדן ואני מצאתי שם מעבר לשלושה שבטים שהיו לאורך גבול ירדן, שחלק מהבדואים, לפי העונה, היו עולים לרמה הירדנית או לאזור באר-שבע, זאת אומרת, הם היו כל הזמן בתנועה, השאלה איפה תפשת אותם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זה למעשה מ- 44?

ד"ר סרברו: כן, זה המפקד של 44.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זה לא,

ד"ר סרברו: המפה יוצאת ב- 47, אבל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא של ועדת,

ד"ר סרברו: זה הבריטים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבריטים, זהו.

ד"ר סרברו: כל המידע. הוועדה היא רק ריכזה חומר, היא לא ייצרה חומר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוועדה, לצורך הנתונים שהיא היתה מעוניינת בהם.

ד"ר סרברו: אז היא לקחה מפות מה-Survey of Palestine. כל המפות הוכנו פה

על-ידי ה-Survey of Palestine.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

ד"ר סרברו: זו שוב מפה של ה-Survey of Palestine, שהיא מראה למעשה

סיווג, קלאסיפיקציה של אדמות. אם אדמות ראויות לעיבוד, לא

ראויות לעיבוד, עכשיו יש פה סוגים שונים. האזור הזה, של באר

שבע מזרחה, יותר מערבה, זה Barley, wheat and melons, כן?

האזור שמדרומה, הוא אזור, Desert with ... patches of cultivation,

only when ... is sufficient. זאת אומרת, קצת גידולים כשיש גשם.

המפה הזאת, היא מפה, למעשה זה המפה, היית יכול לחסוך לעצמך

את המאמץ, זו המפה ההיא, אבל גדולה יותר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מ-44?

ד"ר סרברו: זו המפה של ה-60,000.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מ-44?

ד"ר סרברו: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל פה גם יש ציון המקומות.

ד"ר סרברו: לא לא לא. זה אותה מפה, רק הפורמט שלה, הוא גדול.

אחמד אלאסד: מה הסימונים האלה? זה יישובים?

ד"ר סרברו: כן, זה יישובים שונים, מה ההרכב, כמה מוסלמים, כמה יהודים,

כמה נוצרים,

בלהה גבעון: כמות מתחת לכל עיגול או גודל העיגול,

ד"ר סרברו: גודל העיגול, כן, אומר כמה.

אחמד אלאסד: אתה יכול להצביע על מרחב באר-שבע, אזור הנגב?

ד"ר סרברו: הנה, מרחב באר-שבע, זה קודם כל, בבסיס, מבחינת הגודל, זה

סדר גודל, בין 5,000 ל-10,000 איש, המרחב, אבל כתוב, יש

הערה שיש בדואים, נוודים, שההערכה לגביהם היא כ-60,000.

ויש כאלה שמצטטים מספרים גדולים יותר. אבל זאת ההערכה הרשמית.

בלהה גבעון: אף פעם לא עשו רישום אוכלוסין?

יו"ר, אליעזר גולדברג: מפקד.

בלהה גבעון: מפקד אוכלוסין?

ד"ר סרברו: למעשה, זה Population 1944.

בלהה גבעון: לא לא, אבל אם אתה אומר שיש כאלה,

ד"ר סרברו: לגבי הבדואים? הם נעים, מה,

[מדברים יחד]

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

ד"ר סרברו: המפה הזאת היא מפה של בעלות על קרקעות. ... והקרן

הקיימת, אדמות של חברות או של יחידים. זה פה לפי צבעים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה אנחנו מוצאים באזור באר-שבע?

ד"ר סרברו: אנחנו רואים פה שהיו קרקעות, די הרבה קרקעות של יהודים,

סביב באר-שבע עצמה, מזרחה לה. הכחול, זה, גם הכחול

וגם הירוק. הכחול זה אומר שזה של הקרן הקיימת, והירוק זה

של,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ויישובים ערבים יש שם? זאת אומרת, בעלות ערבית?

ד"ר סרברו: לא, זה רק מפה של ה, Jewish possession.

בלהה גבעון: אולי את מה שמשולב, גם וגם?

ד"ר סרברו: לא לא, לא במפות של, של הוועדה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

ד"ר סרברו: אבל המפה הזאת היא מפה של ההתקדמות של ההסדר, הסדר

המקרקעין. למעשה, היא מראה באזור הזה הסדר, האזור

המערבי, שהיום ישראל, אפשר לראות גם לא היתה פה חלוקה,

יש פה חלוקה לכפרים, כל הסימנים האלה ופה אדמות הכפרים

של אזור חברון, הגיע עד לכאן שזה אתם יכולים לראות, אני מעריך שערך אולי נופלת כאן. אבל כאן יש כפרים גדולים שהם שייכים לחברון, אבל לא נעשה בהם הסדר.

בלהה גבעון: מה זה שמגיע הכי דרומה? מבאר-שבע?

ד"ר סרברו: כן כן.

עו"ד בר סלע: איפה אתה רואה שיש פה כפרים?

ד"ר סרברו: לא, האזורים האלה, זה החלוקה. הם היום יישובים עירוניים, היו אזורי כפרים.

כאן אפשר לראות אדמות מדינה, מה אדמות מדינה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אדמות מדינה לאחר הסדר?

ד"ר סרברו: לא. הסדר ראינו מה ההסדר, חלקם לאחר הסדר, חלקם לא.

הנה, האזור הזה, אנחנו רואים ששם לא ההסדר.

זאת מפה מ-1952, כלומר המפה עצמה, מ-51, אבל יש עליה הדפסה חופה, כלומר היא הודפסה ב-52, כשעלו עליה, מפת חלוקה מרחבית יישובים סוג א' ב-1 באפריל 52. מה שאפשר לראות באזור הזה, פרט לבאר-שבע יש חצרים, יש עומר, יש נבטים. יש רביבים כאן. אבל אין פה איזה שהם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יישובים.

ד"ר סרברו: יישובים. כן. גם לא מצוינים השבטים של הבדואים.

זאת מפה מ-1951, היא לא של המרכז למיפוי ישראל, האחרות, Survey of Palestine, מרכז למיפוי ישראל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: באיזה שנה, אתה אומר?

ד"ר סרברו: זאת 51. נובמבר 51. זה של בראוור. 51, אז זה בראוור, האבא, לא משה בראוור.

פה הבאתי אותה כיוון שעליה מצוינים השבטים. עראבה טראבין, ערב עזמה, אז זה נותן מפה, ביקשת מפה כללית,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה המטה.

דודו כהן: עארבה טראבין זה מטה, זה גם שבט.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה גם שבט וגם מטה, כן.

ד"ר סרברו: פה רואים, 52, 53, את ההתפתחות של המועצות האזוריות, אז אפשר לראות, זה בני שמעון, ב- 52, וזה 53. רואים שהתחום של המועצה האזורית בני שמעון גדל ונוצרה המועצה האזורית רמת נגב. אני הבאתי את זה יותר כדי להראות את גבולות הכפרים שראינו אותם מלפני 47, שוועדת האו"ם דנה, אבל אחרי כן היה קו שביתת הנשק ולמעשה, גבולות הכפרים היו דרומה יותר. פה ערד, אז רואים שערד נפלה באזור הזה ומלחתה, זה הקו של מלחתה באר-שבע. זה 52 והשנייה, 53.

דודו כהן: יש פה נתונים של רישום של בדואים, כמו במפה הקודמת?

ד"ר סרברו: לא.

דודו כהן: כלומר, אין פה לא שבטים ולא פרישה?

ד"ר סרברו: לא.

זאת מפה שעונה על שאלתך אבל היא מ- 61. המפה הזאת מתבססת על מפקד האוכלוסין של 61, את החלק הצפוני הבאתי רק כדי להראות כי פה האינדקס, דהיינו, אם יש פה שבט בדואים, זה משולש, גודל המשולש אומר אם זה עד 500 איש, 501 עד 1,000, 1,000 עד 2,001, 2,000 עד 5,000, 5,000 עד 10,000 אין, אלה הגדלים. זאת המפה של האזורים.

כאן אפשר לראות ממש את הפיזור.

דודו כהן: ואז המשולשים פה, לפי גודל המשולש, והמיקום של הקבוצה הבדואית שאותרה,

ד"ר סרברו: גודל הקבוצה, וגודל, והגודל.

בלהה גבעון: ומספר התושבים.

ד"ר סרברו: בין 500 ל-1,000. כן, זו המפה היחידה שממש איתרתי.
 עו"ד בר סלע: זה מ-61?
 ד"ר סרברו: זה 61. זה מפקד אוכלוסין הישראלי מ-61.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ב-61 היה מפקד כללי?
 ד"ר סרברו: כן. זה התוצאות שלו.
 בלהה גבעון: זה כבר אחרי א-סייג. כולם יושבים בא-סייג.
 דודו כהן: לא ... 45 יישובים שמדברים עליהם, אני רואה, בלי לספור, אין
 פה 45. אם אני מנסה לשים ... על המפה של,
 אחמד אלאסד: זה נתונים בשנות ה-60.
 דודו כהן: כן.
 בלהה גבעון: גם באזור ביר-הדאג', אין,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: תאמר לי, בטובך, אם אנחנו רוצים לעיין באורך רוח
 במפות האלה ולא כרגע רק התרשמות כללית, אך אנחנו עושים?
 ד"ר סרברו: מר בכר כבר שאל אותי, אם זה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא יודע מה שהוא שאל אותך, אני יודע מה אני
 שואל אותך.
 ד"ר סרברו: אז אני אענה לך. אם זה נחוץ לכם, כמובן שנעמיד את זה
 לרשותכם.
 בלהה גבעון: אפשר לצלם את זה?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני הייתי מבקש שלוש מפות. את המפה הזאת, את
 זאת, זאת אומרת, למעשה זה החלק המקרא, ונובמבר 51, ששם
 יש הציון של ה, אם מישהו חושב שאנחנו זקוקים ליותר, זאת
 הזדמנות לבקש. אחר-כך יהיה מאוחר לבקש.
 ד"ר סרברו: לא יהיה מאוחר, כבודו.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יהיה מאוחר, לנו יש גם סדר יום ולחץ עבודה.
 בלהה גבעון: אולי זאת שהופיעו בה הכפרים עם התיחום. היה דבר כזה.

דודו כהן: בתאריך יש קביעה, נרשמה, הוחלט לגביה, הליך הרישום.
ד"ר סרברו: פקיד ההסדר מגיש לנו פנייה, כלומר אנחנו מופעלים למעשה על-ידי פקיד ההסדר, שהיוזם מינהל מקרקעי ישראל, המשרד, אבל מגיעים לפקיד ההסדר, הוא מנהל את התביעות ואת הזכויות. הוא שולח לנו מעין סקיצה, אני לא יודע איך לקרוא לזה, מהסוג הזה. אנחנו על הבסיס שלה, יש פה קואורדינאטות, אנחנו מעלים את זה, יש לנו מאגר מידע גיאוגרפי לאומי, אנחנו מעלים עליו, במקרה הזה, שלא כמו בצפון, בקנה מידה קטן, אחד ל-10,000, מעלים עליו את המפה הזאת, את המידע, זה לא ספציפית לאזור הזה, מעלים עליו את המידע ואז אנחנו בודקים אם יש גושים סמוכים שמוסדרים כבר. אם יש גוש שמוסדר, אנחנו בודקים ומתאימים את הגבול, כי הדיוק פה הוא לא, כפי שאתם יכולים לראות כאן, הוא לא דיוק מיטבי. אנחנו מתאימים את הגבול אל הגוש המוסדר, כדי שחלילה לא תהיה אי-התאמה, לגושים שהם כבר מוסדרים. ואז כל השאר, אנחנו מעבירים על-פי קואורדינאטות, ושולחים אל פקיד ההסדר החדש. זה מר פבריקנט, שהוא אחראי על אגף הסדר מקרקעין, הוא אחראי על החלק הזה, זו פעילות שהיא סטאטוטורית. זו אחריות ... בישראל, לעשות את החלק הזה. בהמשך, אני תכף אגיע, פקיד ההסדר עצמו, אז הוא בדרך-כלל קורא למר סרגיי זלצמן, שהוא פה, בבניין הזה, הוא סגן מנהל המודד המרחבי, כדי לבדוק את המפה הזאת ואיך היא ביחס לתביעות, לתביעות השונות. אז מר זלצמן מעלה את החומר הזה, איזה שהוא באזור אחר, על גבי אוטו-פוטו, זה צילום אוויר מיושר, עם קואורדינאטות, מעודכן, כדי לראות איך זה נופל ואז אם רואים שזה אמור היה ללכת לאורך איזה שהוא נחל, איזה ואדי, אז שזה

באמת תואם את הוואדי, ואם לא - צריך לעשות תיקונים. זה מעלה, אם יש תביעות ישנות, אם זה הופקע, האזור הופקע על-ידי המדינה, לא הופקע.

עו"ד בר סלע: יש לכם מדידות, מידע על כל התביעות?

ד"ר סרברו: הוא טוען שיש מידע, יש לנו מידע אבל לא על כל התביעות.

עו"ד בר סלע: בסדר, אבל באופן עקרוני, על התביעות.

ד"ר סרברו: כי מה שהסתבר, שפקיד ההסדר לא החזיק מידע מדויק מאוד והוא טוען שהמודד המחוזי, הפעילות של מר זלצמן, בניגוד לפעילות של מר פבריקנט, היא לא פעילות סטאטוטורית. דהיינו, הוא נותן סיוע טכני, כאיש מקצוע, למדינה, כאיש מקצוע, לפקיד ההסדר. לעומת מר פבריקט שהוא עושה פעילות סטאטוטורית. ואז מר זלצמן בודק את זה עם גושי שומה הקיימים ועם כל מידע, עם התוכניות גם של התמ"מ במקרה הזה, תוכנית מתאר מחוזית, עם התוכניות השונות, בודקים את זה, אם יש תביעות קודמות אחרות או סותרות או משהו כזה.

החומר הזה, הוא חומר מאוד מורכב, על האזור הזה. הוא משמש אחר-כך גם את הפרקליטות. הפרקליטות, כשהיא הולכת לתבוע מישהו שפלש לשטח מסוים, היא משתמשת, הוא משמש גם יועץ לפקיד ההסדר, וגם יועץ לפרקליטות, עבור הפרקליטות, כשהפרקליטות הולכת לתבוע, הוא מכין תעודת עובד ציבור. יש לו פה דוגמה של תעודה כזאת ואז עם זה ניגשים לבית-המשפט. ברגע שיסתיים החלק הזה, ופקיד ההסדר מוצא שזה אכן תואם, או שהוא רושם את ההערות שלו, וחוזר לאגף של מר פבריקנט, ושם מייצרים מפה סופית. עם כל הגושים שמסביב, מה שמוסדר, מה שזה, זה מנהל המרכז, במקרה הזה, זה לא אני, אולי קודמי. לא, זה אני, כאן, חותם על זה, ואז למעשה זה הופך

מסמך סטאטוטורי, עם המספרים הסופיים כבר וכל העסק הזה.
 זה למעשה גוש שנרשם. גוש בהסדר, בהסדר המקרקעין, כן,
 גוש מוסדר.

זה התהליך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה תהליך, אבל זה תהליך לא פשוט.

ד"ר סרברו: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא פשוט.

ד"ר סרברו: הנה, אנחנו רואים שבדוגמה הקודמת, זה נשלח כמפה מוקדמת
 בפברואר 2006, אנחנו כבר במאי 2008, וזה לא חזר אלינו עדיין,
 לצורך המפה הסופית. זה עדיין בתהליך של בירורים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, תראה, יש אזורי הסדר ויש אזורי הסדר, ... הוא
 גדול לעומת אזורים אחרים. אני חושב שיש, אין עוד אזור בארץ
 שמתחילים את הכל מבראשית.

ד"ר סרברו: כן, אבל להתחיל מבראשית, לפעמים יותר קל, כי יש אזורים,
 יש,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מבחינת הדיוק,

ד"ר סרברו: 96% משטח מדינת ישראל, עבר הסדר. 4% עדיין לא עברו
 הסדר, מתוך ה- 4% האלה, 3% הם בצפון הנגב, באזור
 הזה, ואחוז אחד, במקומות כמו ירושלים, שיש תביעות של עוד
 מהתקופה העותומאנית, העותומאנית, ששורשים על יורשים על
 יורשים, יש,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אבל מבחינת,

ד"ר סרברו: שמה זה יותר מסובך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל מבחינת הגבולות.

ד"ר סרברו: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מבחינת הגבולות, אז אם יש לך בניין שבנוי על מגרש, יותר קל לקבוע את גבולותיו,

ד"ר סרברו: אבל אם מתברר שהבניין הזה, הוא יוצא מתחום החלקה ונכנס לתוך חלקה סמוכה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אתה יודע לקבוע שהוא נכנס לחלקה סמוכה. יותר קל לך לקבוע את הממצאים,

ד"ר סרברו: לו היו עושים את המדידות האלה היום, אז מה שאתה אומר עכשיו, הוא נכון במאה אחוז. כיוון שעשו את הפרוצדורות הראשוניות, עשו בתקופה העותומאנית, והרישום לא היה בקואורדינאטות, אמרו מהעץ הזה, עד אלמנט אחר שם בשטח, זה שייך למישהו אחד ויש איזו דרך שהיא מהצד המערבי ולך תמצא עכשיו את הדברים שלא נמצאים כבר בשטח. אז השחזור, כדי לשחזר, לדעת האם זה כן פולש או לא פולש, זה תובע כך וזה תובע כך. או שמישהו חילק אולי שטח מסוים שיש לו לצורך העניין,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לילדים.

ד"ר סרברו: מאה דונם, נתן 20 דונם לשבעה אנשים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. תודה לך. תודה לכם.

[סוף הקלטה]